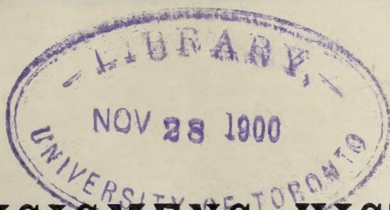

ERIK-JANSISMENS HISTORIA

AKADEMISK AFHANDLING

SOM FÖR VINNANDE AF KOMPETENS TILL LEKTORAT

MED TILLSTÅND AF

HÖGVÖRDIGA OCH VIDTBERÖMDA TEOLOGISKA
FAKULTETEN I UPSALA

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

AF

EMIL HERLENIUS

FIL. O. TEOL. KAND. VÄRML.

Å LÄROSALEN N:o IV

LÖRDAGEN DEN 5 MAJ 1900 KL. 4 E. M.

JÖNKÖPING 1900.
LUNDGRENSKA BOKTRYCKERIET
(GUSTAF LUNDIN).

Den egendomliga sekt, som efter sin stiftare fått namnet Erik-Jansismen, har förut ej blifvit i sin helhet skildrad. Utom mindre arbeten och uppsatser finnas visserligen brukspredikanten i Maråker, sedan kyrkoherden i Mo och Regnsjö, P. N Lundqvists förtjänstfulla arbete, Erik-Jansismen i Helsingland, men då detta skrefs, 1845, var sekten i fullt flor, så att dess senare öden ej äro där omtalade. — I Amerika utkom 1880 "Svenskarne i Illinois", hvarest förekommer en historik öfver Erik Janssons och Bishop Hills öden, men denna, såsom skrifven af sektstiftarens egen son, Kapten Eric Johnson, är ej opartiskt hållen. Vidare har M. A. Mikkelsen 1892 utgifvit ett arbete, The Bishop Hill Colony (John Hopkins University Studies, Tenth Series I); fast detta arbete har många och stora förtjänster, är det dock ej fritt från partiskhet, och därtill är det i så måtto ofullständigt, som koloniens inre och religiösa lif är mycket knapphändigt behandladt, hvilket ock författaren själf i sitt företal erkänner, men såväl han, som andra författare, hvilka i Amerika behandlat detta ämne, hafva ej kunnat erhålla nödiga dokumenter, hvilka de ännu lefvande medlemmarne af den numera upplösta kolonien ej velat lämna ut. Han säger själf därom: "a large part of their documents has been either accidentally or purposely destroyed", och vidare: "The fact of it is that the Jansenists have outgrown their creed and many of them are now ashamed of the views for which they were once willing to sacrifice their all".

Genom en lycklig tillfällighet har emellertid förf. varit i stånd att taga kännedom om åtskilliga dokumenter, som ställa koloniens inre historia i tämligen tydlig dager. En af dess medlemmar, f. d. länsmannen E. U. Norberg, hvilken själf gjort anteckningar rörande koloniens historia, har samlat åtskilliga handlingar, hvilket allt sedermera blifvit lämnadt till Pastor G. Unonius i och för "some future historian". — Dessa ligga nu, tillsammans med Mikkelsens och Johnsons arbeten, till grund för Bishop Hills historia. Genom välvilligt tillmötesgående från Kapten E. Johnson, Mr Hans Nordström och Mr John Hallsén jemte andra f. d. medlemmar af Bishop Hill Colony, har förf. dessutom lyckats erhålla Erik Janssons egen lefnadsbeskrifning tillika med af honom gjorda anteckningar från hans Helsingeresor under åren 1843—44. Äfven hafva flere af de mera framstående medlemmarne nedskrifvit sina

minnen. Så t. ex. Jonas Olsson. Slutligen har Mr G. Norberg godhetsfullt bidragit till anskaffande af dokumenter rörande "The Colony Case". Detta allt utgör värdefulla bidrag och skall, såsom förf. vågar hoppas, lämna en något så när opartisk och uttömmande skildring af denna märkliga rörelse, hvars ledare alla hafva "börjat i Anden, men lyktat i köttet" (Gal. 3: 3).

Till alla dem, som underlättat mina forskningar och gifvit mig hjälp och råd därvid, är det mig en kär plikt att uttala min tacksamhet för deras tillmötesgående.

Hamre och Forssa, Augusti 1899.

Källor.

Otryckta.

Upsala Domkapitels arkiv:
Protokollsböcker 1843—46 (cit. U. P.).
Expeditionsböcker 1843—46 (cit. U. E.).
Handlingar rörande församlingarne inom ärkestiftet (cit. U. H.).
Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Vesterås län protokoll 1844—45 (cit. V. A.).
Kongl Maj:ts Befallningshafvandes i Gefleborgs län protokoll 1844—45 (cit. G. A.).
Vesterås Domkapitels protokoll 1845—46.
Norrala Tingslags Domböcker 1844—45 (cit. N. D.).
Forssa Tingslags Domböcker 1845 (cit. F. D).
Delsbo Tingslags Domböcker 1845 (cit. D. D.).
Thorstuna Tingslags Domböcker 1844—45.
Söderhamns Rådsturätts Protokoll 1846.
Söderala Kyrkoråds Protokoll 1844—45.
Bollnäs Kyrkoråds Protokoll 1844.
Bollnäs Sockenstämmas Protokoll 1844.
Alfta Sockenstämmas Protokoll 1844.
Ofvanåkers Kyrkoråds Protokoll 1845.
Ofvanåkers Sockenstämmas Protokoll 1844.
Delsbo Kyrkoråds Protokoll 1845.
Forssa Kyrkoråds Protokoll 1844.
Forssa Sockenstämmas Protokoll 1844.
Helsinglands Norra Kontrakts Arkiv (finnes f. n. i Delsbo).
Vesterås cellfängelses journal 1844.
Gefle cellfängelses journal 1844—45.
Z. Ellmin: Utkast till en beskrifning öfver Herjedalen, m. m. (finnes i manuskript i Svegs läkarearkiv).
Erik Janssons egen lefnadsbeskrifning (till 1844).
Anteckningar, gjorda af Erik Jansson under hans Helsingeresor.
Jonas Olsson: Om Jansenisternas förföljelser i Sverige.
J. E Ekblom: Läseriet i Österunda och Erik-Jansonisterna under åren 1843—46.
A. M. Stråle: Berättelse om Erik Jansson.
En samling bref från Bishop Hill, samlade i Alfta, Ofvanåker, Österunda och Forssa.
E. U. Norberg: Berättelse om Bishop Hill.

En samling dokumenter från Bishop Hill, samlade af E. U. Norberg.
Helena Lindwall: Ett barndomsminne.
En samling dokumenter, rörande "The Colony Case", samlade af E. U. Norberg, m. fl.

Tryckta.

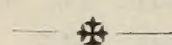
Erik Janssons skrifter.
(P. N. Lundqvist): Erik Jansismen i Helsingland. Gefle 1845 (cit. E. J.).
(Sefström, A. G.): Några blad till historien om läsarne, med afseende fästadt på de inom Helsingland vistande. Fahlun 1841
Cornelius: Svenska kyrkans historia efter Reformationen. Upsala 1886—87.
Svenskt Biografiskt Lexikon: Erik Jansson (af H. Wieselgren).
Jansenismen i Helsingland af Alftabo (Stora Kopparbergs Läns Tidning 1845, N:o 38—51).
Hallsén, J.: Religionens frihet från lag. Sthlm 1895.
Ekman, E. J.: Den inre missionens historia. Sthlm 1896—98.
Landgren, L.: Om de antinomistiska rörelserna i Helsingland (Tidskrift för svenska kyrkan. Upsala 1849).
Landgren, L.: Om sektväsendet. Hernösand 1878
Lagergren, A.: Om de andliga rörelserna i Sverige, särdeles med afseende på den riktning separatisterna utvecklat. I. Norrland och Dalarne. Sthlm 1855.
Alstermark, B: De religiöst svärmiska rörelserna i Norrland. Strengnäs 1898.
Åkerlund, P. A.: Om kyrkans och statens enhet. Sthlm 1854.
Norelius, E.: De svensk-lutherska församlingarnes historia i Amerika. Rock Island 1891.
Johnson, E. och Peterson C. F.: Svenskarne i Illinois. Chicago 1880.
Unonius, G.: Minnen från en sjuttonårig vistelse i Nordvestra Amerika. Upsala 1861.
Mikkelsen, M. A.: The Bishop Hill Colony. Baltimore 1892.
Nordhoff, Ch.: The Communistic Societies of the United States. New York 1875.
Stoneberg, Ph.: Bishop Hill. Historical sketch. (Galva Weekly News 1 Okt. 1896).
Peterson, C. F.: Sverige i America. Chicago 1898.
Swainson, J.: The Colony of Bishop Hill (Scandinavia, A monthly journal. Jan. 1883).
Erik-Jansismen i Nordamerika af O. S. Söderhamn 1848.
Tillståndet hos de till Amdrika utvandrade Erik-Jansarne samt profetens bedrägerier, skildrade i bref från en utvandrare[1]). Gefle 1847.

---

[1]) Författaren uppgifves af en äldre Alftabo hafva varit Falkens Per Jonsson i Långhed, Alfta.

Londberg, D.: Nytt bref från Amerika om Erik-Jansarnes tillstånd derstädes. Söderhamn 1850.
Schytte, Th.: Vägledning för emigranter. Sthlm 1849.
Stimmen Aus Maria Laach. Katolische Blätter 1897.
Nordisk Kyrkotidning 1844—47 (cit. N. H. T.).
Gefleborgs Läns Tidning 1844—46 (cit. G. L. T.).
Hudiksvalls Veckoblad 1845—50 (cit. H. V.).
Tidning för Falu Län och Stad 1846—47.
Stora Kopparbergs Läns Tidning 1844—45.
Norrlandsposten 1844—46 (cit. N. P.).
Helsi 1847—51.
Upsala 1846.
Dansk Kirketidende 1846—47.
Koch, L.: Den Danske Kirkes Historie i det 19de Aarhundrede.
Chicago Daily Tribun 1856—57.
Gamla och Nya Hemlandet 1859—61.
Frihetsvännen 1859—61.
The Illinois Swede 1869—70.
Galva Weekly News 1896.

Innehållsförteckning.

Det andliga tillståndet i Helsingland före Erik Janssons uppträdande.

Den norra delen af ärkestiftet, provinsen Helsingland, har sedan långt tillbaka haft namn om sig att vara en i kyrkligt hänseende särdeles svårskött och besvärlig provins. Orsaken därtill torde vara att söka dels i folklynnet, dels däri, att Helsingland sedan ett och ett halft århundrade varit fält för en mängd olikartade andliga rörelser [1]). Helsingeallmogen kännetecknas af en ej ringa själfsäkerhet och styfhet i karakteren jämte en viss vildhet i lynnet, som ofta kan taga ett våldsamt utbrott.

Under det adertonde århundradet började tvenne mot ortodoxin riktade strömningar att därstädes göra sig gällande, nemligen herrnhutismen och pietismen. Den förra riktningen hade redan från sitt första framträdande i Sverige ända till 1816 varit representerad i Bergsjö, hvarifrån den spred sig till de kringliggande socknarna, dels genom sjelfva församlingslärarne, dels genom åhörare, hvarjämte allmogens årliga besök i hufvudstaden underlättade rörelsens vidmakthållande och utbredning. Då det ofta var i kyrkligt hänseende obildade personer, som upphäfde sig till folktalare och representanter för denna rörelse, blef följden, att läran måste gestalta sig olika allt efter dessa personers skaplynne, i synnerhet som de vanligen snart emanciperade sig från sina lärare, hvilkas sans och försiktighet de ej kunde gilla, och framträdde med anspråk att själfva vara beklädda med kraft från höjden. När därför svärmare och predikanter från Lillherrdal började komma öfver till Helsingland, blefvo deras läror gynnsamt mottagna i de trakter, där herrnhutismens känslokristendom vunnit inträde, såsom i Delsbo och Forssa, och det lillherr-

---

[1]) Såsom källor för kännedomen om Helsinglands andliga förhållanden hafva hufvudsakligen användts: Alstermark: De rel. svärmiska rörelserna i Norrland, Sefström: Några blad till historien om läsarne, Landgren: Om de antinomistiska rörelserna i Helsingland, Lundqvist: Erik-Jansismen i Helsingland, och Lagergren: Om de andliga rörelserna i Sverige; P. A. Åkerlund: Om kyrkans och statens enhet, Jansonismen i Helsingland af Alftabo.

dalska svärmeriets öfverspändhet började äfven här visa sig genom s. k. drifter och dylikt. Prästerna sökte att genom varningar stilla dessa excesser, men de möttes på de flesta ställen med förakt och ovilja, och ofta voro de själfva personer, som ej hade blick för den sträfvan efter frälsning, som onekligen var rörelsernas orsak.

Inom åtskilliga socknar i södra Helsingland hade pietismen vunnit fast fot. Kyrkoherdarne Lars Elfvik i Norrala och Olof Lind i Söderhamn hade stått i beröring med Tollstadius, och genom dessa och deras i samma anda verkande efterträdare åstadkoms en allvarlig och kärnfast gudsfruktan, hvilken hade ett helsosamt inflytande ej blott i Södra Helsingland utan äfven i de nordligare socknarne, dit den äfven spred sig och bidrog att verka lugnande på den lösa känslotrons öfverdrifter. Liksom öfverallt, där pietistiska riktningar gjort sig gällande, började äfven i Helsingland konventikelväsendet utbreda sig. Man började samlas i enskilda hus för att uppbygga hvarandra med bön och sång och Guds ords betraktande. Vid denna tid begynte namnet "läsare" att allmänt begagnas på alla dem, som till följd af ett vaknadt själsbehof började visa mera uppenbar ifver för såväl egen som andras frälsning och yrkade, att Guds ord skall i en menniska blifva en lefvande sanning, som visar sig i både ord och handling. "Läseri" blef snart den allmänna benämningen på alla dessa rörelser, oaktadt de framgingo från skilda ursprung.

I allmänhet var ett stort andligt mörker rådande i Helsingland vid denna tid. Nästan i hvarje gård brändes bränvin, och dryckenskapen bidrog att förvilda sinnena och förstöra familjelifvet. Särskildt var ungdomen utmärkt för sitt vilda lif, och slagsmål, stölder och nattlopp hörde till vanligheten. Visserligen funnos många i yttre hänseende fromma menniskor, men deras fromhet bestod företrädesvis i akttagande af vissa yttre bruk, såsom att bevista gudstjänsten och gå till nattvarden. Prästerna voro ofta personer, som togo sin uppgift som församlingsherdar lätt. Många lefde visserligen ett i yttre hänseende anständigt lif, men andra visade äfven häri, hvars andas barn de voro, och särskildt voro ej så få sjunkna i dryckenskap; andra voro mera intresserade af politiska och kommunala saker samt landtbruksskötsel än af utöfvandet af sitt kall.

Mot allt detta uppträdde läsarne och påyrkade en mera sann och verklig kristendom samt ogillade åtskilliga förlustelser, som voro allmänt gängse bland såväl präster som lekmän och betraktades som oskyldiga nöjen, såsom dans, kortspel och annat mer. I stället samlade de sig här och hvar i stugorna för att läsa och betrakta Guds ord och genom bön och sång och samtal i andliga ämnen söka uppbygga såväl sig själfva som hvarandra. Här hade prästerskapet en stor uppgift att fylla, och en stor skuld hvilar öfver dem, som lemnat sina åhörare åt sig själfva utan någon särskild herdeomsorg. Konventiklarne eller "samlingarne" visade tydligt ett behof af andlig upplysning, som ej kunde tillfredsställas med den allmänna gudstjänsten, där predikan ofta var

af det slag, att största delen däraf ej kunde af allmogen förstås eller fattas. Detta insågs äfven af åtskilliga mera varmhjärtade och andligt intresserade präster, och genom att hängifva sig at en bättre själavård och göra sina predikningar mera lämpade för åhörarne samt äfven utom den offentliga gudstjänsten tala Guds ord till dem, vaka öfver deras samlingar och leda deras bibelförklaringar, åstadkoms en sund och helsosam väckelse, som genom kärleksfull vård och ledning ofta slagit rot, utvecklat sig till ett sannt kristligt lif samt burit de vackraste frukter. Sådana präster voro t. ex. Bolinder i Söderhamn, nådårspredikanten Njurén i Hassela, prosten Holmqvist i Forssa samt senare Frænell i Alfta[1]), Sefström i Bjuråker, Wadman i Hanebo, Norell i Norrala, m. fl. Det visade sig ock, att deras verksamhet uppskattades, alldenstund ej blott deras egna församlingsbor fattade förtroende för dem, utan stora skaror från andra socknar vallfärdade till dessa "läsarepräster" för att höra "det galileiska tungomålet förkunnas rent och klart", som t. ex. i Hanebo och Bjuråker.

Ofta voro dock prästerna oskickliga att taga hand om de om sin salighet bekymrade. I stället för att genom undervisning och kärleksfullt bemötande söka leda de andligt hungrande och törstande själarne, betraktade de konventiklarne och de enskilda sammankomsterna som farliga företeelser, som ecclesiolæ in ecclesia, hvilka med den världsliga maktens hjelp skulle hindras från att vidare utbreda sig. Konventikelplakatet af år 1726 tillgreps därför som medel, och i Delsbo och Forssa anställdes rättegångar med "läsfolket". Att med böter eller förbud vilja stilla en uppkommen hunger efter andlig upplysning, som folket ville själfva förskaffa sig ur bibeln och andra religiösa skrifter, då lärarne utom de vanliga predikningarne — "predikodagsverke", som det betecknande nog af allmogen benämndes, — lemnade dem utan någon särskild omsorg[2]), kunde af läsarne ej uppfattas som annat än fåkunnighet och grymhet; de hördes därför naturligt nog ofta klaga, att sammankomster i husen för att spela, dansa och sysselsätta sig med världsliga förlustelser, lemnades utan afseende, men det ansågs som ett brott att samlas för att tillbedja och lofva sin Gud.

Det bör därför ej väcka undran, om åtskilliga församlingsmedlemmar med dylika herdar sökte på egen hand i förefintliga uppbyggelseböcker stilla sin andliga hunger och törst och med glädje mottogo talare och predikanter af sin egen klass, hvilka sade sig vilja gifva dem hvad prästerskapet ej förmådde. Redan

---

[1]) Under hans senare år, då han ej kunde taga verksam del i församlingslifvet, började tillståndet i socknen blifva ett annat och försämrades ännu mer efter hans död.

[2]) Betecknande för uppfattningen af en prästs skyldigheter är prosten Tjernelds i Ofvanåker polemik mot brukspredikanten Lundqvist i Maråker. Den finnes i Norrlandsposten 1846, Januari—Juni.

sedan långt tillbaka voro Tollstadii skrifter spridda i Delsbo, och prosten Lenæus klagar öfver att "hans åhörare trodde på dem, som voro de från himmelen komna." Böhmes skrifter funnos i några församlingar, som t. ex. Forssa, och en mängd uppbyggelseböcker af olika författare, som Thomas a Kempis, Luther, Arndt, Müller, Scriver, Nohrborg, Murbeck, Sellergren, M. F. Roos, J. A. Hoffman m. fl. lästes allmänt[1]). Att alla dessa olikartade skrifter, som af läsarne anlitades, måste hafva till följd en stor löshet och oredighet i de dogmatiska begreppen, då läsarne själfva saknade nödig insikt och kritik, ligger i öppen dag. De bittra anfallen mot oomvända präster, som Tollstadius och andra pietistiska författare ofta använde, alstrade mången gång ett excentriskt hat till den bestående kyrkoförfattningen, och den pröfningsrätt af både lärare och lärjungar, som enligt pietismen medgafs åt åhörarne, födde ej sällan hos läsarne anspråk, som ej motsvarade deras insikter. I detta fall var pietismen ense med herrnhutismen, och de båda riktningarne, så olika de från början voro, sammansmälte i många trakter till en, som riktade sig mot den i läsarnes tanke fullkomligt förvärldsligade kyrkan. Ett fanatiskt hat uppflammade på många ställen, som i Delsbo och Forssa, mot prästerskapet och underhölls af ledare, som t. ex. den herrnhutiske fiskaren Hällman, hvilken gjorde sig känd för sina många och grofva utfall mot prästerskapet[2]).

På 1830-talet började lärare och predikanter med metodistiska sympatier att verka i södra Helsingland. Den som isynnerhet bidrog därtill, var nämndemannen Jonas Olsson i Ina, Söderala socken. Denne märkvärdige man föddes den 19 December 1802. Lifvet i hans föräldrahem synes ej hafva varit det bästa, och fadren var sjunken i dryckenskap. Sonen tjänade under sin ungdom som dräng i socknen men öfvertog omkring år 1825 vården af fädernegården. Vid denna tid gifte han sig, men efter blott ett och ett halft års äktenskap afled hustrun. Denna händelse bidrog mäktigt till att gifva hans sinne en annan riktning, och han begynte att med ifver studera åtskilliga andliga skrifter samt slöt sig till läsarne. Årligen gjorde han resor till Stockholm för att sälja lax, och under sin vistelse därstädes kom han i beröring med den bekante George Scott. Dennes predikningar gjorde på hans sinne ett starkt intryck, och ehuru han ej öppet slöt sig till metodismen, delade han i det mesta dess åsikter. Scott själf besökte Helsingland flere gånger, och genom honom blef äfven Jonas Olssons bror, Olof Olsson i Kinsta, vunnen för läsarne, och de båda bröderna började snart att bland dem intaga ett slags ledareställning. Bland läsarne fanns vid denna tid ett parti, som stödjande sig på läran om arfsynden, i säkerhet fortsatte sitt

---

[1]) Jfr Ekendahl: Bidrag till läseriets historia i Sverige, sid. 14.

[2]) Se t. ex. Landgren: Om sektväsendet, sid. 7.

syndalopp och på så sätt drogo nåden till lösaktighet. Af praktiskt intresse fördes de båda bröderna till en motsatt ytterlighet, och på grund af sina metodistiska åsikter och genom en liflig känsla af helgelsens mål och vikt lärde de hjärtats fullkomliga renhet och syndfrihet såsom upphinneliga redan i tiden. De vunno stort bifall, och mången gång visade sig samlingarne antaga en svärmisk karakter, i det att personer af sorg öfver sina synder och i åstundan att blifva dem kvitt kröpo genom smärre gluggar och omkullagda stolar för att på detta sätt söka "afskrapa" synderna[1]. Emellertid sträckte sig deras verksamhet ej blott till Söderala, utan i Mo, Bollnäs, Alfta, Ofvanåker, Voxna, m. fl. socknar[2] höllo de ofta samlingar och vunno stort inflytande.

Följderna af alla dessa olikartade religiösa riktningar dröjde ej att visa sig. I de socknar, där prästerskapet hade tagit en verksam del i församlingslifvet och vunnit läsarnes förtroende samt vakat öfver och tagit del i deras samlingar, hade bildats en befolkning, som var väl bekant med och fast rotad i de heliga skrifterna, hvarför de ock med framgång afvisade de villolärare, som därstädes sökte utså sitt ogräs. Så t. ex. i Norrala, Arbrå, Helsingtuna, Hanebo, Enånger, m. fl. socknar. Men i många andra hade allmogen sedan länge blifvit lemnad åt sig själf och hade vant sig vid att höra en mängd predikanter af olika slag, karlar ur arbetsklassen, ofta utan bildning och erfarenhet, men begåfvade med en viss dialektisk färdighet och en ansenlig portion framfusighet, hvilka föregåfvo sig vara pånyttfödda och stå under den Helige Andes ledning. Genom sina ohyggliga skildringar af helvetet och de fördömdas kval och genom sina skoningslösa förbannelser öfver olika tänkande förstodo de att hålla sina förblindade åhörare i sitt våld, och från by till by, från socken till socken drogo dessa i skaror för att höra dem. Oaktadt läsarne hade en viss bibelkännedom, så hade dock deras läsning blifvit nästan uteslutande riktad åt menniskoskrifter, under det att bibeln, såsom en allt för svår bok för de olärda, endast undantagsvis lästes eller framdrogs som auktoritet, när man på samlingarne ville föredraga någon särskild lärdom eller förmaning. Af dylika orsaker härledde sig den missriktning och den ensidighet, som läseriet i dessa socknar antog. Det var icke denna andans friskhet, denna lifaktighet, uppoffrande kärlek, mildhet och fördragsamhet, som är oskiljaktig från det rätta troslifvet. En af stiftets präster, då varande brukspredikanten P. N. Lundqvist i Maråker, har träffande skildrat deras tillstånd med följande ord: "Här var visserligen hos en stor del en lös kristendom: här en svag eller oredig kunskap; där en andelig lättja, som blott vill höra, men icke arbeta med

[1] Jfr Uppsala Domkapitels bref till Kongl. Maj:t, U. E. 11 Mars 1845. Ekman: Den inre missionens historia s. 802.

[2] Sannolikt är, att de äfven varit i Forssa.

eget ransakande i ordet; här en stor nyfikenhet efter böcker och att höra den eller den, likasom ett letande efter någon ginväg; där ett tungsint och pjunkande väsende, som jämt klagar och liksom begär hjelp af menniskor; här åter ett lättsinnigt, som gifver sig luft i allehanda munterhet, viljande liksom göra Kristi ok lustigt och hans börda lätt, utan att det är en frukt af den lefvande trons förtröstan på Honom; där en världslikställighet, som ingenting vill försaka; här en självbelåtenhet med öfvergifvandet af åtskillig världslig förlustelse under kvarlefvandet i skötesynder, såsom vrede, girighet, orättfärdighet, vällust, m. m.; där en enträtenhet, som alltid vill hafva rätt och alltid menar sin dom rätt vara; här ett sysselsättande med tal om frånvarande och deras mönstrande, som afhåller uppmärksamheten från en själf och afvänder samtalsuppbyggelsen; där undskyllande med den menskliga svagheten utan något bekymmer däröfver, följaktligen ock utan bättring; här i stället för broderliga bestraffningar och rättelser, ett skrymtande med hvarandra, tröstande och plåstrande så godt sig göra lät — med ett ord bristande uppriktighet och allvar i Kristi efterföljelse. Helgelsen var icke en eftersökt pärla. Det var väl ett ordets hörande, men icke dess trogna och trägna görande, intet helt anammande af kärleken till sanningen. Under sådant förhållande kunde det icke annat vara än mycket vacklande och stor ovisshet i deras hjertan, intet rent samvete och ingen trons frid. Detta tillstånd hos många var ämne för bekymmer hos de öfriga, som insågo faran däri, ja, ock stundom hos dem själfva, utan att det dock blef annorlunda“[1]).

Genom dessa förhållanden var jordmånen väl beredd för en ny ledare, som genom att återgå till bibelordet själft syntes påvisa rätta orsaken till bristerna, hvarigenom han förstod vinna sina åhörares förtroende, samt tycktes sätta yxan till roten på såväl statskyrka som läseri. Genom sin djärfhet och sina skoningslösa straffdomar lyckades han snart att leda folket efter sin vilja och åstadkom en slags andlig orkan, som med ohejdad kraft svepte fram öfver vissa delar af provinsen och tycktes trotsa allt motstånd.

---

[1]) E. J. s. 93.

Erik Janssons ungdom och första offentliga uppträdande. Bildandet af ett separatistsamfund i Helsingland.

Erik Jansson föddes den 19 December 1808 i Landsberga by och Biskopskulla församling af Uppsala län. Föräldrarne, bonden Jan Mattsson och hans hustru Sara Eriksdotter, voro från Thorstuna, men arrenderade efter sitt giftermål 1802 en liten gård i Landsberga. I äktenskapet föddes fyra söner, Johan, Erik, Peter och Karl, samt en dotter, Anna Katarina. Enligt Erik Janssons egen utsago skulle föräldrarne hafva varit "älskare af världen och de ting som i världen äro samt förstodo icke hvad Gud af dem fordrade". Dock lära de enligt andra uppgifter (t. ex. af den yngste sonen) hafva varit ett gudfruktigt och arbetsamt folk, som strängt uppfostrade sina barn och höllo dem till arbete. Under måltiderna skall bibeln och religiösa frågor hafva varit det vanliga samtalsämnet. Dock sägas de ej hafva varit fria från ett drag af högmod och självklokhet, något som äfven påstods vara betecknande för hela släkten. År 1820 flyttade de till Thorstunaby, där de bodde till 1838, då Jan Mattsson, som genom träget arbete kommit sig upp, köpte hemmanet Klockaregården i Österunda socken och Vesterås län, där han lefde tillsammans med sin familj till sin död i November 1843, då gården ärfdes af barnen.

Erik Jansson vistades i sina föräldrars hus under sin uppväxttid. Under sin spädaste barndom var han ofta öfverlemnad åt sin fem år äldre broder Jans omvårdnad, och denne råkade en gång af våda med en yxa stympa två af fingrarne på hans högra hand. Vid åtta års ålder skulle Erik Jansson en gång på sin faders befallning fara ut med en häst för att förrätta någon körning vid åkerbruket. Hästen blef emellertid skrämd och begynte skena, och då gossen ej förmådde hålla igen honom, stjälpte åkdonet, hvarvid han erhöll ett svårt slag i hufvudet, så att han i flere veckor sväfvade mellan lif och död. Efter sitt tillfrisknande var han ock i flere år besvärad af en svår hufvudvärk. Denna tilldragelse tyckes hafva haft stort inflytande på Erik Janssons sinne, och han var därefter ej lik andra barn. Han undvek sina jämnåriga och sökte upp ensliga platser, där han kunde tillbringa flere

timmar under tårar och böner samt påstod sig vara olyckligare än alla andra barn, som med lust och glädje kunde gå till sina lekar och nöjen. En lugnare tid inträdde vid hans första nattvardsgång (han var då 17 år gammal); vid denna tid läste han bibeln och åtskilliga uppbyggelseskrifter, dock utan någon synnerlig ifver, och snart slutade han upp därmed, och den gamla oron begynte på nytt. För att stilla sitt sinne deltog han ibland till en viss grad i ungdomens nöjen, såsom dans och dylikt.

Föräldrarne, som med missnöje sett alla sonens "griller", tvungo honom till hårdt arbete, hvaraf hans helsa tog skada, och han ansattes af svåra reumatiska plågor. Så fortgick det till sommaren 1830, då Erik Jansson upplefde sin egentliga omvändelse. Han berättar därom själf, att han, svårt ansatt af sin sjukdom, en dag ridit ut med ett par hästar för att deltaga i skördearbetet, men då plågorna blefvo för svåra, föll han af hästen och blef liggande maktlös på marken. Då hörde han en röst, som sade: "Det står skrifvet, att allt hvad I bedjen i bönen, troende, det skall ske Eder, och allt är möjligt för honom som tror, och när I ropen, skall jag svara Eder, säger Herren". — Han reste sig då på sina knän och bad länge och innerligt, och från denna stund blef han befriad från sin sjukdom för alltid.

"Då föll det mig i tankarne[1]) hvad Jesus Kristus gjorde då han vandrade ibland menniskorna på jorden, och efter jag trodde att han ville och kunde göra lika stora gerningar i närvarande tid som han gjorde på sina köttsdagar, så bad jag honom, att jag skulle blifva helbregda, och på samma stund detta uppenbara tecknet fullkomnades uppå min naturliga kropp, så jag såg att jag icke har rätt sökt och funnit min själs läkedom och helsa efter Guds vilja, ty jag fant mig vara bedragen uti min tid och förtröstan på Gud och försoningens nåd i Kristo, och uti allt mitt ropande enligt Rom. 7:de kap. att jag ville göra Guds vilja, utan att finna kraft dertill. Och efter jag fant mig vara under lagen och förbannelsen, så länge jag bedref hor med skriften liksom en qvinna, som är när en annan man, medan hennes man lefver, så förskräcktes jag för mig sjelf, ty jag fant, att helvetet var min lott, så länge jag endast visste lagens fordran och icke genom tron på Jesu Kristi försoningsdöd och uppståndelses kraft kunde vandra uti ett nytt lefverne, eller med andra ord lefva af hvart och ett ord, som går af Guds mun, det är, att hålla alla Guds bud och icke synda. Ty fast jag visste väl, att syndens lön är döden och det eviga helvetet, och jag beslöt att följa mitt samvetes röst och afhålla mig från alla synder, som för mig var uppenbara, så föll jag likväl deruti och blef öfvervunnen, emedan jag saknade den rätta trones kraft, som är segern och öfvervinner verlden. — Och då jag nu fant mig vara bedragen uti min tro som jag hade fått ge-

---

[1]) Här meddelas ordagrannt berättelsen ur hans egen handskrift.

nom den så kallade evangeliska lutherska läran, ty denna tro har jag bekommit genom den lärdom, som jag fått under min uppfostran af mina föräldrar, samt af mina herdar och lärare; och nu fant jag igen orsaken till allt mitt samvetes anklagelse och min själs bekymmer och oro, som jag har haft alltifrån min ungdom. Och hvarför jag förut aldrig kunnat lefva tillfredsställd uti min själs längtan? Och hvad var nu för mig att göra? Jag hade ingen menniska att vända mig till, emedan jag nu såg, att alla mina herdar och lärare voro blinde ledare och kunde icke upplysa mig i andeliga ting som de sjelfva aldrig sett eller känt hafver, men Gud sjelf genom sin osynliga kraft trängde till mitt hjerta och öppnade det, så att jag kunde tro ordet så enfaldigt som det står i skriften, enligt 5 Mose bok 30: 14, att ordet är hardt när mig uti min mun och mitt hjerta, så att jag kan göra derefter, och enligt Rom. 10: 6—8, att jag icke behöfde säga uti mitt hjerta, ho skall fara upp i himmelen, det är att hemta Kristus ned, eller ho vill fara ned i djupet, det är att hemta Kristus upp igen från de döda? Det är, jag måste taga Kristi kraft närvarande uti mitt hjerta genom tron på hans ord, som han säger till den som hafver ett ödmjukt och förkrossadt hjerta: "kommen till mig i alle, som arbeten och ären betungade, jag vill vederqvicka Eder, och I skolen finna ro till Edra själar", och en röst trängde till mitt bedröfvade hjerta och fördömda samvete, som påminnade mig, att Jesus Kristus har lidit och dött för hela verldens synder, och att hans blod har renat mig ifrån mina synder".

Dagen därpå började Erik Jansson att predika ordet för sin omgifning. I Thorstuna pågick vid denna tid en andlig rörelse, och många voro väckta till frälsningsbekymmer; dock tyckes Erik Jansson vid denna tid hafva väckt föga uppmärksamhet. Han började äfven med synnerlig ifver läsa alla andliga skrifter, som han kunde komma öfver. Särskildt grubblade han öfver frågan om de fördömdas eviga pina och tillbakavisade med bestämdhet alla invändningar däremot, hvilka gjordes af hans åhörare. Vid denna tid lästes nämligen utaf allmogen därstädes några skrifter, som förfäktade läran om alltings återställelse och möjligheten af bättring i ett annat lif[1]). Fastän Erik Jansson använde mycken tid till läsning, så försummade han likväl ej sitt arbete, emedan han mestadels läste om nätterna. Vid samma tid sammanskref han äfven några uppsatser på vers och prosa under namn af "Varningsord till en Syndareverld, m. m.", hvilka visa en ödmjuk sinnesstämning, ett öppet öga för det egna syndafördärfvet och en innerlig tacksamhet för Guds nåd, t. ex. följande utdrag: "Du skall anse dig för den uslaste främling, för skall Anden öfvervinna de köttsliga begärelserna, som stå färdig att bedraga dig på tre sär-

---

[1]) Särskildt utfor Erik Jansson med stor hätskhet mot en skrift: "Själens tillstånd efter kroppens död. Filosofiska bref af D:r Bastholm", hvilken bok synes hafva haft många läsare i Thorstuna.

skilda sätt, a) att du vill ega någonting af den jordiska uselheten; b) tycka dig vara litet mer än andra; c) tycka dig vilja hafva godt rykte och blifva känd för att utforska hemliga saker, m. m., du skall hålla dig såsom en främling och oduglig till allting utom att tjena din far som är i himmelen med sådant som länder till Hans ära och din nästas eviga väl; det skall du deremot i högsta grad fullborda. Men allt som medförer jordisk nytta och beröm, heder och ära, det måste alltid för dig vara främmande. Således skall du, med ett ord, lefva främmande för verlden och okänd, men glädja dig i hoppet att Gud ser dig och Gud känner dig. Hvarföre vi sucke, medan vi äre i dödlighetens land i följande ord:

O Himlarnes lysande Far!
Dig prisar jag utan all ända.
O Jesu, som skulden min bar
Och nåden i hjertat vill sända!
Dig tackar jag utan all gräns,
Och anden som med dig är äns.

Du store Trefaldighets Kung!
Dig äran allena jag gifver.
Jag ser i en rosengård lund,
Der liljor Din allmakt beskrifver;
Ja, allt hvad som jorden här bär,
Det vittnar att Konung du är.

Jag ser på det stoft som jag går,
Hur Gud der allting uppehåller;
Han sjelf der som skapare står —
Vi sjelfva vår olycka våller.
O, må vi med bön oss besinna,
Så framt vi vill himmelen vinna.

Det ordet, som säger att få
Skall det utaf nåden här finna —
Hvarmed skole vi då bestå
Och kunna få kallas för Dina,
När ordet för evigt skall gälla,
Att få varder frälsta och sälla?

Jo, bönen, som framgår till Gud,
Den hafver han lofvat att höra.
Han sjelfver fullgör våra bud:
Må det oss till tacksamhet röra!
Ja, Dig skall vi prisa och ära
Och evigt den skruden vi bära“ [1]).

Att Erik Jansson vid denna tid egde erfarenhet af Guds Andes verkningar på menniskohjärtat, därom torde ej heller vara något tvifvel. Jämte bibeln voro Luther, Arndt, Nohrborg, Murbeck, m. fl. andliga författare hans älsklingsstudium, och han gjorde härigenom en grundlig bekantskap med dessa lärares skrifter.

---

[1]) E. J. s. 5.

Så fortgick det i fyra års tid, hvarefter en förändring inträdde. Erik Jansson slutade helt och hållet upp med att förkunna ordet. Orsaken därtill beskrifver han i sin självbiografi sålunda: "Jag läste mycket uti Johan Arndts Sanna Kristendom, efter han hade namnet om sig af sanning och kristendom. Denna djefvulska bok bedrog mig grufveligen, så att jag ovetande föll uti denna synd att icke längre predika. Sannerligen, Arndt sade mig, att jag skulle blifva stilla vid mitt kall och icke fara efter att blifva lärare, ej heller skulle jag, som hade skött jorden, söka efter att predika. Denna djefla lärdom antog jag, efter jag var mätt på de smädedomar, som dagligen gick öfver mig för min predikan bland folket. Jag begynte att tänka, att det torde vara lärare uti verlden, som jag icke känner, och således är det öfverflödigt för mig att pedika Kristi evangelium för folket. — — Då jag icke särskildt var kallad dertill, och då jag nu icke kunde helt förkasta Arndt och hans djefla lärdom, så var det lika svårt för mig att förkasta Luthers skrifter. Jag läste uti hans postilla, att han i sin predikan på 13:de söndagen efter Trefaldighet säger att vi, som äro bönder, bör alltid tänka, om vi af Guds anda eller ej äro kalladc att predika. Så tvingade Luther mig att tro (vid samma tid) att jag icke skulle tro mig sjelf, när jag predikade, att jag var af Gud sänd, utan af djefvulen sjelf".

Samma år gifte sig Erik Jansson med en tjänstepiga i hans föräldrars hus, Maria Kristina Larsdotter, hvilken delade hans kärlek för bibelläsning. Föräldrarne motsatte sig länge förbindelsen, men följden blef, att omständigheterna tvingade de unga att ingå äktenskap. Häröfver harmades föräldrarne ännu mer, och Erik Jansson erhöll en mycket ringa hjälp (en ko och ett svin) till bosättningen. Han förlorade dock ej modet, utan arrenderade en hemmansdel i Voppeby och försökte sig äfven tillsammans med sin äldste broder som spanmålshandlare. Snart fick han rykte om sig att vara den dugligaste jordbrukare på trakten, och ehuru svåra missväxtår inträffade, hade han år 1838 hunnit så långt, att han kunde köpa hemmanet Lötorp vid Sånkarby i Österunda socken för 1,000 Rdr kontant.

Enligt trovärdiga mäns uppgifter skall han där hafva förhållit sig stilla, troget skött sitt jordbruk, men därjämte flitigt läst sin bibel och genom en trogen vandel och ett flitigare bruk af nådemedlen visat en allvarligare kristendom än mängden omkring honom. Dock visade sig ibland ett visst självförtroende och lust att disputera samt en böjelse att tro sig förstå ordet bättre än andra, hvilket antagligen hade sin grund i hans ej ringa beläsenhet. Därjämte glödde fortfarande i hans inre en okuflig lust att förkunna ordet, och snart kunde han ej längre förblifva stilla, utan år 1840 inträffade hvad han kallar sin andra omvändelse. Den 1 Oktober nyssnämnda år reste han i sällskap med sin yngste bror Karl till Uppsala marknad för att sälja kreatur. Det vilda och ogudaktiga lif, som fördes af de marknadsbesökande, gjorde

ett djupt intryck på hans sinne, och han trodde sig förstå, att han var kallad att predika bättring för folket. Hemkommen rådgjorde han sig med sin själasörjare, vice komministern J. J. Risberg. "Jag omtalade", säger han härom, "för honom allt som hade händt mig under tio års vandring på den smala vägen och sade honom, att jag kände kraft nog och förmåga att predika uppenbarligen, men Arndt och Luther säger, att jag skall vara uti stillhet". Risberg uppmanade ifrigt Erik Jansson att offentligen förkunna ordet, och en varm vänskap uppstod mellan de båda männen. Från denna stund öfvergaf han såväl Luther och Arndt som alla andra andaktsböcker, för hvilka han i stället fattade ett starkt hat, och höll sig till bibeln allena. Äfven kunde han ej undgå att märka, huru i bibelordet själft ligger en öfverväldigande kraft och enkelhet, som ingen mänsklig skrift förmår åstadkomma. Häraf mognade hos honom snart den åsikten, att endast bibeln bör läsas.

I Österunda pågingo läsaresammankomster, och Erik Jansson började nu att uppträda på dessa, ofta tillsammans med Risberg. Hans lätthet att uttrycka sig och hans lifliga föredrag väckte bifall, som var egnadt att väcka till lif och underblåsa det högmod och den själfklokhet, som slumrade på djupet af hans själ. Äfven församlingens båda präster, Risberg och C. C. Estenberg, uppmuntrade honom till fortsatt verksamhet och uttalade offentligt de amplaste loford om honom. Själf lifvades han af ett brinnande omvändelsenit, som kom honom att allt för mycket rikta blicken utåt eller på andra och hindrade honom från nödig verksamhet och själfpröfning[1]).

Så småningom började nu i Erik Janssons föredrag märkas en afvikelse från kyrkans lära. Redan sedan flere år tillbaka uppstod hos honom den tanken, att genom tron på Kristus blir människan befriad, ej blott från syndens skuld utan ock från synden själf. En omvänd menniska har därför ingen synd kvar, som genom daglig ånger och bättring hela lifvet igenom behöfver förkväfvas och dödas, ty om så vore, stämde det icke öfverens med skriftens ord, att Kristus borttagit synden. Erik Jansson hade sålunda sammanblandat begreppen rättfärdiggörelse och helgelse, samt dref den senare på metodistiskt sätt så långt, att en kristen skall vara i allo ren och fullkomlig. För att bevisa dessa påståenden, grep han till bibelställen, som handla om rättfärdiggörelsen, t. ex. 1 Joh. 1: 7—9; 2: 1; Rom. 6: 4—11, 22; 8: 12; Ap. Gern. 15: 9—11; Gal. 2: 17—20; Eph. 2: 19; Col. 2: 9—15; Jud. 1: 24, m. fl. eller ock en del andra, som innehålla en maning att sträfva efter målet, såsom Matth. 5: 48. Dessutom framhöll han städse sig själf som "sänd af Gud att predika i Kristi stad och tala till

---

[1]) E. J. s. 9.

folket: låter försona Eder med Gud". Till grund därför tog han följande bibelställen: Matth. 10: 40—42; 18: 5; Luc. 10: 16; Marc. 9: 37; Joh. 13: 20, m. fl.[1])

I synnerhet började dessa åsikter framträda under år 1842. Det sjukliga och osunda tillstånd, som äfven här rådde hos läsarne, jämte den metodistiska andlighet, som bland dem vunnit många förespråkare, gjorde att Erik Jansson med sin djärfhet och bibelkunnighet vann en snabb framgång. Det nya uti hans bibelförklaringar bestod till en början däri, att han förnekade tillvaron af svaghetssynder hos den omvände och påstod bestämdt, att uti bibeln gjordes ingen skillnad mellan uppsåtliga synder och svaghetssynder. Sedan han härvidlag brutit allt motstånd, hette det vidare: "En kristen är utan synd, ty Jesu Kristi Guds Sons blod renar oss från alla synder. Hos en kristen finnes ingen syndalusta, ty har Kristus borttagit våra synder, som Skriften säger, så har han ock borttagit och renat oss från all syndalusta, ty om någon sådan finnes kvar, så har du ju synden kvar, så har ju icke Kristus tagit bort den, utan du är ju ännu en syndare och således af djäfvulen, ty den som syndar, är af djäfvulen, säger Skriften", o. s. v.[2])

Men härvid stod Erik Jansson i fullkomlig strid med Luther, Arndt, Nohrborg och öfriga författare, hvilkas skrifter utgjorde läsarnes älsklingsböcker, och nu stodo för honom endast tvenne utvägar öppna: antingen gifva dessa författare rätt och med detsamma erkänna, att han misstagit sig, eller ock att våga det djärfva försöket att kullkasta dessa lärares trossatser och själf framträda som en återställare af den rena läran. Han valde det senare. — Efter denna tid gick hans sträfvande ut på att med de mest starka uttryck, som gärna kunde användas, neddraga och förkättra dessa lärares personer och skrifter.

I början af Januari 1843 gjorde Erik Jansson i sällskap med en dräng en resa till Helsingland för att sälja hvetemjöl. Den egentliga orsaken var dock en åstundan att närmare lära känna de andliga rörelser, som där pågingo, emedan han trodde sig därstädes kunna få ett tacksamt fält för sin verksamhet, helst som sinnesstämningen mot honom i Österunda på sista tiden ej varit så gynnsam som förut och äfven de båda prästmännen började hysa betänkligheter mot hans öfverdrifter i läran. Af pastor Risberg var han försedd med ett särdeles vackert prästbetyg, som bestyrkte hans goda kristendomskunskap och vandel, något, hvaraf han den tiden gjort sig förtjänt. Under sin resa passerade han Söderala socken, som vid denna tid var en af läseriets hufvudhärdar, och på sin fråga, om det funnes några framstående läsare på trakten, blef han visad till Jonas Olsson i Ina, hvilken jämte sin bror,

---

[1]) Enligt Anna Maria Stråles berättelse, och uppgifter af J. Hallsén. Ej osannolikt är, att Erik Jansson vid denna tid läst metodistiska skrifter, t. ex. af George Scott.

[2]) E. J. sid. 18.

Olof Olsson i Kinsta, var en af ledarne för de religiösa sammankomsterna. Erik Jansson begärde och erhöll nattkvarter samt sade sig vara kommen för att uppsöka sina trossyskon. Jonas Olsson mottog honom med misstrogenhet och yttrade sin förvåning, att "något godt kunde komma från det fördärfvade Vestmanland och Uppland". Något vidare talades ej i andliga ämnen den qvällen. Det var en lördagsqväll. På söndagsmorgonen kom från byn Jonas Olssons gifta syster Ingrid för att köpa hvetemjöl. Men Erik Jansson svarade henne allvarligt: "Vet du ej, att i dag är sabbat? Vi spara med handel tills i morgon." — Ett sådant yttrande väckte Jonas Olssons uppmärksamhet och började skingra hans misstro. Han föreslog därför Erik Jansson att medfölja till kyrkan och tillade: "Vi hafva inga läsarepräster här i vår församling, men på det vi icke skola väcka förargelse, gå vi och höra de statskyrkans präster som finnas, och om vårt främmande vill följa oss, önska vi det gärna". — Erik Jansson medföljde, men efter gudstjänstens slut var han tyst och sluten samt yttrade ej ett ord om predikan eller predikanten, hvilket väckte Jonas Olssons förundran. På söndagsaftonen besöktes en samling. Många menniskor hade där samlats, och en man, regementsväbeln C. G. Blombergsson, uppläste stycken ur en postilla; då och då gjorde han ett uppehåll, och Jonas Olsson reste sig upp och utlade innehållet af texten. Därefter höll Jonas Olsson ett sluttal, hvari han omtalade, "att ljuset begynte lysa från de allra mörkaste orter, och däraf skulle vi veta, att Guds rike var nära i kraft; — vi hafva hört ifrån tvenne främlingar ibland oss, att Gud har gifvit dem in att fara åstad likasom de tre vise männen för att uppsöka Kristusbarnet. Erik Jansson synes hafva tagit stora steg på den smala vägen, och jag vet, att han är här och vill själf tala till Eder något som kan vittna om sanningen af mitt ord".

Allas ögon riktades på Erik Jansson, men mot förmodan förblef han tyst, och samlingen upplöstes [1]). Efter hemkomsten tillfrågades han af sin värd, hvad han tyckte om samlingen, hvarpå han svarade: "Den tyckte jag ej alls om. Hvad är det för slags kristendom Ni ha här?" — Då Jonas Olsson sökte försvara sig, uppstod ett längre samtal, hvari Erik Jansson med allvarliga ord bestraffade de brister, som han tyckt sig finna bland läsarne, och särskildt att de ej höllo sig till bibeln allena [2]). — Jonas Olsson

---

[1]) I sina egna anteckningar säger han härom: "Under allt detta trodde Jon Olsson att han var långt framför mig rörande att känna skriften och att kunna predika. Han tog emot mig såsom ett barn, som behöfde hans faderliga vård uti andeliga ting och göromål. Jag, emedan jag såg allt detta, visste att jag enligt 2 Kor. 5: 12 skulle fara sakta med menniskorna för att vinna dem, eftersom hela ämnet i Pauli bref innehåller. Ja! jag säger att jag icke med en frimodig anda kunde vinna någon, utan såsom Paulus lärer 1 Kor. 9: 19—22 kom jag till Jonas Olssons gård såsom en tjenare, som hade något att undervisa sin herre om något som har blifvit honom uppenbaradt".

[2]) Erik Jansson hade genom en tjänare i gården på förhand gjort sig underrättad om åtskilligt, så att han kunde uppträda med ett slags sken af allvetenhet. Detta sätt blef sedan åtskilliga gånger användt (Jfr E. J. sid. 12).

svarade ödmjukt och undergifvet, likaså följande morgon, då han af sin gäst fick mottaga följande förebråelse: "Blif en präst i ditt hus! Jag har varit här en lördagskväll och en söndagskväll, och du har icke hållit husandakt med ditt folk. Du gifver ditt husfolk mat flere gånger om dagen, men Guds ord bjuder du dem ej. Hvad är du för en kristen, som så förgäter dina pligter som husfader? — — Du har väl omvändt många ifrån mörkret till ljuset och ifrån Satans makt till Gud, men det har skett efter såsom du läser uti Hosea 7: 16, de hafva icke omvändt sig rätteligen efter skrifterna. De ha väl varit heta enligt Hos. 7: 6 uti gudlighet lika som en bakugn, när de offra och bedraga folket, m. m."

Man kan väl förstå, att Erik Janssons hela uppträdande på Jonas Olsson gjort ett djupt intryck. Såväl han som hans bror Olof blefvo från denna tid Erik Janssons ifrigaste anhängare och stödjepelare i hans religionssamfund [1]).

Därefter lemnade Erik Jansson Söderala och for norrut. Han rastade i Norrala, som var en i andligt hänseende synnerligen lifaktig församling. Där uppsökte han läsarnes egentlige ledare och lärofader, smeden P. Norin, samt uppträdde på en samling [2]). Till en början blef Norin gynnsamt stämd mot honom, men vid närmare eftersinnande och sedan de båda männen resonnerat med hvarandra, blef han i sitt sinne öfvertygad, att Erik Jansson var en villolärare. Han följde honom därför ett stycke på väg, och vid afskedet affordrade han af honom ett löfte att aldrig mer komma igen. Förbittrad utropade Erik Jansson: "Norrala vare såsom ett förbrändt berg, på hvilket intet växer!" — "Domen är hård", genmälte Norin, "men uttalad från Erik Janssons läppar, tror jag, att den ej har någon betydelse".[3])

Vägen fortsattes till Enånger, Njutånger, Hudiksvall och Helsingtuna. Här möttes han mestadels af stort bifall, äfven från prästernas sida, och i sitt föredrag afvek han endast obetydligt från det rådande läseriet; endast löftet om möjligheten af en absolut syndfrihet genom tron på Kristi förtjänst framhölls mera än vanligt och mottogs gynnsamt.[4]) Därtill kom hans verkligen stora dialektiska förmåga, hans starka tro på sig själf, hans uthållighet att kunna tala ända till 4 à 5 timmar i ett sträck, hans jätteminne och hans förmåga att ur bibeln citera hvarje språk och

---

[1]) Som en egenhet förtjenar nämnas, att deras ogifta syster, Karin, alltid var en af Erik Janssons hätskaste motståndare och ofta bragte honom i förlägenhet genom sin rörliga tunga.

[2]) Vid detta tillfälle yttrade han några ord, som sedermera ofta citerades: "I stån och värmen Eder vid försoningen som Petrus vid kolelden i öfversteprestens palats och förneken Herran uti Edert lefverne" (Jfr Helsi, 1851, N:o 17: "Också insändt").

[3]) Ekman, a. a. sid. 796

[4]) Huru hans predikningar voro bekaffade, kan man lära känna genom ett koncept i tio punkter, hvilket han enligt sin egen utsago använde som grund. Se bil. N:o 1.

snart sagdt hvarje sida; — allt gåfvor, som satte hans föredrag långt öfver andra resande predikanters. Slutligen gjorde det på åhörarne ett godt intryck, att han så strängt framhöll bibeln allena som den lefvande källan, hvarur alla borde ösa, fast han å andra sidan var klok nog att ej låta sin ovilja mot Luther, Arndt, Nohrborg, m. fl. så tydligt framlysa. Dock började en och annan med andlig hörsel- och omdömesförmåga begåfvad att ana, att mannen inkommit på vilsna vägar. Bland dessa var bonden Anders Ersson i Håsta, Helsingtuna församling.

För att vinna ljus i saken, inbjöd denne Erik Jansson att hålla en samling i Håsta. Detta skedde, och efter andaktsstundens slut, medan de båda männen samspråkade om hvarjehanda, ryckte Anders Ersson fram med denna fråga: "Tror du, Erik Jansson, att en menniska här i lifvet kan blifva syndfri?" — Den kom synbarligen olägligt, ty Erik Jansson svarade undvikande, att en kristen borde sträfva därefter. Härtill genmälde Anders Ersson: "Ja, det vet jag ock, men frågan är nu, om menniskan någonsin här kommer till en sådan frihet."

Därpå svarade Erik Jansson, att en synd får hos en kristen icke återkomma två gånger, emedan den då blir uppsåtlig synd. Anders Ersson frågade vidare: "Har du länge haft det så bra?" — och då svaret lydde: "Omkring tre år", gick Anders Ersson honom närmare inpå lifvet med att yttra: "Tre år är en lång tid, mer än tusen dagar; du bör sålunda hafva hunnit långt i fromhet. Ty om jag antager, att du på hvarje dag erfarit lockelse till blott en enda synd, så har du under dessa tre år bekämpat och öfvervunnit mer än tusen olika synder. Hvad af synd har du då ännu qvar?" — "Jo", svarades, "jag har ännu icke fullt öfvervunnit otron." — "Nej", inföll Anders Ersson, "det svaret duger icke, ty otron är alla synders moder, och hur uppenbarar sig otron ännu hos dig?" — Då märkte Erik Jansson, att han kommit ut på hal is, hvarför han afbröt samtalet med detta kraftuttryck: "Antingen skall du till helvetet, eller ock jag".

Anders Ersson tog sig däraf anledning att yttra, det han redan förut anat, att Erik Janssons andliga ställning blifvit sorglig, och då han nu fått bekräftelse därpå, bad han honom innerligt att betänka vådan däraf och börja läsa Guds ord med andra ögon. Men alla förmaningar blefvo fruktlösa; Erik Janssons själfklokhet och egenkärlek hade under den sista tidens framgång växt till en betänklig grad, och aldrig kunde han förmås att "taga på sig något" eller erkänna, att han begått ett misstag. Dock hade detta samtal den följden med sig, att han från den dagen aldrig fick uppträda som ordets förkunnare i Tuna. Vid samma tillfälle uttalade Erik Jansson äfven sitt beklagande öfver ställningen i Norrala, om hvilken församling han sade, att den låg som en tung sten på honom. Men Anders Ersson varnade honom, sägande: "Res icke dit, ty kommer du dit, så rycker nog Norell (d. v. komminister i pastoratet och en utmärkt själasörjare) masken af dig". — Erik Jansson besökte ej heller någon mer gång Norrala,

utan undvek till och med att färdas genom socknen på genomresa och tog alltid vägen förbi Trönö [1]).

På hemvägen färdades Erik Jansson i sällskap med Jonas Olsson till Gefle. Där höllos flere samlingar, hvarvid Jonas Olsson alltid rekommenderade Erik Jansson och lämnade honom försteget, och den senare uppträdde nu med en viss anspråksfullhet, som stötte flere tillbaka [2]). Från Gefle fortsattes resan med uppehåll i Hedesunda och Nora, på hvilket senare ställe en bonde, Olof Olsson i Bro, vanns som ifrig anhängare. Därefter hemkom han i mediet af Februari. Han mottogs vänligt af Risberg, som dock fann sig föranlåten att varna honom för andligt högmod och för faran att ej vilja gifva efter uti något. Detta var dock förgäfves, ty redan hade högmodet för alltid fått makt med honom. Upplysande för hans själstillstånd är, hvad han säger själf om dessa varningar i sina anteckningar: "Mycket talades om det förutnämnda andliga högmodet, men jag svarade, att Gud skulle strida mot sig själf, om han icke enligt skriftens mening skulle själf sköta mig, såsom ett ler skötes uti krukomakarens hand. Vi veta ju, att kyrkohistorien vittnar, att Johan Hus gaf efter uti ett, och genast måste han brännas. Och skriften lärer oss, att folk och riken har fördärfvats, endast därföre, att Israels folk har felat uti ett."

Emellertid gaf sig Erik Jansson redan i slutet af Februari på sin andra helsingeresa, hvilken varade till slutet af April. Han besökte först Nora, därefter Hamrånge, i hvilken senare socken han blef gendrifven af dess utmärkte själasörjare, komminister J. E. Fillman, som allvarligt och med framgång varnade sina församlingsbor att sluta sig till honom.[3]) Erik Jansson "skuddade därför stoftet af sina fötter och for från detta rosenfärgade vilddjur" till Söderala, hvarifrån han i sällskap med Jonas Olsson i Ina begaf sig norrut, till Enånger, Njutånger och Hudiksvall. Denna gång hade han ej samma framgång på dessa trakter som förut, hvilket han själf ansåg vara en föjd af att han motverkades af läsarne i Norrala, "modren till allt boleri och all orenlighet på jorden". I själfva verket trädde i hans predikningar afvikelsen från kyrkans lära alltför tydligt i dagen, och detta jämte hans hätska utfall mot det gängse läseriet och läsareprästerna afkylde hans åhörares sinnen.[4]) Erik Jansson beslöt därför att uppsöka

---

[1]) Hela samtalet är förf. meddeladt af en äldre prästman i Uppland, själf Tunabo.

[2]) T. ex. hans ord: "Jag är väl till ansiktet en främling, men jag är dock ej en främling i Guds ord. Jag predikar icke såsom de skriftlärda, utan med makt och väldighet. I, om I tron mina ord, skolen I veta, att mina ord äro anda och lif, och att I icke skolen behöfva hämta lifvet fjärran ifrån Eder, utan närvarande i kraft" (Jfr E. J. sid. 13).

[3]) Jfr Ekman, a. a. sid. 879.

[4]) T. ex. följande ord, som utsades på en samling i Hudiksvall: "Luther säger, att jag är en syndare in i döden och kan icke annat än synda. Luther, sade jag, bör du icke ställa framför Guds ord; du kan hvarken vrida eller vända 1 Joh. 3, att den som är född af Gud, kan icke synda, likaså Gal. 2:

nya fält för sin verksamhet och begaf sig i sällskap med en delsboflicka, Karin Ersdotter i Nyåker („Bos-Karin“), såsom vägviserska till Forssa, där han första gången predikade två gånger i Åkre. Därefter tog han vägen till Bjuråker, hvarest han blef gynsamt emottagen af komminister A. G. Sefström, hvilken nitiske och insiktsfulle präst till en början högt värderade honom för den ifver, med hvilken han yrkade på bättring och omvändelse samt vikten af att föra ett heligt lif. Sefström och Erik Jansson åtföljdes till Delsbo, där den senare höll en samling i Nyåker. Snart svalnade dock Sefströms beundran för Erik Jansson, och orsaken säges hafva varit den, att den förres fru en gång sade till sin man: „Hur kan du bära upp en sådan person som denne är? Gud har ju bjudit, att man icke skall binda munnen till på oxen som tröskar, och det heter ju, att den rättfärdige förbarmar sig ock öfver sitt ök, och den här karlen, som nu varit hos oss i tre dagar, har under hela denna tiden ännu icke tagit selen af sin häst“.

Sefström gjorde honom uppmärksam på försummelsen; detta stötte dock Erik Janssons själfkärlek, och från den dagen var vänskapen slut. I stället gjorde Erik Jansson Sefström till föremål för de gröfsta beskyllningar, såsom osedligt lif, m. m.

Erik Jansson återvände nu till Forssa, där han vistades en tid i slutet af Mars. Här utvecklade han en rastlös verksamhet. Åtföljd af några kvinnor, som voro honom fanatiskt tillgifna (bland dem Karin Ersdotter) for han från by till by och höll predikningar flere gånger hvarje dag, särskildt uti Trogsta, Stenbo (där han predikade första gången den 20 Mars), Lund och Åkre. Åhörareskaran växte äfven allt mer och mer. Det andliga till-

---

17—18, där du läser, att vi, som söka att varda rättfärdiga genom Kristum, icke kan vara syndare. Ty det heter, skulle vi, som söka varda rättfärdiga genom Kristum, ännu själfva vara syndare, så vore Kristus en syndatjänare. — Huru kan du tillägna dig det du icke äger? — du har då ingen del eller lott uti detta ordet, i denna gåfva, emedan du aldrig enligt Rom. 6 har blifvit död ifrån ditt tillägnande af det du icke har rätt att taga. Är det icke så, att om du säger: jag tillägnar mig för en annans förtjänst din egendom, som du aldrig kan få något fastebref på din rättighet; — att en annan kommer och visar dig skriftligt köpebref, att han är ägare. Och hvad blifver du då annat än en lögnare, efter du aldrig kan visa skriftligt kontrakt eller testamente på hvad du säger dig äga? Du säger dig hafva Kristi nåd uti tillägnelse. Skriften säger i likhet med Kol. 2: 10—12, att vi äro enligt grundtexten fullkomlige uti Kristo, nämligen när vi har aflagt syndakroppen uti köttet, nämligen med Kristi omskärelse, i det att vi med honom äro begrafna genom dopet, i hvilkom vi ock uppståndne äro genom trona, den Gud verkar, hvilken honom uppväckt hafver från de döda. Ser du, att här talas om trons deltagande af Jesu Kristi uppståndelses frukt för att vandra i ett nytt lefverne; huru du kan enligt Rom. 6: 4 tillegna dig Fadrens härliga makt för att icke vandra uti ett nytt lefverne, utan klaga, jag är en syndare, — det förstår jag icke, om jag icke får tro, att du helt förkastar skriften eller ock vränger det till din egen förtappelse“.

ståndet i Forssa var vid denna tid långt ifrån godt, och presterskapet vårdade sig ej synnerligen mycket om församlingen, hvarför Erik Janssons tal mestadels voro af straffande innehåll. Såsom text tog han oftast liknelsen om vinträdet och grenarne och om de visa och fåvitska jungfrurna, hvilka gaf honom god anledning till att hålla föredrag med bestraffande tillämpningar [1]. För öfrigt förfäktades i hans predikningar det påståendet, att ingenstädes i bibeln kunde påvisas en skillnad mellan uppsåtliga synder och svaghetssynder. De senare voro nämligen blott ett påhitt af Luther och Arndt, m. fl. och efter dem hade läsarne och deras präster upptagit åsikten. Tillika påstod han, att en kristen aldrig faller i samma synd två gånger, utan hade han segrande uppstått från en synd, så återkomme den ej mer [2]. Äfven talade han mycket om sitt eget själstillstånd, huru han hade frid och stor fröjd jämt i sitt sinne, att han kunde bedja Gud om hvad som helst, och det vederfors honom, m. m. [3]).

Allt detta gjorde, att hans anhängare för hvar dag blefvo allt fler. Motståndare funnos dock; bland de förnämsta af dem var en kvinna, Karin Jonsdotter i Utnäs, hvilken brukade vandra omkring och hålla motföredrag. Däraf uppstod många tvister och mycket disputerande, om Erik Jansson var sänd af Gud eller ej. Men hans stora bevisningsförmåga, munvighet och tilltagsenhet besegrade dock de flesta hindren.

Omkring den 27 Mars lämnade Erik Jansson Forssa och begaf sig till Söderala, där han vistades en tid hos Jonas Olsson i

---

[1]) Som exempel på hans strafftal meddelas följande utdrag: "Denna tordöns röst skall ljuda uti dina öron, att Edert hus skall Eder blifva öde; du skall få se din undergång för både tid och evighet sväfva öfver ditt hufvud, och dina tankar skola tära och finna dig uti alla evigheters evighet, där den matken icke dör och elden icke utsläckes, ty där skall vara gråt och tandagnisslan. Du skall här uti denna tid söka efter mig och dock icke finna mig, liksom de nu en längre tid har sökt efter Jesus Kristus och har likaväl icke funnit honom, och då nu några uti ett fallet Israel kan utropa: "välsignad vare Han, som kommer i Herrans namn, så söker I att uppfylla Edra fäders mått, I huggormar, I huggormars afföda! Du frågar om allt detta skall öfvergå Forssa församling. Jag svarar dig, att skriften kan icke gå om intet; då du syndare är uti samma otro som dina fäder, så måste Gud straffa dig med lika plågor. Men jag ser många af Eder, som samlas till mig, komma likasom Jerusalems stad kom till Johannes vid Jordans flod. Den dag kommer, då du, som tror mina ord, skall förargas, om icke förr, så skall du göra det när frestelsen påkommer för ordets skull. Jag visar Eder, huru I skolen tro, och på hvad väg I kunnen tro efter, som förut anvist är, likaså måste jag omröra den förbannade viljan, som I tron är verkad af Gud, fast I saknen förmåga att göra godt. Ja, allt detta skall vara öde, och ingen kan se och förstå mina ord, som icke kan utropa: "välsignad vare Han, som kommer i Herrans namn! Amen!"

[2]) "Om någon t. ex. bjuder dig en kopp kaffe, och du säger: "nej, jag tackar!" — men dock på en förnyad bjudning tager den, så gör du synd", yttrade han vid denna tid på en samling, då han skulle för åhörarne förklara hvad som var synd. (E. J. sid. 16).

[3]) D. D. 18 Nov. 1845.

Kinsta. Äfven här vann han många anhängare, synnerligast som han gynnades af Jonas Olsson, som öfverallt i socknen hade stort inflytande. Bland dem kunna förnämst anföras den redan omtalade C. G. Blombergsson jämte hans syster, fru Lovisa Hård af Segerstad[1]), båda från Nektjärn, Mo socken; vidare Olof Jansson och Jacob Jacobsson på Vallen, byskräddaren Nils Hedin, fru M. Hebbe m. fl. Slutligen begaf han sig hem till Österunda, dit han anlände i slutet af April.

Under hans bortovaro hade läseriet i Österunda i betydlig grad tilltagit, och en mängd samlingar höllos, hvilka voro talrikt besökta, ej blott af sockenborna, utan ock af personer från Torstuna, så att kronolänsmannen måste i Österunda kyrka kungöra en allvarsam varning, med hotelse af lagsökning och plikt, därest mötena ej upphörde. Därtill kom, att Risberg var en ifrig befordrare af dessa möten och ofta fungerade som deras ledare. Med anledning däraf blef Risberg i Nysätra prästgård kallad till förhör och erhöll allvarliga förmaningar att ej vidare befordra dessa rörelser, utan i stället söka att genom införande af enskild husandakt samt genom bibelförklaringar i kyrkan motarbeta detsamma, hvilket Risberg lofvade. — Att tillståndet började bli betänkligt, synes af de rykten, som voro i omlopp, såsom att flickor hållit s. k. ängladanser, att äldre qvinnor föreställt eller frammanat döda helgon, m. m.[2]).

Då Erik Jansson återkom, hade en del af hans egendom blifvit bortstulen af tjufvar. Äfven hade hans hustru lidit mycken smälek och blifvit hårdt bemött af hans föräldrar. Äfven Risberg hade efter varningen blifvit annorlunda stämd.

I två månaders tid stannade Erik Jansson i sitt hem för att sköta om sin egendom. Under denna tid sammanskref han en bok, som han tänkte utgifva i tryck men afstod därifrån på Risbergs uppmaning. Vid midsommartiden påstod han sig hafva fått en uppenbarelse af samma slag som Salomo enligt 1 Kon. 3: 5, och då han liksom Salomo bad "om ett lydaktigt hjerta, att han må döma ditt folk och förstå hvad godt och ondt är", så undfick han, enligt egen utsago, "liksom Salomo, det som omröres uti 1 Kon. 3: 12. Det skall min lefnadshistoria så väl som allt det som går fram efter skrifterna vittna intill domedag och sedan i evighet".

Strax efter midsommar gjorde Erik Jansson sin tredje resa till Helsingland. Denna gång tog han vägen genom Ofvansjö och västra Gestrikland samt besökte Hanebo socken i Helsingland. Hans försök buro dock ringa frukter, dels därigenom att komminister Fillman i Hamrånge genom bref hade varnat prästerskapet i

---

[1]) Se om henne och hennes bror målaren Albert Blombergsson, E. J. sid. 86—92.

[2]) U. H. Nysätra och Österunda. U. E. 1843 sid. 45.

Gestrikland, dels genom pastor J. Wadmans i Hanebo energiska ingripande. Erik Jansson begaf sig därför genom Bollnäs och Jerfsö till Delsbo och Forssa, hvarest han vandrade omkring och höll samlingar på fäbodvallarne. Äfven gjorde han ett besök i Jerfsö, men där blef han eftertryckligt afvisad af en äldre kvinna, kallad Pila-Karin. Det är att märka, att om Erik Jansson rönte allvarsamt motstånd på någon trakt, så återkom han ej gärna dit någon mer gång. Så t. ex. i Norrala, Tuna, Hamrånge, Hanebo, Jerfsö.

Under sin vistelse i Forssa och Delsbo rönte han mycken framgång. Han uppträdde där med stor djärfhet, och stödjande sig på sin nämnda uppenbarelse, sade han sig "hafva erhållit större ljus än förut". På en sammankomst i Norrberg, Delsbo, föregaf han, att han och pastor Estenberg från Österunda skulle tillsammans utgifva en ny bibelöfversättning och hade redan börjat med Jeremie Klagovisor; den gamle bibeln vore "oren". Äfven sökte och erhöll han åtskilliga prenumeranter på denna föregifna öfversättning.

I Delsbo höll han under högsommaren en samling i Nyåker, och då han fick veta att vid Svedja, ej långt därifrån, fanns en gammal piga, som länge varit af sjukdom bunden vid sängen, begaf han sig dit och uppmanade henne att taga honom i handen under orden: "jag tror", — hvarvid hon skulle blifva "helbrägda från djäfvulen". Den sjuka ville i början ej gå in därpå, men lät slutligen öfvertala sig, hvarefter Erik Jansson vände sig till de kringstående och började prisa Gud för hvad som skett, sägande att han utdrifvit djäfvulen, samt att "i dag är detta hus salighet vederfaret", hvarpå den sjuka endast svarade: "han tar fel", och vände sig mot väggen. Kort därefter omtalade Erik Jansson i ett bref till Österunda, att han utdrifvit djäflar från tvänne kvinnor och tillade: "De hafva alla de kännetecken, som Guds ande i skriften utvisar på dem Jesus utdref djäflar" [1]). På Svartvallen i samma socken tilldrog sig vid ungefär samma tid det bekanta förförelseförsöket med Karin Ersdotter i Nyåker, hvarom mera längre fram.

Från Delsbo och Forssa begaf sig Erik Jansson äfven denna gång till Söderala. Här hade emellertid förhållandena förändrats, ty genom pastor Fillmans bref hade såväl Jonas som Olof Olsson råkat i tvekan angående rätta innebörden af Erik Janssons lära och verksamhet, och det kostade den senare ett allvarsamt arbete, innan kan kunde skingra dessa tvifvel. Det lyckades likväl, och full af tillförsikt styrde han kosan till sitt hem, som fordrade tillsyn. I hemmet trifdes han dock ej, ty från flere håll möttes han af fiendtligheter, ej minst från föräldrarnes och brödernas sida. Han började därför att bereda sig på att på allvar flytta till Hel-

---

[1]) D. D. 1845, 18 Nov.

singland och sålde för den skull Lötorp för 900 Rdr. Vid samma tid dog fadren, och Erik Jansson bosatte sig tills vidare i Klockaregården. Snart rustade han sig dock för en ny resa men måste vänta en tid, ty han kunde ej få prästbetyg utan att hafva något giltigt ärende, hvarför han dröjde till slutet af året, då han åter kunde fara med hvetemjöl. Denna fjärde helsingefärd sträckte sig först till Bollnäs, därifrån till Delsbo och Forssa, där längre uppehåll gjordes. Vid denna tid började de s. k. apostlafärderna. I början åtföljdes han endast af kvinnor men snart äfven af män, hvilka vid samlingarne sutto i en halfcirkel omkring honom som ett slags nämnd, betygande att han talade sanning. Äfven ett par nya socknar blefvo föremål för hans verksamhet. I början af Mars höll han en samling i Bollnäs. Några kvinnor bland åhörarne („Brodd-Marta“ och madam Lisette Wiberg) beslöto att förmå honom att begifva sig till Alfta och Ofvanåker, dit han genom de båda kvinnorna jämte en annan kvinna från Alfta, „Fugda-Brita“ kallad, blifvit inbjuden. Han hörsammade kallelsen och höll en följd af samlingar i Tranberg, Nässätter, Grängsbo, Elfkarhed och Gullberg, allt byar i Alfta. Hans skarpa blick upptäckte snart, att Alfta var ett särdeles tacksamt fält för hans verksamhet. Marken var förberedd genom kringresande predikanter, som hållit samlingar med metodistisk färgläggning, så att hans syndfrihetslära ej var så alldeles ny. Dessutom var tygellöshet, självsvåld oah missaktning för borgerlig lag och för prästerskapet rådande, särskildt uti de s. k. läsarebyarne och bland den lägsta folkklassen. — Sin vana trogen uppträdde han till en början med en viss försiktighet, och hans lära afvek endast obetydligt från det rådande läseriet; han framhöll endast vikten af att läsa bibeln framför andra andaktsböcker[1]) samt möjligheten att vinna syndfrihet genom tron på Kristi förtjänst. Samlingen i Elfkarhed åhördes af församlingens präst, v. pastor H. Norborg, jämte ett par andra andligt intresserade män, patron Kinman från Fahlun och handlanden Trolin från Edsbyn, Ofvanåker, hvilka alla afgåfvo förklaring, att Erik Janssons lära i hufvudsak var ren lutheranism. Från denna stund blef han djärfvare och började så småningom att framställa sig själf som inspirerad af den Helige ande och som återställare af den rena läran[2]).

Från Alfta gjorde Erik Jansson ett besök i Ofvanåker, där han predikade i Roteberg. Denna gång bortlade han sin vanliga försiktighet, och hans hänsynslösa utfall mot Luther, Arndt, Nohrborg m. fl. af läsarne värderade författare jämte hans tämligen

---

[1]) „Det var fel hos den store Luther och den store Arndt, fast jag ännu ej kan säga, om de äro hans egna eller öfversättarens. Luther var god nog för sin tid, men hos honom är mycket, som ej passar för vår. Folket borde endast läsa bibeln; när de fingo den Helige anda, begrep nog anden sitt eget språk“ m. m.

[2]) Jfr Jansismen i Helsingland af Alftabo.

egendomliga predikotext (2 Kon. 2: 23: "Du skallige, kom upp! Du skallige, kom upp!") gjorde honom misstänkt, så att han blef afbruten i sitt föredrag och afvisad[1]). Sin vana trogen återkom han ej mera till denna trakt, men i andra delar af socknen uppträdde han snart med större framgång.

Emedan Erik Jansson i synnerhet i norra Helsingland vunnit skaror af anhängare, beslöt han att bosätta sig därstädes. Han sålde därför sin andel i fädernegården och flyttade med hustru och två barn, sonen Erik och dottern Mathilda[2]) i April 1844 till Forssa, där han till att börja med hyrde ett par rum på hemmanet Kälkebo, men sedan af nämndemannen Jon Olsson i Stenbo köpte besittningsrätten till ett torp, Lumnäs, på Stenbo ägor. I Forssa höll han upprepade gånger samlingar, hvarvid han i synnerhet utfor mot "afgudarne" Luther och Arndt.

Vid denna tid började anhängarne att bilda ett formligt parti, de s. k. Erik-Jansarne. Ledaren själf tillade sig titeln af "profet" och förbjöd dem att bevista den allmänna gudstjänsten för att i stället infinna sig på hans egna samlingar, som regelbundet höllos på samma tid[3]). I Forssa funnos dock många motståndare till Erik Janssons läror, och vid en samling på pingstdagen hos Jon Jonsson i Hamre anställde dessa oroligheter, så att länsmannen måste efterskickas. Denne anmälde förhållandet för församlingens kyrkoherde och anhöll, att denne måtte till kyrkorådet inkalla de personer inom socknen, som voro Erik Janssons anhängare. På

---

[1]) I sina egna anteckningar beskrifver han detta med följande ord: "Sedan blef jag åtföljd af några vänner till en stor by, som heter Roteberg, detta är modren till boleri och styggelse på jorden. Där kommer de tillsammans en mäkta stor hop af läsare, uppspända i sina sinnen till att höra något nytt, men jag predikade det gamla budet, som var af begynnelsen, nämligen hvad Johannes sager, att den som är född af Gud, kan icke synda. Men efter de ville hellre fara till helvetet och aldrig se Guds himmel och salighet än att de ville tro, att någon dödlig människa kunde lefva på jorden, som icke syndade i mångahanda måtto dagligen, så framstötte de en man utaf sina bröder, som skulle predika dem ett annat evangelium, det är, förklara skriften efter deras egna tankar, det är, lofva dem att få tillägna sig Kristi rättfärdighet som en täckmantel att skyla ondskan med. De voro många skriftlärda och ädlingar, som disputerade med mig uti skrifterna, men jag öfvervant dem skarpeliga, och Hans Nils' Anders, som de framstötte till att predika blef förlamad, ty han fick ett dödeligt sår i sitt samvete, men detta hans dödssår blef sedan igenläkt utaf skökans boleris vin, och han fortfor sedan i sin trolldom. Och efter ingen ville höra eller tro mig, så gick jag och de som med mig voro ifrån deras stad och skuddade stoftet utaf våra fötter till ett vittnesbörd öfver dem, och det skall vara Sodom och Gomorra drägeligare på domedag än för detta folket".

[2]) Två barn hade förut dött i späd ålder.

[3]) I Delsbo höll han Kristi himmelsfärdsdag en samling i Källeräng, hvarvid prosten Landgren infunnit sig samt uppmanat Erik Jansson att upphöra med sina villolärande predikningar. Denne svarade då, att hvarken Landgren eller Sefström predikade ordet rätt samt erbjöd sig att hålla ett vad på 1,000 Rdr att så var. (D. D. 1845, 18 Nov.).

grund häraf höllos tvänne kyrkoråd, den 8:de och 17:de Juni, hvarvid de kallade — 21 till antalet — inställde sig[1]). Erik Jansson själf hade afvikit från orten. Alla vidhöllo med bestämdhet, att "Erik Jansson vore sänd af Gud för att visa dem den rätta himlavägen, och hvarken prosten eller hans adjunkt predikade ordet rätt". — Förekallade vittnen omtalade, att Erik Jansson sökt att helbrägdagöra en med engelska sjukan behäftad ung man i Kälkebo på samma sätt som i Delsbo[2]).

Uppå sockenstämman, som samma månad hölls i församlingen, beslöts att i underdånighet bönfalla hos Kongl. Maj:t, det måtte denna församling liksom alla i detta län blifva befriade från en sådan irrlärig och för religionsfriden skadlig man[3]). Dessutom afsändes till Konungens Befallningshafvande i Gefle en anhållan från Forssa sockens kyrkoherde och sockennämnd samt åtskilliga enskilda personer, att Erik Jansson måtte, enär han sig med laga näringsfång ej försörjde samt till socknen obehörigen inflyttat, med hustru och barn afföras till hemorten. Samtidigt hade kronobetjäningen i Bollnäs, Alfta och Ofvanåker tillkännagifvit, att Erik Jansson från Forssa begifvit sig dit och där talade för större folksamlingar, som med hot och knuffningar förolämpade kronobetjäningen, som sökte förmå folket att åtskiljas. Kronofogden Lidén anmodades därför att gripa Erik Jansson och låta afsända honom med hustru och barn till länshäktet för vidare befordran till hemorten. Dock borde detta ske, så att allmänna uppmärksamheten ej väcktes och därför ej i en större folksamling[4]).

Under tiden hade Erik Jansson begifvit sig till södra Helsingland, där han mestadels uppehöll sig i Alfta, men gjorde utfärder till Ofvanåker, Bollnäs och Söderala. Han höll nu öfverallt samlingar, där han framställde sig själf som "gudasänd profet", "det största ljuset alltsedan apostlarnes tider", "återställare af den rena läran" o. s. v. Nästan på alla ställen vann han stort bifall, och skaror af folk, isynnerhet bland läsarne, trodde blindt på honom. Han hade nu helt och hållet öfvergifvit den försiktighet, som han till en början iakttagit, och om hvilken han nu sade, "att han såsom Paulus velat fånga dem med list". Det motstånd, som ännu visade sig, förstod han snart att öfvervinna genom sin djärfhet och sin stora dialektiska förmåga[5]).

---

[1]) Bland dessa befunno sig pappersmästaren Lundqvist i Lund, drängen Mårten Mårtensson i Åkre, korporalen Käck, Jon Jonsson i Hamre och Jon Olsson i Stenbo.

[2]) Forssa kyrkoråds protokoll 1844. E. J. sid. 160, noten.

[3]) Forssa sockenstämmoprotokoll den 28 Juni 1844.

[4]) G. A. 1844.

[5]) En gång i Söderala höll han dock på att helt och hållet blifva svarslös, något som eljest var nästan exempellöst. Under samlingen afbröts han

"Du måste vara utan synd", brukade han ofta säga, "ty finnes hos dig någon syndalusta, så har du ju synden kvar, och har du synden kvar, så har ju Kristus icke tagit bort den, utan du är ännu en syndare och således af djäfvulen, ty den som syndar, han är af djäfvulen, säger skriften. Men den som är född af Gud han kan icke synda, ty han är född af Gud, och Guds säd förblifver i honom, säger Johannes. Nej, du måste vara utan synd, känna idel frid och fröjd, icke känna någon syndalust, ingen strid med dig själf, ty skriften säger uttryckligen, att vi icke hafva strid med kött och blod, och huru skulle vi hafva det, då vår gamla människa är korsfäst med Kristo. Är hon nu korsfäst, så är hon ju död, och är hon död, så är hon icke mera till. Så måste du hafva det, om din tro är rätt. Men om du frågar, hur skall jag kunna tro, att jag är så fri från synd, då jag känner, att icke så är? Jo, du skall såsom Abraham tro, där intet hopp är, tro att Kristus är så mäktig, att han tager ifrån dig synden så, att du icke mer känner henne, eljest förringar du Frälsaren, tro detta visst och fast så har du det, ty allting är möjeligt honom som tror," o. s. v.[1]).

Om någon tvekade eller beklagade sig öfver sin svaga tro, hette det: "Den som stundom tror och stundom tviflar, han har en djäflatro, ty det heter i skriften, att djäflarne tro och bäfva; du skall såsom Abraham tro, där intet hopp är. En kristen, som kändt pingsthögtiden, skall fröjda sig i andanom alltid, icke kvida och klaga." När hans åhörare ville försvara sig med Luther, Arndt eller någon annan, var Erik Jansson alltid redo med svaret: "vi hafva ej att göra med Luther, Arndt eller Nohrborg, som döder är; Kristus lefver Han, och Hans ord blifver evinnerligen. Till Honom skole vi hålla oss, och Han säger: Varer fullkomlige, såsom min Fader fullkomlig är" [2]). Dessa läror voro ägnade att väcka bifall hos åhörarne, som fingo kasta skulden till sin svaga kristendom på böckerna och blefvo därför förskonade från en sann och allvarlig själfpröfning. Om någon dristade sig att vidare opponera sig, nedtystades hans invändningar med några kraftuttryck, såsom: "du är af djäfvulen", — "en sådan djäfvul vi hafva midt i vår församling", — "du är så full af djäflar, att om de kröpe ur dig,

af bröderna Olssons tolfåriga systerdotter, Karin, som inföll: "men huru skall man då förstå, att vi läsa om Job, att då svedan var ganska stor, förbannade han sin födelsedag. Det var ju synd? Och ändå kallar Gud honom för "min tjänare Job". Efter Gud kallar honom min tjänare, så var han väl trogen?" — Erik Jansson blef förbryllad, och bläddrande i bibeln yttrade han flere gånger: "lät se, lät se!" — Men slutligen svarade han: "Jag skall svara dig på det där en annan gång". — Då likväl flera personer uppmanade honom att strax besvara frågan, blef han ond och klippte af resonnemanget med ett af sina kraftuttryck: "Häf ut djäfvulen!" (Händelsen är förf. meddelad af samma Karin, som ännu lefver. Jfr. E. J. sid. 25, noten).

[1]) E. J. sid 18.

[2]) N. K. T. 1845, sid. 99.

blefve stugan full", eller något dylikt. Läsareprästerna, som i början fått omdömet: "ej rätta kristne", "afgudar" eller "legoherdar", fingo nu heta "kalkbestrykare, grundstockar i helvetet och djäfvulens argaste skaffare".

Följden af allt detta var, att ingen ville hafva en "djäflatro", i synnerhet som det förkunnades: "tro, så varder du salig". Hvad de trodde, visste de ej alltid så noga, utan förnämligast trodde de på Erik Jansson, i synnerhet som han hade den stora djärfheten att påstå, att han varit inkallad till Högvördige Herr Doktorn och Ärkebiskopen och Högvördiga Domkapitlet i Uppsala och där blifvit i allo godkänd. Det vore därför ej värdt, att någon satte sig emot honom. Ständigt var han omgifven af tillgifna lärjungar[1]), som dels intygade, att han var sänd af Gud, dels hotade med blodsutgjutelse, om något anfall gjordes på hans person. — Allt hade till följd, att nästan alla de förutvarande läsarne öfvergingo till honom, hvarvid de på samlingarne framträdde, och han tog dem i hand eller i famn under orden: "Vill du varda salig?" — Fick han därvid ett ja, svarade han genast: "Du är salig". — Därefter lära de hafva blifvit upptecknade i en bok[2]). I hans blick säges hafva legat en egendomlig, nästan hypnotisk kraft, och hans åhörare behärskades oemotståndligt af honom och kunde icke lösgöra sig från hans inflytande. Ännu lefva personer, som försäkra, att de för Erik Jansson hyste en stor motvilja och gingo på hans samlingar endast för att tillställa störande uppträden. Men då han en stund fäst blicken på dem och allvarligt tilltalat dem med några ord, voro de nästan mot sin vilja behärskade af honom. Så långt gick till sist anhängarnes hängifvenhet för sin mästare, att de lofvade att följa honom till döden, ja, till själfva helvetet, ifall han komme dit.

Profetens anseende var nu redan så stort, att ej ens, när ryktet började komma i svang om hans mindre anständiga förhållande till sina följeslagarinnor, tron på hans gudomliga sändning led något nämnvärdt afbräck. Hvad angår den vid denna tid bekantgjorda och mycket omtalade historien om försöket att till otukt förföra Karin Ersdotter i Nyåker, så är här tillräckligt att hänvisa till den utförliga berättelsen härom i Delsbo Häradsrätts protokoll[3]), emedan detaljerna i denna ruskiga affär äro af den art, att de här ej lämpligen kunna behandlas. — Många försök hafva blifvit gjorda, såväl af Erik Jansson själf och hans anhängare som af andra personer att rentvå honom i denna sak, men det torde anses som fullt bevisadt, att här föreligger ett verkligt förförelseförsök å Erik Janssons sida, helst som han i flera vittnens närvaro nödgades erkänna, att Karin Ersdotters angifvelse var öfverensstäm-

[1]) Särskildt Olof Olsson i Kinsta och fjärdingsmannen Bäck i Bollnäs.

[2]) U. H. Alfta 1844.

[3]) Se äfven E. J., sid. 26—30.

mande med verkliga förhållandet, öfver hvilken bekännelse uppsattes en skriftlig vittnesattest[1]). Men Erik Jansson försökte sedan gifva hela förhållandet en helt annan färg och försäkrade, att han endast velat pröfva hennes dygd och uttalade offentligt de sváraste förbannelser öfver henne samt påstod, att hon redan förut varit känd för osedligt lif, att hon och pastor Sefström stått till hvarandra i brottsligt förhållande, och att hon nu ville inleda en dylik förbindelse med honom, m. m. Med skarpa hotelser försökte han äfven att förmå henne att återtaga sina påståenden, men utan framgång.

Äfven fick Erik Jansson en gång i Söderala offentligt mottaga en skarp förmaning af Karin Olsdotter (bröderna Olssons syster), emedan han skulle stå i brottsligt förhållande till en gift kvinna i samma socken. — Men långt ifrån att dessa och flere andra liknande rykten skulle bidraga att öppna hans anhängares ögon, försvarade de honom sålunda: "Om Erik Jansson gjort det eller det, var likväl hans hjärta rättfärdigt inför Gud, lika mycket hvad kroppen gör"[2]).

I sammanhang med det föregående må äfven anföras något om Erik Janssons person och uppträdande. Han beskrifves hafva varit af medellängd, med brunt hår, blå ögon, magert, bleklagdt ansikte med utstående kindkotor, tunna läppar och ovanligt långa och breda tänder, synnerligast i öfverkäken; saknade dessutom yttersta leden på högra pekfingret. — Själfva rösten var ej behaglig, ytterst sträf, snarare svag än stark och lät, som om han talade med något i munnen. Men vid sina samlingar brukade han anstränga den, så att den öfvergick till skrik. Ögonen brukade han vid sina föredrag hålla helt slutna, eller ock öppna dem obetydligt, så att endast hvitögat syntes. Därjämte blef hans utseende frånstötande genom ett ständigt flinande[3]) (måhända ett ofrivilligt muskeldrag); härtill kom ock, att han när som helst syntes kunna anlita sina tårekällor, som voro utomordentligt ymniga. Ett utmärkande drag var, att han, utan afseende på kön, tog den person i famn, hvilken han hade något viktigt att meddela. Om han genom skvaller lyckats uppspåra något fel hos en person, var han strax redo att vid första möte förehålla honom det[4]).

---

[1]) Den finnes upptecknad i E. J. sid. 29, noten.

[2]) U. H. Alfta 1844.

[3]) "Med utseende af en varg vid kyndelsmässotiden trädde den anklagade inför rätta", skrifver prosten Landgren i en redogörelse för ransakningen i Forssa (Helsinglands Norra Kontrakts arkiv).

[4]) F. D. 1845. Sv. Biogr. Lex. N. K. T. 1845, sid. 131. Västerås cellfängelses journal, Juni 1844. Allm. kungörelser af den 23 Juli 1845 och 23 Maj 1846.

Bokbålen i Alfta och Söderala.
Erik Jansson inkallas till Domkapitlet i Uppsala och afföres till länshäktet i Gefle.

Emellertid hade hos Erik Jansson den planen mognat, att genom en kraftåtgärd befria sig från de böcker, som af de tvekande och motståndarne begagnades som försvar och därför voro honom en nagel i ögat. Katekesen och psalmboken skulle dock ännu skonas, oaktadt de fått benämningarne "en tom tunna med två bottnar" och "satans visor" [1]. — För att nå sitt mål, uppeldade han sina åhörare med fanatiska predikningar, af hvilka följande utdrag här meddelas:

"De afgudar, från hvilka hjärtat skall renas, äro först och främst de afgudiska böckerna, särskildt Luther och Arndt. Jag kan försvara inför konungar och förstar, att Luther och Arndt skrifvit mot bibelns ord. Med vilddjuren i Uppenbarelseboken betecknas dessa falska och djäfvulska lärare, den store afguden Luther och själamördaren Arndt. Hvad Luther säger på det ena stället, rifver han ned på det andra. På ena stället kallar han sitt ord för Guds ord, sin tunga Guds tunga, åter kallar han sitt tal för ordaslammer. Han säger ock, att den som föregifver sig vara sänd af Gud, skall bevisa detta med tecken, — men detta är falskt, ty Kristus säger, att detta vrånga och horiska släktet söker efter tecken, och dem skall intet tecken gifvas. Också har Luther gifvit bibeln det grufligaste namn, då han kallar den en kättarebok. Arndt talar mycket on trons pröfningar, men detta är en djäfla lära, ty där Kristi Ande är, där är frid och glädje. Nohrborg erkänner själf, hvars andas barn han är. Jag ligger, säger han, som en ogärningsman på klippan Kristus. Men hvad säger Kristus till sådana på yttersta dagen? — Gån bort från mig, I ogärningsmän! — Guds ord har legat öde från släkte till släkte. Ingen har kunnat blifva salig på den predikan, som före varit öflig;

---

[1]) U. H. Alfta 1845.

tror du det jag talar, så varder du salig. Misstänken I mig, så misstänken I Gud. En satte sig en gång upp mot mig och min lära, men hur gick det honom? Inom tre dagar hade han ryckt in i evigheten [1]. — I viljen läsa i de afgudiska böckerna, såsom den förbannade Luther och den djäfvulske Arndt. — Men hören I! — Märken det noga! — Det var icke Guds evangelium, utan ett djäfla evangelium, ett djäfla vatten, som han låtit flöda öfver hela världen. Men hören I! — Eftersom I icke viljen tro det rena Guds ords förklaring, som jag predikar för Eder, så skall Gud hälla vredens eld öfver Eder i skålar, och I skolen tryckas nederst i helvetet!" [2])

Hans tal gjorde behörig verkan, och till sist behöfdes blott att påpeka Ap. Gern. 19: 19 för att förmå anhängarne att skrida till handling. Detta skedde ock den 11 Juni på morgonen uti Tranbergs by, Alfta socken. En mängd folk från Alfta, Söderala, Ofvanåker och Bollnäs hade under flere dagar forslat säckar med böcker till sjöstranden, och vid Fiskragården uppstaplades de till ett stort bål. Erik Jansson var själf med och uppmuntrade de närvarande med ord, som t. ex.: "satan hade haft en jubelfest, när Luthers skrifter utkomma; nu skulle han få en sorgefest, då de brändes;" — "de deltagande skulle få en himmelsk glädje, då röken af afgudarne uppsteg", etc. Till en person, som varnade för följderna, yttrade Olof Olsson i Kinsta, att deras enighet och beslut voro så fasta, att förr än någon bok återtogs, skulle blodsutgjutelse ske på stället. Några ville taga pärmarne af sina böcker, men Erik Jansson förklarade med hög röst: "Förbannad vare hvar och en, som tager pärmarne af afgudarne!" — Bålet antändes, och Luthers, Nohrborgs, Lindroths, Peterssons, m. fl:s postillor, Arndts Sanna Kristendom jämte en mängd nykterhetsskrifter, allt tillsammanlagdt böcker till ett värde af circa 975 Rdr blefvo lågornas rof [3]). — "Si, huru satan gapar!" utropade Erik-Jansarne, då böckerna öppnade sig af luftdraget. Inför den församlade stora folkmassan uppläste Erik Jansson Joh. Upp. 18 kap., hvarefter tvänne bonddrängar uppstämde: "Tackom och lofvom Herran!" hvilket af hopen besvarades med: "Herren vare tack och lof!"

---

[1]) Detta bevis plägade ofta användas.

[2]) N. K. T. 1845, sid. 131.

[3]) Hvad angår Erik Janssons ställning till nykterhetsifrandet, så är att märka, att han i Österunda före 1840 själf brände brännvin enligt den gängse vanan. Genom Risberg blef han dock vunnen för nykterhetssaken, något som han dock sedermera ångrade. I Helsingland talade han i början med ifver för absolut nykterhet, men slutade upp därmed sedan han vunnit fast fot.

På ett nykterhetsmöte i Maråker, som han bevistade under sin tredje helsingeresa, försvarade han ifrigt det måttliga bruket af spirituosa. I allmänhet talade han dock ogärna om detta ämne. Själf begagnade han brännvin mycket måttligt, och hufvudsakligen som medicin. — I Amerika blef dock, som längre fram skall visas, förhållandet ett annat. Jfr. E. J. 35, noten.

Den utlofvade himmelska glädjen uteblef dock, och en dyster stämning bemäktigade sig hopen, då branden var slut.[1] I Alfta går ännu en sägen, att då några personer senare på dagen besökte platsen, låg öfverst på askan ett obrändt blad, innhållande psalmen 462 v. 1.

Dagen därpå ankom kronobetjäningen till stället för att gripa Erik Jansson, hvilket dock misslyckades. Följande dag förnyades försöket, och länsmannen var biträdd af en militär och 50 à 60 handfasta karlar. Uppträdet var våldsamt. Första anfallet afslogs af Erik-Jansarne, och deras profet tog sin tillflykt till ett närbeläget tvåvåningshus, som måste med storm intagas under det ursinnigaste motstånd, hvarvid de gräsligaste tjut uppstämdes af såväl män som kvinnor, och blod sågs flyta. Sedan kronobetjäningen ändtligen genom stegar, uppresta mot andra våningens fönster, inträngt i huset, tycktes profeten vara försvunnen. Han hade gömt sig på vinden bakom en mur men föll genom en öppning mellan muren och väggen ned till botten af andra våningen. Efter långt sökande upptäcktes han till sist, och så stor var förbittringen bland folkhopen, att de på allvar föreslogo, att man genom nedhällande af sand skulle bringa honom om lifvet. Han framdrogs likväl därigenom att muren nedrefs, och efter att hafva blifvit skymfad och misshandlad affördes han till länsmansgården, där han fängslades och sändes till länshäktet i Gefle. Vid afskedet yttrade han till sina lärjungar följande ord: "Kommer jag åter till Eder, utan att någon kan göra mig något ondt, så skolen I däraf veta, att jag är af Gud."

Uti Gefle anställdes med honom förhör inför landshöfdingeämbetet, men då därvid utröntes, att han ännu var mantalsskrifven uti Österunda, afsändes han med första fångtransport till Konungens Befallningshafvande i Vesterås, som därvid anmodades att med honom, "som syntes vara svagsint", vidtaga nödiga åtgärder.[2]

Efter ankomsten till Vesterås, den 22 Juni, öfverlämnades Erik Jansson till en läkare för utrönande af hans sinnesbeskaffenhet; han inhystes därvid i ett med galler försedt rum i slottet, emedan plats ej för tillfället fanns på lasarettet, dit han dock efter några dagar förflyttades. Under denna tid besöktes han ofta af läkaren och slottspredikanten, hvilka vid förhör, hållet den 5 Juli, afgåfvo sina intyg. — Den förre ansåg honom lida af ett "ecstaseradt tillstånd, gränsande till partiel sinnesrubbning", den senare intygade, att "han var behäftad med en i tvänne stora, af exaltation ytterligare stegrade villfarelser sig uppenbarande egenrättfärdighet", — den ena bestående uti hans öfvertygelse om syndfrihet, den andra i hans föregifna kallelse att vilja förkunna ordet. -- "Likväl", fortsättes, "säger han sig vilja förblifva all mänsklig ordning

---

[1]) U. H. Alfta. G. L. T. 1844 N:o 48. Ekman, a. a. 808—809. V. A. Juli 1844.

[2]) G. A. prot. Juni 1844.

underdånig för Herrans skull och sålunda ställa sig till efterrättelse de af Kungl. Maj:t utfärdade stadgar och förordningar". — Efter undfången varning att ej vidare hålla eller bevista religiösa sammankomster, som voro ägnade att utsprida villomeningar, och sedan det blifvit upplyst, att Erik Jansson ej hade rätt till inflyttning uti Forssa socken, erhöll han pass att begifva sig till Österunda samt förbjöds att utan vederbörligt tillstånd besöka någon socken i Gefleborgs län.[1])

Under tiden hade några af hans lärjungar i Helsingland begifvit sig till Stockholm, där de sökte och erhöllo företräde inför konungen för att utverka sin mästares befrielse.[2]) Sedan de fått löfte om en undersökning, begåfvo de sig till Vesterås, dit de ankommo den 13 Juli. Dagen förut hade emellertid Erik Jansson blifvit förpassad till Österunda, hvarför de uppsökte honom där och återkommo den 14:de med sin man, hvilken med stöd af köpehandling om fastighet i Helsingland anhöll om pass att ånyo begifva sig till detta landskap. Som likväl bevis ej fanns om nämnda dokuments tillförlitlighet, och Erik Jansson på landshöfdingens tillfrågan, om han, i händelse pass till Forssa meddelades, ville utlofva att ej hålla eller bevista olofliga sammankomster, ej gifvit bestämdt jakande svar, och dessutom Erik Jansson blifvit angifven att redan i Österunda brutit mot förbudet angående dylika sammankomster, blef pass tillsvidare honom förvägradt, tills upplysning om rätta förhållandet med det åberopade fastighetsköpet hunnit inhämtas, helst som Forssa församling uti sockenstämma bestridt honom rätt att sig såsom inhyseshjon i socknen bosätta. Erik Jansson måste därför afbida tiden och reste med sina vänner till Stockholm, där de fingo företräde inför konungen. Därifrån skref han bref till lärjungarne i Helsingland och beordrade några att komma till honom, andra att draga ut och förkunna hans lära. Han blef utan gensägelse åtlydd, hvartill nog torde hafva bidragit, att han uti sina befallningar använde Jesu ord uti Marc. 10: 29—30 och omtalade, att han hos konungen stod särdeles väl.

Den 21 September blef han slutligen till följd af Kungl. Maj:ts befallning inkallad till kansliförhör i Vesterås för att afgifva förklaring om och i hvad mån han ville vidkännas de mot honom gjorda anklagelserna. Vid förhöret upplästes Forssa kyrkoråds protokoll samt ämbetsskrifvelser från kronofogdar och pastorsexpeditioner uti Österunda, Alfta och Forssa. Han yttrade sig nu med stor beräkning och försiktighet, föregaf, att han vid sammankomsterna ej yttrat några egna meningar, utan blott på begäran läst ett eller flera kapitel ur bibeln och därvid upprepat andra bibelspråk till jämförelse och upplysning, samt läst bönerna Fader

---

[1]) V. A. prot. Juli 1844.

[2]) De voro Anders Hedström i Elfkarhed, Alfta, Nils Hedin från Söderala och Olof Jonsson i Stenbo och Jon Jonsson i Hamre, Forssa. (Stoneberg i Bishop Hill.)

Vår och välsignelsen. — Särskildt uti Österunda hade han därtill blifvit anmodad af pastorerna Risberg och Estenberg vid deras bibelförklaringar, hvilka voro föranledda af och öfverensstämmande med uppmaning från ärkebiskopen till prästerskapet uti en utfärdad nyårshälsning. Vidare hade han till samlingen på pingstdagen i Forssa och bokbränningen i Alfta varit inbjuden af värdarne, hvilka därför i första hand borde stå till ansvar. — Dock vidhöll han fortfarande, att han vore sänd af Gud att bereda andras salighet, helst som han ej lärt känna någon präst i riket, som rent predikar Guds ord. Dessa sina åsikter sökte han bestyrka med talrika bibelspråk [1]). — Efter förhöret erhöll han verkligen pass till Helsingland och begaf sig genast dit.

Medan allt detta pågått, hade uti Helsingland ett lugnare tillstånd inträdt. Uti Alfta hade ungefär tredjedelen af dem som deltagit i bokbränningen förklarat sig däröfver ångerfulla samt ogillat profetens lärosatser, hvarför de ock fingo tillstånd att begå nattvarden, hvilket förut, på grund af domkapitlets tillrådan, varit dem förmenadt. Af de öfrige hade en del (19 personer) infunnit sig till samtal med församlingens pastor, och oaktadt de i början ej ville erkänna sig hafva arfsynd, "emedan Kristus var kommen i deras kött", vidgingo de fleste af dem sitt misstag i detta stycke. Däremot vidhöllo de envist, att de genom bokbränningen främjat så väl sitt eget som andras andliga väl. Deras begäran att få begå nattvarden underställdes därför domkapitlets pröfning, och blef det dem äfven beviljadt [2]). — Äfven uti öfriga socknar, särskildt Ofvanåker, återvände många till församlingen. Man började därför hoppas, att hela rörelsen snart skulle vara förbi, då Erik Jansson plötsligt uppenbarade sig i Söderala den 28 September. — Nu uppträdde han med ännu större djärfhet än förut, och från denna tid började han likna sig vid Frälsaren själf. Omgifven af elfva män, svarande mot apostlarne, jämte en mängd qvinnor, drog han från by till by; vid samlingarne upplästes "Erik Janssons pinos historia", innehållande hvad han gjort och lidit under tiden från hans gripande i Alfta, samt späckad med en mängd berättelser om huru han varit dömd att stekas vid sakta eld och därefter att halshuggas, huru han upprepade gånger varit dragen inför rätta, men ingen hade förmått göra honom något, ty han hade blifvit befriad från allt både nu och för framtiden genom en särdeles intim bekantskap med konungen, inför hvilken han hade uppenbarligen förkunnat, att lutherska läran vore en falsk lära. Denna bekännelse hade räddat honom, och konungen hade icke blott lofvat Erik Jansson sitt beskydd, utan äfven yttrat, "att han icke aktade det lutherska prästerskapet högre än en lus på en kalf". — Nu var han försedd med konungens sigill att fara omkring och lära

---

[1]) V. A. prot. Sept. 1844.

[2]) U. E. 1844, 29 Okt.

folket.[1]) — Allt detta jämte påminnelsen om "profetian" vid afskedet i Alfta gjorde på åhörarne god verkan, och profetens anseende var större än någonsin.

Uti Söderala stannade han flere dagar och höll den 29 och 30 September samlingar uti Ina, hvarvid han i anslutning till Marci sista kapitel bland annat yttrade följande:

"I Gethsemane hade Jesus påtagit sig världens synder. Där och på korset hade han betalt dem. De voro insvepte i svetteduken, som han lämnat i grafven. Den rättfärdige kan icke synda, kan icke falla i frestelse. De falska lärare och böcker, som djäfvulens ormalist framställt, säga, att den rättfärdige faller i synd och står upp igen; han blir då lik ett barn, som af modern rengjordt åter nedsölar sig. Dessa böcker äro framkomna af djäfvulens ormalist, de äro icke annat än förvetna konster. I skolen snart få se röken af dessa böcker. De hafva bibeln emot sig på hvart enda blad. Dessa äro Luther och Arndt. De äro de två oljoträden, om hvilka är skrifvet i Uppenbarelsebokens elfte kapitel. De skola dödas, och deras kroppar skola ligga obegrafna på gatorna i den staden, som kallas det andeliga Sodom och Egypten. Djäfvulens ormalist har ock ryckt vissa språk utur bibeln, ss. Ordspr. B. 24:de kapitel. En rättfärdig faller sju resor och står åter upp, men de tala ej om, hvad som står före och hvad som står efter dessa orden. Hela kapitlet handlar om lekamliga ting: den rättfärdige kan falla i sjukdom och lekamlig nöd, och därifrån uppstår han. Den som tror kan icke misstaga sig om den rätta förklaringen af den heliga skrift; han har blott att gå in till Gud i mörkret och säga: gif mig det och det, som jag behöfver. Dem som tro skola dessa tecken efterfölja: genom mitt namn skola de utdrifva etc. (Marc. 16: 17—18). — Är nu Guds allmakt mindre än den tiden? — Att dessa tecken skett denna tiden, kan bevisas af lefvande vittnen, hvilka med ed kunna bekräfta det; dessa tecken kunna ej göras af alla, emedan de icke tro. Jesus och hans lärjungar kunde ej heller bota alla, emedan de ej trodde. Så visst som Gud är Gud, är det Guds Faders Anda, som genom mig talar. Jag har skrifvit en psalm, som är femton verser, på en och en half timme, utan att hafva något att skrifva efter; jag kan gå in till Gud i mörkret och säga: gif mig det jag behöfver, då de lärde, lärare och biskopar, få sitta och rifva sig i hufvudet för hvar rad, men det är icke jag, som gör detta, det är Gud Faders Anda, som i mig bor. Honom tillkommer äran därföre. — Hela prästerskapet med biskopar och allt äro djäfvulens prästerskap. Alla böcker äro afgudar, hvilka skola brännas."

---

[1]) N. P. 1844 N:o 87. E. J. sid. 41. Stora Kopparbergs Läns tidning 1844 N:o 48. — Rätta förhållandet vid audiensen var, att konungen frågat de företrädande, om de sökte nåd eller rätt, samt då de svarade, att de sökte rätt, fingo de ett kort svar, att de då ägde att vända sig till domstolarne. — Så beskrifver äfven Jonas Olsson tilldragelsen uti sin skrift "Om Jansenisternas förföljelser".

Båda dagarne utdelade han syndernas förlåtelse till dem som trodde på honom; — öfver dem som ej ville tro, afkunnade han en fördömelsens dom. Sammankomsterna afslutades med bön af det innehåll, att Gud måtte utrota alla böcker, som djäfvulens ormalist åvägabragt[1]).

Efter en resa till Forssa återkom han till Söderala den 11 Oktober på morgonen och höll några samlingar i Kinsta, hvarefter han åter gjorde en resa till Bollnäs, Alfta, Ofvanåker och Voxna och anlände därifrån till Lynäs i Söderala omkring den 25 Oktober. Här lyckades han föranstalta en bokbränning den 28:de, tidigt på morgonen, hvarvid ej psalmboken och katekesen skonades, utan enligt ett ögonvittne skola "barn hafva kastat katekesen i lågorna, oaktadt modrens tårfulla förmaningar och böner" [2]). Profeten hade nämligen utlofvat, att såväl katekes som psalmbok, författade af honom själf, snart skulle utkomma. Efter afsjungandet af en psalm läste Erik Jansson ett kapitel ur Uppenbarelseboken och afslöt det hela med Fader Vår och välsignelsen[3]). Efter bränningen begåfvo sig deltagarne in uti byn, hvarest hölls tacksägelsemöte i bonden Anders Jonssons hus "på grund af den glädje, som blifvit dem beskärd att för andra gången få skåda röken af de brinnande afgudarne". — Åtskilliga personer, som ogillat handlingen, samlade sig utanför och började ofreda de innevarande med stenkastning och äfven med lossande af skott, hvarför Olof Olsson i Kinsta och båtsmannen Nils Hellbom grepo två pojkar, som förmodats däri deltagit, och höllo dem på Erik Janssons uppmaning under bevakning hela natten[4]). — Tidigt på morgonen fann dock Erik Jansson, som fruktade för vidare uppträden och äfven fått nys om, att länsmannen var att förvänta, för godt att begifva sig därifrån och tog vägen till Forssa, där han allhelgonadagen, den 3 November, begick nattvarden i kyrkan. Samma dag på aftonen uppträdde han på en samling hos Jon Jonsson i Hamre, hvarvid han omtalade, att han på förmiddagen "hört en djäfla predikan samt anammat nattvarden af själfva djäfvulen".[5])

Några dagar därefter, den 6 November, hölls en samling hos Olof Olsson i Källeräng, Delsbo socken, en af profetens ifrigaste lärjungar inom denna trakt. Vid bibelförklaringen yttrade Erik Jansson bland annat, att "prästerna predikade, att kristendomen är behäftad med bedröfvelse och sorg samt hämtade sådant från Hiskias och Jobs exempel, men detta är uppsatt till en maning för oss, liksom stakbuskar i en vak på en sjö, att vi skola gå dem förbi och icke lägga oss ned i samma uselhet, men prästerna lära, att det är liksom en omöjlighet att slippa öfver sjön, utan att

[1]) U. P. 1844, 18 Dec. bil. Söderala Kyrkoråds prot. 1844.

[2]) G. A. 1844.

[3]) N. P. 1844 N:o 89.

[4]) N. D. 1844, 28 Nov.

[5]) F. D. 1845, 11 Okt.

lägga sig ned i vaken, så hafva ock djäfvulens predikanter, som härstamma från Luthers tid, lärt, så har Luther själf lärt, så att om en djäfvul från helvetet kommit upp, kunde han icke predika uslare.“ Efter predikan uppstod en strid mellan en af åhörarne och predikanten, hvarvid den förre frågade: “du är väl ense med Luther, eftersom han är emot påfven?“ hvarpå Erik Jansson svarade: “ja, Luther klöf påfvens lära midt i tu och hoppade däremellan i helvetet“. — Dagen därpå fortsattes mötet, men afbröts af socknens kraftfulle själasörjare, prosten L. Landgren, som redan sistlidne vår varnat Erik Jansson att hålla dylika sammankomster. En särdeles hetsig ordväxling uppstod mellan de båda männen, och Erik Jansson öfveröste prosten Landgren med åtskilliga mustiga tillmälen, såsom att han var en “djäfla tjänare“ och till sitt ämbete “smord af djäfvulen“. Då prosten för att visa Erik Jansson, huru oberättigad denne var att tolka bibeln, framlade ett exemplar af nya testamentet på grundspråket, ropade den senare blott till sina medfränder: “är då icke vår bibel tillräcklig? Hör Ni, go’ vänner, han förnekar bibeln!“ — Prosten uppmanade därefter församlingen att skiljas, men blef därvidlag ej åtlydd.[1])

Att allt detta ej längre kunde lämnas opåaktadt, förstås lätt, helst som uti tidningarne klander började uttalas mot såväl kyrkliga som världsliga myndigheter.[2]) Domkapitlet i Uppsala hade dock flera gånger afsändt bref till Just. Kansl. Ämbetet angående de oroväckande händelserna och beslöt begära, att Erik Jansson skulle inför världslig rätt stå till svars för sina gärningar, emedan det vore att förmoda, att medelst varning inför domkapitlet intet skulle vinnas. Innan detta belut hann expedieras, anlände nådigt bref från Kungl. Maj:t, hvari domkapitlet förständigades att Erik Jansson till varnings undergående inkalla[3]).

Erik Jansson beredde sig vid denna tid att föranstalta ett bokbål för Forssa och Delsbo, då han omsider blef gripen i Forssa och införpassades till länshäktet i Gefle den 20 November, men då det antogs, att han ej var vid sina sinnens fulla bruk, afsändes han omedelbart till lasarättet för undergående af profkur mot sinnesrubbning, hvilket likväl ej ansågs hindra hans inställelse inför domkapitlet, som var bestämd till den 4 December. Domkapitlet ansåg däremot, att det ej kunde sig med personen i fråga befatta, förr än styrkt vore, att han ägde sina sinnens fulla bruk. Dagen för inställelsen blef därför uppskjuten.

På lasarättet sysselsatte sig patienten med författande af psalmer, särskildt öfver Esra och Nehemie böcker (N:o 46—59 i hans psalmbok) och skref till sin hustru, att hon skulle låta af-

---

[1]) D. D. 1845, 18 Nov. Två bondsöner från Källeräng och Oppsjö voro under tre veckor i skola hos Erik Jansson för att beredas till lärjungar och sprida hans lära. Den 7 November gjorde de ett försök att examinera sin kyrkoherde, om han vore renlärig.

[2]) N. P. 1844.

[3]) U. E. 1844, 7 o. 13 Nov.

skrifva hans föregående arbeten, så att de kunde till tryck befordras [1]). Härjämte inlät han sig gärna i samtal med dem som besökte honom och uttryckte sin glädje öfver att han led förföljelse för sanningens skull, samt att han af "denna världens vise" ansågs för en galning, hvilket var ett stort bevis på hans andliga kallelse, emedan Kristus hade sagt, att hans bekännare af denna världen skulle anses galna.[2])

Ändtligen ingick till domkapitlet underrättelse, att Erik Jansson efter företagen undersökning befunnits vara i alla afseenden sina sinnens bruk mäktig, hvarför han försedd med pass afsändes till Uppsala, där dagen för varningens mottagande blifvit bestämd till den 18 December. Af domkapitlet meddelades nu den varning, som Kungl. Brefvet af 1735 föreskref för den som utsprider villfarande lära, och förständigades honom, att landsflykt enligt samma bref förestod honom, ifall han fortfor att utsprida sina villomeningar. -- Efter varningens undfående inlämnade Erik Jansson ett skriftligt anförande, innehållande ett slags trosbekännelse, med anhållan, att detta skulle i protokollet intagas.[3])

Tre dagar efter varningens mottagande var Erik Jansson redo att uppträda som förut. Den 19 December var han jämte Olof Olsson i Kinsta, Anders Jonsson i Lynäs, Nils Hellbom och några andra personer från Söderala och Bollnäs instämd inför Norrala häradsrätt i Mo Myskje för edsöresbrott med anledning af uppträdet på samlingen i Lynäs den 28 Oktober efter bokbränningen, men det var honom ej möjligt att på så kort tid hinna dit från Uppsala, utan först den 21 anlände han till Lynäs, där han höll samling samma dag och uppläste för församlingen åtskilliga af sina i Gefle författade psalmer.[4]) Följande dag, som var söndag, fortsattes därmed under gudstjänsttiden, men redan i början afbröts sammanträdet af länsmannen, som fått veta, att Erik Jansson befann sig på orten och fortsatte med sin verksamhet. Äfven denna gång gjorde anhängarne ett våldsamt motstånd, därtill uppmanade af sin mästare. Ett stort tumult uppstod, hvarvid länsmannen och hans medhjälpare måste med våld föra ut de innevarande, såväl män som kvinnor, och många blefvo mer eller

---

[1]) I allmänhet tyckes förhållandet mellan makarne varit godt, ehuru hustrun åtskilliga gånger, och säkerligen ej utan skäl, förebrådde sin man för otrohet. (Se E. J. sid. 179).

[2]) G. L. T. 1844, N:o 97.

[3]) Se bil. 2. — Med anledning af berättelser från Forssa och Alfta om Erik Janssons uppträdande därstädes, såsom hans förut nämnda yttrande i Hamre den 3 November och yttranden i Alfta om v. past. Norborg, "att denne predikade sina åhörare till helvetet, att han äfven förde sina skriftebarn till afgrunden, att desse på sin första nattvardsgång skulle dricka djäfvulen i sig", afgick från Domkapitlet bref till Justitie Kanslern, att Erik Jansson måtte ställas till laga ansvar (U. P. 1844, 18 Dec.).

[4]) Länsman E. A. Flygts bref till Kungl. Maj:ts Befalln. H. Gefle (finnes i Svea Hofrätts arkiv).

mindre skadade och fingo sina kläder sönderrifna. Erik Janssons hustru, som äfven var närvarande, blef under striden så illa slagen, att hon blef liggande sanslös. Erik Jansson själf hade gömt sig i ett angränsande rum och greps till sist, sedan dörren blifvit inslagen.[1]) — Han affördes åter till Gefle, hvarest han qvarhölls i häktet till den 18 April.

---

[1]) Norrala Domböcker 1845, 25 April.

Tillståndet uti de af Erik-Jansismen angripna socknarne. Sektens och dess ledares öden till utflyttningen till Amerika.

Uti de socknar, där Erik-Jansismen vunnit utbredning, var tillståndet mer eller mindre oroande. Samlingarne höllos regelbundet på samma tid som den offentliga gudstjänsten, som numera af Erik-Jansarne aldrig besöktes. På grund af att de ej ville läsa syndabekännelsen, hade de blifvit uteslutna från nattvarden, som enligt kyrkolagen ej får utdelas utan föregående skriftermål, hvarför de ock ansågo sig uteslutna ur kyrkans gemenskap, ehuru det ej var dem förelagdt annat vilkor än att några gånger infinna sig vid den allmänna gudstjänsten samt läsa syndabekännelsen. På flere ställen, såsom i Söderala och Ofvanåker, hotade de att med våld framtränga till nattvardsbordet [1]), men afstodo därifrån, äfvensom till en tid från att själfva utdela sakramentet af fruktan för världsligt straff, helst som landshöfdingeämbetet i Gefle den 22 November 1844 hade utfärdat kungörelse angående dem, som uti större folksamlingar tilläto sig häda läran, sprida villomeningar, smäda prästerskapet och uppmana till förbränning af religionsböcker. De skulle af kronobetjäningen varnas, och, därest det icke hjälpte, gripas och inställas till kansliförhör, hvarjämte kronobetjäningen påmindes om konventikelplakatets bestämmelser angående dem, som upplåto hus eller gårdar för sådana sammankomster. Denna kungörelse hade likväl på det hela taget ringa verkan, och oaktadt en och annan inställdes till kansliförhör, fortgingo samlingarne tämligen ostördt, hvarför från många håll yrkades på strängare åtgärder. På kringresande predikanter, som under mästarens frånvaro ersatte honom, fanns heller ingen brist. På många ställen vägrade anhängarne att sända sina barn i skolan, emedan Erik Jansson upprepade gånger utlofvat, att hans katekes och psalmbok snart skulle utkomma. Öfverallt hördes klagan

[1]) Från Söderala omtalas följande händelse: En kvinna, som blifvit nekad sakramentets bruk, yttrade, att hon ändå ämnade gå till nattvarden, och tillade: “vill djäfvulen gå förbi mig, så får han väl det“.

öfver förargelseväckande uppträden inom församlingarne, och oenigheter och tvister uppstodo mellan makar, mellan föräldrar och barn, husbönder och tjänare.

I Forssa anställdes en tredje bokbrasa tidigt på morgonen den 7 December 1844 på en udde i Långsjön vid Stenbo. Jon Olssons i Stenbo båda söner, Jonas och Anders, drängen Mårten Mårtensson i Åkre samt pappersmakaregesällen Jonas Nylund[1]) från Delsbo stodo i spetsen för företaget. Efter bålets påtändande upptog Nylund följande af Erik Jansson författade verser, som af de församlade afsjöngos:

Jag prisar nu din stora kraft,
Att otrosskaran gifver tapt,
Och mången lifvet finner.
Dock är den stora hopen stor,
Som hellre satans lärdom tror,
Och ljufligt för den brinner.

Ack, lyd godt råd, du Jesu brud!
Ikläd dig härlighetens skrud,
Som finns i Jesu lära,
Ty här du ser Guds stora nåd,
Som för dig bort från öfverdåd
Till att din lifs-Gud ära.

Därefter uppläste Nylund Ap. Gärn. 19: 1—19. Denna gång blef dock akten störd af tillskyndande personer, som ur elden ryckte en del af böckerna, däribland ett exemplar af 1734 års lag, samt öfverlämnade dem till länsmannen, som ankom efter brandens slut[2]). Rättegång anställdes, och 15 personer blefvo af Forssa häradsrätt den 24 Februari 1845 dömda att böta hvardera 16 Rdr 32 sk. B:co. Personerna voro Jon Jonsson i Hamre, Anders Jonsson, Jonas Jonsson, Sofia Carolina Schön, Brita Cajsa Jansdotter (piga hos Erik Jansson), Brita Persdotter och Cecilia Larsdotter från Stenbo, Lars Olofsson i Norrviksta, Mårten Mårtensson i Åkre, Erik Olofsson och Sigrid Olofsdotter i Trogsta, hustrun Brita Jonsdotter i Ytternäs, Anna och Martha Larsdotter i Utnäs och pappersmakare Lundqvists hustru Brita Flodin i Lund. De anklagade inlämnade vidlyftiga försvarsskrifter, hvari de enhälligt betygade och sökte bevisa, att de brända böckerna voro skadliga[3]),

---

[1]) Genom misstag kallas han i flere uppgifter för Nyholm, så t. ex. i G. L. T.

[2]) Kronofogden Åströms bref till K. Bef. i Gefle. Bland de böcker, som kastades på bålet, voro, utom katekesen och psalmboken, skrifter af Luther och Arndt, Retzii och Bålds postillor, Fresenii kommunionbok, predikningar af H. Schartau, Nordisk Kyrkotidning, Pietisten samt bönedagsplakater och en massa nykterhetsskrifter.

[3]) T. ex.: "Hvad Catechesen beträffar, så är den stridande mot bibelens ord i störe och mindre grad, vilket vi nu i korsthet uppvisar några ställen, ty om man betracktar för klaringen öfver Fämte bönen där det står vi bedje

man behöfde blott "en Gud och en bok". De ursäktade sig äfven med, att de psalmböcker, som blifvit brända, blott voro den gamla psalmboken, som blifvit aflyst till bruk; visserligen erkändes, att de evangelier och epistlar, som funnos i samma band, voro Guds rena ord, men de ansågo sig likväl hafva handlat rätt, alldenstund vid detta "rena ordet" voro fogade psalmer och böner, som voro falskhet. I synnerhet försvarade sig Sofia Schön med stor frimodighet.

Från Delsbo, Ofvanåker och Bollnäs inkommo till myndigheterna upprepade klagomål öfver Erik-Jansarnes framfart. Uti den förstnämnda socknen vände sig deras hat med all kraft mot prosten Landgren, och sannolikt är, att denne mången gång på ett mindre hänsynsfullt sätt uppträdt mot dem. Huru starkt deras hat var, kan inses däraf, att Per Larsson i Oppsjö en gång utropade, att han gärna skulle tillsläppa hela sitt skogsskifte för att göra stupstockar och galgar åt prästerskapet[1]). Samme man hade jämte bönderna Olof Olsson i Källeräng och Erik Olsson i Vitterarf instämt prosten Landgren till 1845 års hösteting för det han hade yttrat, "att de i församlingen gjort ondt". Vid rättegången förklarade häradsrätten, att detta mål tillkomme domkapitlet att afdöma, och hänvisades fördenskull kärandena dit, därest de målet ärnade fullfölja[2]). Detta skedde dock ej, sannolikt emedan vid denna tid utflyttning ur landet redan var bestämd. — Uti Bollnäs och Ofvanåker gjorde prästerskapet upprepade försök

---

i denna bön att vår himelske fader icke ville se till våra synder och för däras skull vägra oss vår bön, då likväl kånung david säger, om jag något orätt förehade i mitt hjersta så varder Gud mig icke hörandes. vidare ty vi synde i mångahanda måtto dagligen och för tjene intett annat än straf, så villje vi utaf jerstat för låta och gärna göra dem gott som emot oss bryta. men skriften säger kan en Etiopier förvandla sin hud och en parder sina fläckar, så kunde ock vi som onde ären göra något gott. vidare står det under den frågan hvad betyder denna döpelse i vatten, att den gamla människan hos oss skall genom daglig ånger och bättring för qvävas och dödas med alla synder och onda lustar. hvilket på intett ställe står i bibelän och detta Siterar han på Romarenes 6 Cap. men der står det att vår gamla mäniska är korsfäst mäd kristo på det att syndakropen skall varda om intet, att vi icke häräfter skola tjena synden, och i Lindbloms förklaring under den 103 frågan står dett om en synd som får begås af kristne, blott den genast ångras, vilket är en uppenbar falskhet, ty skriften säger, om den rättfärdige gör något ont, så dör han ju mäd skiäl derföre, ty den rättfärdige kan icke lefva om han syndar. Och under 298:de frågan står det att gud fördröjer mäd bönhörelsen för att bepröva vår tro, m. m. män i skriften står det, förrän de ropa vill jag svara, och medan de ännu tala vil jag bön höra — —

Luter säger i sitt evangelium i 98:de prädikan 14 paragrafen. Så skal på ytersta dagen den Eld af vilken hela verlden skal förbrinna Så fäja och ränsa oss, att vi icke vidare skola behöfva någon till gift eller förlåtelse, lika som vore då än någon synd på oss, då Guds Sons blod renar oss från all synd m. m.

[1]) Jfr Landgren: Om sektväsendet, sid. 7.

[2]) Delsbo Kyrkoråds prot. Nov. 1845. D. D. 11 Dec. 1844.

att förmå de förvillade att återgå till församlingen, men de blefvo bestämdt afvisade, oftast med trotsiga och hånfulla ord. Därjämte förordnade sockenstämma och kyrkoråd i dessa socknar, att ingen Erik-Jansare skulle få tillhöra nämnda institutioner, hvarför de ock blefvo därifrån uteslutne[1]. I Ofvanåker hade en insamling blifvit satt i gång för att friköpa profeten, emedan man trodde, att myndigheterna kunde mutas med pänningar[2]. Från Bollnäs började läran predikas i finnbygderna, hvilket väckte bekymmer, alldenstund finnarne voro de råaste och okunnigaste bland befolkningen, och aflägsenheten var ett hinder för att kraftigt motarbeta den andliga epidemien. En kvinna, som förut tillhört den s. k. bättre klassen, hade nämligen sträckt sitt proselytmakeri till dessa aflägsna bygder[3]. Äfven anställdes af några personer i Hedens by ett bokbål i mindre skala.

Föga bättre var tillståndet i Alfta, där en forssabonde, Per Andersson i Töfsätter, reste omkring som predikant, hvarför han äfven blef anhållen och förpassad till länshäktet i Gefle, där han undfick varning, hvarefter han ställdes på fri fot[4]. Erik-Jansarne inom socknen, hvilka uppgingo till ett antal af cirka 250 personer, drefvo omkring från by till by och höllo samlingar, hvarvid de utforo i allehanda smädelser mot kyrka och prästerskap, sägande att alla kyrkor borde brännas, alla präster hängas eller man borde skära tungan ur halsen på dem. Själfva afsatte de två procent af sin egendom "till den förfallna Kristi kyrkas uppbyggande". Föga hjälpte det, att såväl prästerskap som kyrkoråd och sockennämnd gjorde allvarliga ansträngningar att stäfja svärmeriet, hvarför de anhöllo, att genom Just. Kansl. Ämbetets försorg tjänliga anstalter snart måtte vidtagas till söndringens hämmande[5].

På de katechismiförhör, som af församlingens komminister höllos på skilda ställen, inträffade flere stormiga uppträden, och vid ett af dem, i Grängsbo den 25 och 26 November, afsade sig tre personer, husmännen Olof Ersson och Per Alander samt torparen Per Nilsson, högtidligen den lutherska läran. Då de ej kunde förmås att återkalla sitt beslut, blefvo de inkallade till varning inför domkapitlet den 26 Mars 1845, där de till en början envist vidhöllo sin mening, förebärande, att de antoge den Heliga skrift, Augsburgiska bekännelsen och Upsala mötes beslut; Luthers skrifter ville de ej läsa för hans många falska meningars

[1]) Sockenstämmo- och kyrkorådsprot. i Ofvanåker och Bollnäs 1844—45. I Bollnäs beslöts på sockenstämma, att ett vite af 33 Rdr 16 sk. B:co skulle utsättas för dem, som uppläte sina hus för Erik-Jansiska samlingar.

[2]) U. H. Ofvanåker 1845.

[3]) U. H. Bollnäs 1844

[4]) Per Andersson bosatte sig därefter i Thorstuna, hvarest han fortsatte med sin verksamhet.

[5]) Alfta sockenstämmoprotokoll 1844—45.

skull. Domkapitlet beslöt då, att de tre männen skulle kvarstanna i staden för att genom samtal med domkapitlets medlemmar vinna insikt i och upplysning om den lutherska bekännelsens hufvudläror. Det visade sig ock, att detta förfaringssätt medförde önskadt resultat, ty vid förnyadt förhör några dagar därefter förklarade de samstämmigt, att deras beslut att skilja sig från kyrkan berodde på ett missförstånd; de erkände nu öppet syndens förhandenvaro äfven hos den pånyttfödda människan. Efter denna deras bekännelse blefvo de af ärkebiskopen med faderliga förmaningar hemförlofvade[1]).

De kraftigaste ledarne funnos dock i Söderala, där de båda bröderna Olsson, båda begåfvade och inflytelserika män, hade sin hemvist. Dagen efter bokbränningen i Lynäs infunno de sig jämte några meningsfränder hos kyrkoherden, kontraktsprosten Scherdin, och anmälde sig att begå nattvarden söndagen därpå, men förklarade, att de på inga villkor kunde läsa syndabekännelsen. Efter ett långt samtal fann ändtligen Jonas Olsson på den utvägen, att de kunde läsa den med tanke på de synder de begått före sin omvändelse, och då de öfrige efter någon tvekan instämde häri, fingo de alla tillstånd af prosten, som ännu ingenting visste om bokbränningen, att framträda till Herrans bord. Följande dag hölls emellertid husförhör uti Lynäs, hvarest rådde stor upphetsning och förargelse med anledning af uppträdena därstädes. Många hade antecknat sig att begå nattvarden, men förklarade bestämdt, att de ej kunde göra detta tillsammans med bokbrännarne, hvarför prosten fann sig föranlåten att förbjuda dessa senare att framträda.

Med anledning af inkomna ämbetsberättelser hade emellertid domkapitlet inkallat bröderna Olsson till förhör den 11 December 1844. De gladdes åt kallelsen, emedan de ansågo den som ett ytterligare bevis för den förföljelse de fingo lida för Kristi skull, och reste först till Stockholm för att få företräde hos konungen, där de hoppades på det stöd och medhåll, som Erik Jansson påstått att hans lära fått. Med betydligt svikna förhoppningar återvände de därifrån till Uppsala, där de rönte stor vänlighet och hjälpsamhet af en häradshöfding L. V. Henschen, som i likhet med så många andra vid denna tid ogillade konventikelplakatet och omfattade de frikyrkligare rörelserna med intresse. Före det offentliga förhöret hade en medlem af domkapitlet, teologie adjunkten Thure Annerstedt, flere samtal med dem, hvarvid de uppträdde ytterst försiktigt och hofsamt, förklarade att de aldrig "utan rysning" afhört de förbannelser, som af Erik Jansson uttalades öfver aflidne och lefvande församlingslärare, samt att de själfva aldrig vågat uttala några dylika; att de väl öfvervarit bokbränningar, men ej deltagit däri eller uppmuntrat därtill, utan hade

[1]) U. H. Alfta 1841. U. P. 26 och 28 Mars 1845.

ännu kvar sina böcker; att de hade hemliga brister, som gjorde benämningen syndare på dem tillämplig, hvarföre ock syndabekännelsen är tjänlig och nödig. Till sist afslutades samtalen med löftet: "vi lofve att icke fara omkring och sammankalla till andaktsöfningar, men om grannar, vänner eller fränder hos oss gästa, vilja vi icke därigenom vara hindrade att medelst bön och sång samt bibelns läsning och förklaring söka uppbygga oss och dem som med oss äro; likaså, om vi skola gästa hos någon annan; dock utlofva vi att icke göra detta under den allmänna gudstjänsten".

Vid förhöret ådagalade de samma försiktighet och inlämnade två skriftliga anföranden, som de med Henschens hjälp uppsatt, och hvari de i det ena klagade öfver, att de af prosten Scherdin blifvit uteslutna från nattvarden, utan att han vidtagit föregående i lag föreskrifna varningsgrader: "han hade endast med hårda ord och tillvitelser mot dem utfarit, så att äfven deras vedersakare tyckt det gått för långt". Det andra anförandet innehöll en kort framställning af de omtvistade punkterna i deras troslära och var hållet i alltigenom medgörlig ton[1]). Domkapitlet resolverade, att bröderna Olsson, hvilka förklarat sig till alla delar öfverensstämma med Augsburgiska bekännelsens 21 thetiska artiklar samt Uppsala Mötes beslut af år 1593 och lika med evangeliskt-lutherska kyrkan förkasta de missbruk, hvaremot bekännelsens öfriga antithetiska

---

[1]) T. ex. "Beträffande frågan om syndfrihet eller den pånyttfödde i förening med Jesus stående människans förmåga att icke göra synd, så eburu vi enligt Guds ord tro, att den verkligen är en Kristi lem (Rom. 12: 4—5, 1 Kor. 6: 15, Eph. 5: 30) och den Helige andes tempel (1 Kor. 3: 17—19), i hvilket Fadren och Sonen bo (Joh. 14: 23, Rom 8: 9) samt således är inympad i vinträdet Kristo (Joh. 15: 5) och med Fadren och Sonen, liksom de inbördes, på det närmaste förenad (Joh. 17: 21, 23, 26) äfven enligt ordalydelsen i 1 Joh. 3: 9 icke gör synd; förneka vi likväl ingalunda, att en sådan rättfärdiggjord och pånyttfödd människa har brister och ofullkomligheter, hvilka genom en daglig förnyelse och förvandling (Job 29: 20, 2 Kor. 4: 16, Eph. 4: 23, Kol. 3: 10, Rom. 12: 2) måste allt mer förminskas och i den mån de, genom upplysning af den Helige anda vid betraktande af Guds ord blifva för den pånyttfödde kände och uppenbare, böra ock medelst Kristi kraft i den pånyttföddes hjärta kunna öfvervinnas. Om orden "syndfri eller syndlös" således skola i afseende å någon dödlig, om än pånyttfödd och i Gud lefvande människas helgelse användas, måste de i öfverensstämmelse med nyss anförda språk förklaras, så att orden icke tagas i samma ovilkorliga och absoluta mening, som då de användas om Gud, inför hvars ansikte icke ens Hans helige änglar äro rene, hvadan är klart att än mindre någon sådan fullkomlig renhet kan tillskrifvas en i synd aflad och född människa om hon betraktas i och för sig själf. Hennes egna jag, eller "köttet" i biblisk mening är och förblir syndfullt; men sedan den gamla människan är korsfäst och begrafven med Kristo, på det att syndakroppen skall om intet varda och hon icke därefter skall tjäna synden, helst den som döder är, är rättfärdigad från synden etc. (se hela 6:e kap. af Pauli bref till Rom.) så måste en sådan pånyttfödd människa icke låta synden vidare vara väldig i sin dödliga lekamen, utan hon blifver fri ifrån synden och helig på det sätt, att hon med aposteln kan säga: "Jag lefver, dock icke nu jag, utan Kristus lefver i mig".

artiklar äro riktade, på grund af sin särskildt afgifna skriftliga bekännelse, som ej kunde anses stridande mot salighetens grund och medel, ej kunde anses hafva brutit mot 4:de § af Kungl. Stadgan af den 20 Mars 1735, hvarför den varningsgrad, för hvars erhållande de voro instämda, ej kunde på dem tillämpas eller komma i fråga. Dock meddelade dem ordföranden en allvarlig och kärleksfull förmaning att för framtiden taga sig tillvara för att åstadkomma splittring i församlingarne, utan i stället vara all mänsklig ordning undergifna för Herrans skull. — Bröderna Olsson inlämnade därefter en skriftlig anhållan för sig och sina meningsfränder inom Söderala att genom Domkapitlets åtgärd blifva till nattvardens åtnjutande återställda och erhöllo det svaret, att Domkapitlet, som ej kunde gilla deras påstående, att prosten Scherdin ej iakttagit behöriga varningsgrader, skulle därom gifva besked, sedan prosten Scherdin blifvit i saken hörd.[1])

Det visade sig likväl mycket snart, att de afgifna löftena och trosbekännelsen hade intet att betyda. Redan den 29 December höll Jonas Olsson en oloflig sammankomst i Ina i närvaro af 17 personer, hvarför han nyårsaftonen blef häktad och afförd till Gefle, där han insattes i samma rum som Erik Jansson. Den 3 Januari undfick han varning, hvarefter han affördes till hemorten.[2])

Långt ifrån att afskräckas häraf, togo sig bröderna Olsson före att hela våren och sommaren hålla upprepade samlingar, ofta hvarje dag. En mängd proselyter förvärfvades, hvilka, innan de upptogos i samfundet, måste afgifva följande svar på de till dem framställda frågorna:

Fr.: “Tror du, att du är en syndare?“
Sv.: “Jag tror, att jag är en syndare.“
Fr.: “Tror du det?“
Sv.: “Jag tror det.“
Fr.: “All djäfvulens makt ur ditt hjärta?“
Sv.: “All djäfvulens makt ur mitt hjärta.“
Fr.: “Guds allhelgande nåd och kraft i ditt hjärta?“
Sv.: “Guds allhelgande nåd och kraft i mitt hjärta.“
Fr.: “Är du nu salig?“
Sv.: “Nu är jag salig.“
Fr.: “Kan du säga, att du är salig?“
Sv.: “Jag kan säga, att jag är salig.“
— “Då är du ock salig. Amen“.[3])

Alldenstund Domkapitlet hade resolverat, att bröderna Olssons begäran för sig och sina meningsfränder att få begå nattvarden skulle bero på pastors ompröfning, huruvida de vidhöllo

[1]) U. E. 1844. 11 Dec. — Om Jansenisternas förföljelser, af Jonas Olsson.

[2]) G. A. 1845. — Om Jansenisternas förföljelser.

[3]) N. D. 1845, 20 Augusti.

den afgifna bekännelsen och i öfrigt i lära och lefverne tedde sig så, att de kunde anses värdiga att komma i åtnjutande af sakramentet, hade prosten Scherdin satt som villkor, att de skulle besöka den allmänna gudstjänsten och med botfärdigt hjärta läsa syndabekännelsen. Detta ville Erik-Jansarne ej gå in på, utan gjorde i stället nattvardsgång som villkor för kyrkobesöket. För att förma dem att gifva med sig höllos därför två kyrkoråd, den 26 Januari och den 9 Mars. På det första hade 45 personer af båda könen infunnit sig, bland dem Olof Olsson, som å de andras vägnar förde ordet. På tillfrågan om orsaken till deras uteblifvande från allmänna gudstjänsten, framlade han en skrift, full af hätska och osanna utfall mot församlingens båda präster, som endast med hårda och förkättrande ord skulle hafva utfarit mot Erik Jansson och hans anhängare, "oaktadt de ej samtalat med en enda af dem", och därför voro orsaken till deras uteblifvande. Detta beteende hade till följd, att "prästerskapet hade själf lagt första och största grunden till de mot all lag och rätt stridande olagliga häktningar och grufveliga våldsamheter och förstörelser, som å oss och våra gårdar och hus tid efter annan blifvit föröfvade, hvarvid människolif ofta varit i fråga". — Då ordföranden uppläste berättelse öfver det samtal, som bröderna Olsson haft med adjunkten Annerstedt och påpekade de försäkringar och löften, de vid det tillfället afgifvit, svarade Olof Olsson helt frankt, att allt detta antingen berodde på missuppfattning, eller ock var det af Domkapitlet tillagdt. Om de finge gå till nattvarden, icke annars, ville de afstå från sina samlingar under gudstjänsten, och detta löfte hade de afgifvit inför Domkapitlet. Till det senare kyrkorådet hade tio personer infunnit sig. Deras talan fördes af Jonas Olsson, och ungefär samma svar afgåfvos som vid det förra sammanträdet [1]). Protokollen sändes till Domkapitlet, och bröderna Olsson blefvo för andra gången dit inkallade, den 18 Juni 1845. Denna gång afkastade de helt och hållet masken, och uti en längre skrift, som onekligen är uppsatt med en viss talang, yttrade de sig fullkomligt uti Erik Janssons anda och sökte på alla ställen på bibelordet stöda sina åsikter. Äfven sade de sig ej vilja afstå från sina samlingar under gudstjänsten, "emedan Guds ord bjuder, att vi skola hålla på i tid och otid att läsa Guds ord, straffa, truga och förmana, det blir då icke tid därmed upphöra under den offentliga gudstjänsten".[2]) — Samma dag hade äfven för varnings erhållande tolf personer inställt sig, nämligen Per Andersson i Töfsätter, mumera bosatt i Thorstuna, Nils Persson i Sjögrå, mjöl-

---

[1]) Söderala Kyrkoråds prot. 1845.

[2]) U. P. 1845, 18 Juni. Då bröderna Olsson voro i Gefle på genomresa, uppträdde de på torget och predikade för menigheten, hvarför de blefvo anhållna af polis och förda till kansliet. Då myndigheterna fingo höra, att de voro instämda till Uppsala för varnings erhållande, blefvo de emellertid lösgifna (Jonas Olsson, a. a.).

naren Jonas Malmgren i Hamre och Anders Andersson i Häggstena, f. d. fjärdingsmannen Ol. Bäck i Norrbor, Bollnäs socken, skräddaren Anders Hedström och Per Larsson i Elfkarhed och Per Jonsson i Sunnanåker, Alfta, Per Larsson i Oppsjö, Olof Olsson och Jon Jonsson i Källeräng samt pappersmakaregesällen Jonas Nylund från Delsbo. Hvad angår den sistnämnde, hade han redan förut varit inkallad inför landshöfdingeämbetet i Gefle, emedan han i Delsbo hållit en samling, hvarvid, han sagt, att prästerna ej dugde till annat än "kastas på dynghögen", för hvilket yttrande han instämdes till häradsrätten i Delsbo, den 27 April. Nylund erkände därvid, att han fällt ifrågavarande yttrande och sade sig kunna vidblifva detsamma, stödjande sig på Math. 5: 13: "I ären jordens salt", o. s. v. Häradsrätten ansåg Nylund ej kunna ställas till ansvar, hvarför han blef ur häktet frigifven. I häktet predikade han ofta, åhörarne stodo utanför utan att kunna se honom.[1]) — Inför Domkapitlet erhöll han särskild förmaning på grund af Just. Kansl. Ämbetets särskildt om honom gjorda, uppå vederbörande pastors ämbetsberättelse grundade anmälan, det Nylund skulle uti smädelser mot det lutherska presterskapet utfarit och öppet förklarat sig icke vilja afstå från att uppvigla menigheten till affall. Alla tillrättavisningar bemöttes med trots och tillbakavisades med en svada af bibelspråk, hvarför han hänvisades till behjärtande af den varning, han med de andra erhållit[2]). — Tvänne af de inkallade, Olof Jonsson i Stenbo och Lars Persson i Oppsjö, hade ej iakttagit inställelse, utan fingo mottaga varningen vid ett senare tillfälle, den 27 Augusti.[3]) Olof Jonsson var vid denna tid sedan ungefär ett år tillbaka bosatt i Österunda, hvarest han af Erik Jansson köpt andel i Klockaregården. Tillsammans med Per Andersson i Töfsätter började han att i Österunda och Thorstuna utbreda Erik Janssons lära och vann åtskilliga anhängare. Snart fingo dock Erik Jansarne en svår fiende i komminister N. A. Arenander, som vid denna tid hade kommit till Österunda. Risberg, som fortfarande hade visat sig hysa sympatier för läseriet inom socknen, hade af Domkapitlet blifvit missiverad till tjänstgöring på annat håll[4]). — I sitt förhållande till Erik-Jansarne visade Arenander mycken oklokhet och våldsamhet, både i ord och handling, bland annat därigenom att han uppmuntrade ynglingar i församlingen att genom stenkastning och annat ofog störa deras sammankomster. Sannt är, att för biblisk motbevisning voro Erik-Jansarne såväl härstädes som å andra orter otillgängliga, men allra minst var Arenander rätte

---

[1]) D. D. 1845, 27 April. H. V. 1845, n:r 19.

[2]) U. P. 1845, 18 Juni.

[3]) U. P. 1845, 27 Augusti.

[4]) U. E. 1845, 10 Sept.

mannen att motverka förvillelserna, ty med sin icke ringa begåfning förenade han en allt för liten värdighet som präst. Ett starkt hat uppflammade för den skull mot såväl Arenander som prästerskapet i öfrigt från Erik-Jansarnes sida, isynnerhet sedan den förre nekat dem att begå nattvarden och instämt 18 personer för försummad kyrkogång, hvarvid de fingo böta hvardera 3 Rdr 16 sk. B:co. — Snart uppstodo allvarsamma förvecklingar. Den 12 Maj 1845 (annandag pingst) hade Erik-Jansarne samlats hos hemmansägaren Anders Persson i Domta för att hålla andaktsöfning och begå nattvarden, hvilken de vid denna tid själfva utdelade, emedan de blifvit nekade att begå den i kyrkan. Redan i början blef mötet afbrutet, därigenom att en större hop folk, som samlat sig från Österunda, Torstuna och Nysätra, inträngde i rummet och öfverfullo och grundligt misshandlade de innevarande, både män och kvinnor. Söndagen därpå hade en del Erik-Jansare samlats på en annan plats, men äfven här blef samlingen störd af en folkhop, bland hvilken äfven Arenander befann sig. Genom kronofogdens skyndsamma ingripande blefvo dock våldsamheter denna gång förhindrade [1]).

Redan strax efter sitt häktande hade Erik Jansson klagat hos Konungens Befallningshafvande och anhållit i en inlämnad skrift att varda ställd på fri fot [2]). Denna begäran lämnades utan afseende, hvarför han besvärade sig hos hofrätten, som verkligen genom utslag den 17 Mars förklarade, att de mot Erik Jansson förekomna angifvelserna ej vore af den art, att han kunde i häktet kvarhållas, och blef han med fångtransport den 23 April afförd till Forssa [3]). — Utslaget väckte i Helsingland stort missnöje och blef skarpt klandradt, emedan man befarade, att våldsamma oroligheter inom kort skulle utbryta. Bland profetens trosbekännare rådde däremot jubel, och frigifvandet ansågs som ett ovedersägligt bevis på hans gudasändande. "Hvad göres oss mera vittnesbörd behof?" — sade en af hans ifrigaste anhängare vid underrättelsen att "Frälsaren på Stenbo" åter var hemma. Stor förbittring hade bland dem rådt mot både andliga och världsliga myndigheter, och

[1]) U. H. Österunda 1845. Anna Maria Stråles berättelse. Läseriet i Österunda och Erik Jansonisterna 1843—46 af J. E. Ekblom.. Torstuna Härads Domböcker, Maj 1845.

[2]) Se bil. 2.

[3]) Lagman Henschen hade till konungen inlämnat en böneskrift om Erik Janssons befrielse. Den 17 Mars blef Erik Jansson förd till Mo Myskje för att vara närvarande vid målet angående edsöresbrott den 28 Okt. 1844. Samtlige anklagade frikändes i detta mål, och Erik Jansson återfördes till länshäktet. N. D. 1845, 18, 19 Mars.

det berättades, att de i sina böner anropade Gud, att konungens lifsdagar ej skulle blifva många, utan att de skulle få en konung, som gjorde mera rättvisa åt deras satser [1]).

I Forssa vistades Erik Jansson i all trygghet, och om han ock var hindrad af särskild polisuppsikt att draga omkring i andra socknar, så mötte likväl inga hinder, då han i Stenbo höll upprepade samlingar för allt större och större skaror, som ankommo för att höra "en ropandes röst i öknen" [2]). Äfven hade han tagit sig för att inviga och utsända präster eller apostlar; ett ögonvittne [3]), som bevistat ett dylikt möte på pingstdagen i Stenbo, berättar därom: sedan en ung delsbokarl hållit ett föredrag, stod Erik Jansson själf upp och omtalade för församlingen, att den ifrågavarande brodern hade "fått andan, och det icke efter mått" (Joh. 3: 34), hvarför lärareämbetet i församlingen ej borde honom förvägras. Därpå lade han sina händer på honom och bad: "O, du våra fäders Gud, jag tackar dig att du hafver hört mig alltid, så vet jag ock, att du hörer mig alltid; men för folkets skull, som häromkring står, säger jag det, på det de tro skola, att du mig sändt hafver (Joh. 11: 41—42) Ack, nedgjut din Andes nåd öfver denna min ämbetsbroder, såsom öfver dina apostlar på första pingstdagen! — — —. Frid vare dig! Tag den Heliga Anda; hvilken du förlåter synderna, dem förlåtas de, och hvilken du behåller dem, dem äro de behållna (Joh. 20: 22, 23). Ja, jag gifver dig himmelrikets nycklar: allt det du binder på jorden, det skall vara bundet i himmelen, och allt det du löser på jorden, det skall vara löst i himmelen" (Matth. 16: 19). Efter välsignelsens läsande afsjöng folket: Tackom och lofvom Herran! Hallelujah! [4])

Till en annan person, som af Erik-Jansarne blifvit kringvärfd och med lock och hot förgäfves kunde förmås att ansluta sig till dem, utropade profeten: "Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden! Om jag ville, skulle du genast falla död för mina fötter och fara till helvetet!" [5])

Allt större blef tillslutningen, och i Forssa befarades allmänt, att allvarsamma oroligheter skulle bli följden af myndigheternas slappa hållning, ty förbittringen bland motståndarne växte alltjämt.

---

[1]) G. L. T. 1845, n:r 31, 33. H. V. 1845, n:r 14. N. P. 1845, n:r 30.

[2]) De uppgifter, som läsas i Cornelius: "Svenska kyrkans historia efter reformationen" och Svenskt Biografiskt Lexikon, att han i Forssa höll sig "i stillhet" eller "fullkomligen stilla", äro således ej korrekta.

[3]) Komminister P. E. Frisk i Njutånger har i bref till prosten Landgren utförligt berättat om detta möte samt om det intressanta samtal han därefter hade med Erik Jansson. Innehållet finnes infördt i N. K. T. 1845, sid. 155 följ. Originalet finnes i det s. k. prostarkivet i Delsbo.

[4]) Bland de personer, som på så sätt undfingo prästämbete, voro bröderna Olsson, pappersmästaren Lundqvist, Jon Jonsson i Hamre, Olof Jonsson i Stenbo, pappersmakaregesällen Jonas Nylund, m. fl.

[5]) H. V. 1845, n:r 28— 29.

Det väntade utbrottet kom äfven till stånd midsommardagen. I Stenbo hölls då en samling, besökt af flera hundra personer, däribland äfven folk från Dalarne. Erik Jansson satt på förstugubron och hade nyss börjat sin predikan med en uppmuntran till församlingen att vara vid godt mod, — ärkebiskopen och flera högt uppsatta personer hade nämligen, sade han, gått öfver till hans lärosatser såsom sanna och rätta, så att intet åtal var att befara från det hållet; — då föredraget plötsligt afbröts af länsmannen, åtföljd af cirka aderton handfasta karlar. Erik Jansson smög sig då hastigt ned bland folkhopen, och då länsmannen trodde, att han begifvit sig in i boningshuset samt ville följa efter honom, blef han fattad i kragen af gårdens ägare, Jon Jonsson, som med en kvinnas tillhjälp sökte nedkasta honom från förstugubron. Under det våldsamma tumult, som därvid uppstod, flydde Erik Jansson ned till sjöstranden och roddes af Olof Jonsson i Stenbo öfver till andra stranden, hvarest han under nästa dygn låg gömd på Hornöholmen. Följande dagen återkom länsmannen, åtföljd af prosten och en stor mängd folk, och uppmanade de församlade att åtskiljas. De bådo då om tillstånd att få förrätta morgonbön, hvilket beviljades, med villkor att de skulle vara borta, när länsmannen återkom. Efter två timmar kom han tillbaka och fann dem ännu församlade. Han uppmanade dem återigen att åtskiljas, hvarefter han aflägsnade sig, och ett ursinnigt slagsmål uppstod, hvarvid knifvarne blänkte, och dörrar, fönster och husgeråd sönderslogos[1]). (Erik Janssons hustru var äfven denna gång illa ute, i det hon, för att undgå misshandel, flydde till fähuset, men då hon äfven där såg sig förföljd, sökte hon att genom luckan i golfvet kasta sig ned till den därunder varande gödselhögen, men olyckan ville, att hon med kläderna fastnade i luckan och blef hängande. Några pojkar, som observerat detta, beväpnade sig med ris och genompryglade henne grundligt) [2]).

Flera andra störande uppträden och våldsamheter begingos vid denna tid mot Erik-Jansarne i Forssa, ty folket hade mot dem fattat ett brinnande hat, och självsvåldet hade inga gränser. I Juli månad var Olof Olsson i Kinsta hos Jon Jonsson i Hamre och höll där samling, men blef jagad därifrån af en folkhop, dock utan misshandling. Följande dag, som var söndag, ville husets folk samlas till andaktsstund, men då de ej vågade stanna i hemmet, uppsökte de en plats vid sjön Ingaren, hvarest gudstjänst hölls under Mårten Mårtenssons i Åkre ledning. Då de kommo hem, hade en hop vildsinta människor inträngt i deras bostad under förevändning att leta efter Erik Jansson samt förstört en del af möblerna och annat bohag.[3])

---

[1]) F. D. 1845. Jonas Olsson, a. a.

[2]) H. V. 1845, n:r 26.

[3]) Helena Lindvall: Ett barndomsminne.

Erik Jansson själf kunde ej återfinnas; enligt det gängse ryktet skulle han vara gömd på fäbodvallarne; andra trodde sig veta, att han afvikit från orten i kvinnokläder. Rätta förhållandet var emellertid det, att Erik Jansson och Olof Jonsson till fots begifvit sig genom Enånger och Norrala till Ina, där de mottogos af Jonas Olsson. Därifrån begaf sig Erik Jansson till Österunda och Torstuna, men då han vid denna tid var offentligt efterlyst, vågade han ej visa sig, utan var gömd i fem veckor under ett fähusgolf i Torstuna och därefter några veckor på en vind i samma socken. Inga andra än hans hustru och hans förra tjänstepiga, Anna Maria Stråle, som förskaffade honom föda, hade reda på gömstället.[1])

Emellertid kunde dessa störande uppträden ej passera oanmärkt, och Kongl. Maj:t hade redan den 17 Februari 1845 anbefallt att laga undersökning skulle ske och åtal väckas mot upphofsmannen. Vid det utlysta tinget vid Sanna gästgifvaregård uti Tuna socken den 21 Juli kunde Erik Jansson dock icke anträffas, hvarför offentlig efterlysning utfärdades. Äfven fick domkapitlet uppmaning att föranstalta biskopsvisitation uti Söderala, Alfta, Ofvanåkers, Voxna, Bollnäs, Delsbo och Forssa socknar. Domkapitlet ansåg likväl denna åtgärd vara mindre lämplig för det närvarande och ville först afvakta resultatet af regeringens åtgärder.[2])

Med bröderna Olsson hölls däremot ransakning i Söderala den 21 Augusti, hvarvid de fingo böta hvardera 66 Rdr. 32 sk. B:co för olofliga sammankomster samt särskildt för sabbatsbrott 3 Rdr 16 sk. — På hemvägen från Uppsala hade Olof Olsson hållit samlingar äfven i Österunda (i slutet af Juni). Därefter begaf han sig till Forssa (se sid. 49) och därifrån till Delsbo, hvarest han i Källerängs och Oppsjö byar fortsatte därmed några dagar, tills han hindrades af en mängd folk, som utan att tillfoga honom något ondt afbröto samlingen under förklaring, att därest han icke genast afreste, skulle strängare åtgärder vidtagas. Olof Olsson fann då för godt att begifva sig hem, och folksamlingen skingrade sig, utan att några oordningar uppstodo.[3])

Ungefär vid samma tid hade Sofia Schön begifvit sig till Klockaregården i Österunda, där hon ägde nära släktingar. Sent en kväll i Augusti månad ankom till gården komminister Arenander, åtföljd af sex andra personer, och begärde att blifva insläppt

---

[1]) Anna Maria Stråles berättelse. — I sällskap med Erik Janssons hustru begaf sig A. M. Stråle kort därefter till Uppsala, hvarest häradsh. Henschen åt dem författade en böneskrift till konungen. Genom änkedrottningens försorg fingo de audiens och aflämnade densamma.

[2]) I Voxna hade Erik-Jansismen vunnit cirka fyrtio anhängare. Äfven Arbro och Gefle hade några personer vunnits. — U. E. 1845, 25 Aug.

[3]) N. D. 1845, 21 Aug. G. L. T. 1845, n:r 59.

för att efterspana Erik Jansson. Då det upplystes honom, att sagde person ej fanns där, och inträde förvägrades honom, bröt sig prästen in genom ett fönster. Erik Jansson kunde naturligtvis ej anträffas, men Sofia Schön blef af Arenander öfverfallen med skymford och smädelser samt med våld dragen ur sängen och tillsagd att stiga upp och följa med till länsmannen, emedan hon ej hade rättighet att utan pass uppehålla sig på orten. Oklädd, som hon var, måste Sofia Schön stiga upp och medfölja den en half mil långa vägen. Då det emellertid upplystes, att Sofia Schön var försedd med prästbevis och att hon var känd i orten, blef hon af länsmannen lösgifven. Hon uttog därefter stämning å Arenander för edsöresbrott, men då denne lyckades genomdrifva, att Erik-Jansarne såsom ägande en falsk uppfattning af salighetsläran ej kunde anses vittnesgilla, fullföljdes ej målet, helst som vid denna tid utflyttningen till Amerika var bestämd.[1])

Många andra tilldragelser skulle kunna anföras, men det redan anförda torde vara nog för att gifva en tillräckligt klar föreställning om det olyckliga tillståndet uti de af Erik-Jansismen angripna socknarne. Genom de våldsamma och okloka åtgärder, som af motståndarne, särskildt i Forssa och Österunda, företogos, växte äfven Erik-Jansarnes förbittring, och de ansågo sig själfva för martyrer för Kristi skull samt uppmanade hvarandra att "hålla ut intill änden". — Emellertid började det allt starkare motståndet att blifva allt för besvärligt, och de många profetiorna om lärans hastiga utbredning syntes ej häller vilja besannas[2]), utan i stället förestod enligt lagen landsförvisning som straff för upprepadt proselytmakeri. Sektens ledare och hufvudmän sågo sig därför nödsakade att vidtaga andra åtgärder för bibehållande af sin ställning. — Sedan år 1840 hade mindre stränga lagar trädt i kraft angående emigrationen, och den s. k. Amerikafebern hade till följd däraf börjat sprida sig bland Sveriges folk. År 1843 hade en alftabo vid namn Gustaf Flack emigrerat och bosatt sig i Chicago, där han dref handelsrörelse; denne Flack, som anses vara den förste svensk, som trampat Chicagos mark, hade i bref beskrifvit Amerika på det fördelaktigaste sätt, särskildt den religiösa frihet, som var rådande.[3]) Beslut fattades fördenskull att öfverflytta hela verksamheten till den nya världen, eller för att använda deras egna ord: "att vända sig till hedningarne, alldenstund fäderneslandets innebyggare ej ville anamma och tro sanningen". För att i det främmande landet vidtaga nödiga förberedande åtgärder,

---

[1]) Ekblom a. a. Forstuna härads domböcker, Nov. 1845.

[2]) En gängse profetia bland dem var, att hela världen inom två år skulle vara omvänd, och de som hade stått emot, voro då förgjorda. — I sammanhang härmed må nämnas, att på sommaren 1845 hette det, att det ej skulle regna på tre år och sex månader till följd af profetens bön till Gud. Då regn föll i Juli månad, sades, att profeten af medlidande genom en ny bön betog den förras verkan.

[3]) Svenskarne i Illinois, sid. 233.

afreste Olof Olsson i Kinsta med hustru och två barn jämte ett par andra personer, efter att hafva på auktion förvandlat sin egendom i pänningar. Såväl han som de öfriga ledarne och äfven Erik Jansson själf, som från sina gömställen sände talrika bref till trosfränderna,[1]) tröttnade ej att med de ljusaste färger utmåla framtiden i det förlofvade landet, där man skulle "få äta fikon, hvetebröd och fläsk, ty svin finnas där i sådant öfverflöd, att man blott behöfver skjuta, slakta och äta". Ej heller skulle det vara någon fara med språket, ty vid framkomsten skulle det varda dem gifvet att tala med tungomål; hedningarne skulle åt dem uppföra murar och städer. Det tusenåriga rikets härlighet skulle där varda för handen, alla skulle vara som en enda stor familj, ormar och drakar skulle ej kunna skada någon af Guds utvalda folk, lejonen skola som boskapen äta gräs, o. s. v.[2]).

Den 29 September inlämnades till domhafvanden en skrift från Erik Jansson, hvari han anhåller, att stämning måtte å honom utfärdas[3]), hvilket ock skedde till den 11 Oktober vid Forssa häradsrätt, då Erik Jansson infann sig för att stå till svars för sitt yttrande i Hamre året förut. Sitt föregående uteblifvande ursäktade han därmed, att stämningen ej kunnat anträffa honom, enär han på grund af illvilliga människors förföljelser måst afvika från hemorten och hade gjort en resa till Vestmanland i enskilda angelägenheter. — De vittnen, som han vid rättegången anhöll att få åberopa, förklarades af häradsrätten jäfviga att vittna, alldenstund de såsom Erik-Jansister ej kunde anses hafva en rätt uppfattning af edens vikt och betydelse[4]). Däremot bifölls ej kronoåklagarens och konsistorieombudets (prosten Landgren) yrkanden, att den anklagade skulle träda i häkte, alldenstund han ej blott utspridt villomeningar, utan äfven brutit mot 1842 års Kongl. Förordning om folkundervisningen, genom att en del barn undandragits läsningen af Luthers katekes. Målet uppsköts till den 30 Oktober för vidare utredning och hänvisades sagda dag till häradsrätten i Delsbo för undersökning af tilldragelserna vid

---

[1]) I ett sådant bref, skrifvet omkring den 22 Juli, förklarar han, "att det var en visdom, som öfvergår allt förstånd, att han nu icke svarar på de djäfvulska tillställningar, som hans tjänare tillställt". (Brefvet finnes infördt i E. J. sid. 161, noten).

[2]) Tidn. för Falu län och stad 1845, N:o 6. E. J. sid. 187.

[3]) Efter beslutet om utvandring var landsförvisningsstraffet ej något som behöfde undvikas.

[4]) Detta beslut vanns dock endast därigenom att nämnden öfverröstade domaren, som ansåg, att de af Erik Jansson åberopade personerna voro välfräjdade, synnerligen som de som voro från Forssa hade intyg af sin kyrkoherde, prosten Schilling, att de ägde kännedom om edens vikt och betydelse. — Redan en gång förut vid urtima ting den 29 Aug. då Jon Jonsson i Stenbo var instämd på grund af sitt öfvervåld mot länsmannen, midsommardagen 1845, hade Erik-Jansarne blifvit nekade att aflägga vittnesmål. Likaså, som nämndt är, vid Torstuna häradsrätt. Af dem själfva ansågs detta förklarligt nog som den mest skriande orättvisa.

samlingarne i Källeräng den 6 och 7 November föregående år.[1]) Den 18 November hölls fördenskull urtima ting i Delsbo. Vid ransakningens början (den varade från kl. 11 f. m. till kl. 1 på natten med blott en half timmes afbrott) sökte Erik Jansson att uti ett skriftligt anförande på allt sätt nedsvärta prosten Landgren, emedan denne skulle hafva uppträdt ytterst brutalt[2]), men tillstädesvarande vittnen intygade det osanna häruti. Under hela rättegången ådagalade han för öfrigt en stor trotsighet och sökte i allmänhet genom sina svar slingra sig undan de förelagda frågorna. Mest graverande var det i prosten Landgrens ämbetsberättelse intagna förhållandet till Karin Ersdotter i Nyåker, hvilket allt Erik Jansson påstod vara ren dikt, något som likväl på det bestämdaste förnekades af henne själf. (Hon var personligen närvarande). Han ändrade därefter sina uppgifter på så sätt, att han erkände sig hafva gjort henne ett otuktigt anbud, men blott för att pröfva hennes dygd. — Vid ransakningens slut förklarades Erik Jansson genom nämndens enhälliga öfverröstning emot domaren skyldig att träda i häkte och affördes med fångtransport dagen därpå för att insättas i Gefle länshäkte, tills han skulle ytterligare förhör undergå vid Norrala och Alfta tingslag.[3])

Bland anhängarne hade den tron uppkommit, att man hade för afsikt att i häktet hemligen bringa honom om lifvet, och de beslöto fördenskull att till hvad pris som helst rädda honom. När därför fångtransporten var vid Lynäsvägen i Söderala, framrusade tre

---

[1]) F. D. 1845, 11 och 30 Okt.

[2]) T. ex. "Då jag vid det ifrågavarande tillfället uti bonden Olof Olofssons hus i Källeräng för vänner och bekanta läste uti bibeln (6:te Cap. 2:dra Chrönike-Boken) utan att vidare förklara eller utlägga det lästa, inkom där vice Kontraktsprosten Magister Landgren med sina vänner och följeslagare, nämligen en länsman, några nämndemän och åtskilliga stojande personer af bägge könen, bland hvilka synnerligast utmärkte sig en kvinna med utslaget hår, den där vid ifrågavarande tillfälle med ord och gärningar var vice Kontraktsprostens mäst utmärkta biträde. Såsom vanligt, fann Herr Prosten äfven vid detta tillfället med sitt ämbetes värdighet förenligt att börja med häftighet och okväden, yttrade högt, att de där på stället församlade voro tjufvar och skälmar, för hvilka okväden jag, såsom varande bland sällskapet, nu, och i anledning af hvad som sedermera tilldragit sig, bör yrka och fortfarande yrkar ansvar å denne prästman. I stället att såsom rättast torde varit, låta Prosten och hela det bullrande sällskapet, som sålunda störde hus- och hemfriden, på behändigt sätt veta, att de icke hade husbondemakt där på stället, voro jag och mina vänner nog beskedliga att visa våra betyg om våra personer. Icke desto mindre påstod prosten, att vi reste omkring såsom bedragare och tjufvar. Därjämte kom han fram till mig, sade att jag horat, sökte i sin stolthet förolämpa mig med uttrycket: du stackars mygg kan icke förstå bibeln", o. s. v.

[3]) Efter utslagets afkunnande tackade Erik Jansson först Gud för hvad som vederfarits honom och uttryckte därefter under svordom sitt missnöje med domen, öfver hvilken han sade sig skola anföra besvär (U. H. Bjuråker 1845). — Det var med möda, som Erik Jansson genom länsmannens och sin tillgifne följeslagares, Nils Hellboms, hjälp kunde skyddas för misshandling af folkhopen Äfven på sin resa till Forssa var han flere gånger nära att blifva allvarsamt misshandlad, men skyddades af Hellbom, som var känd för sin ovanliga styrka. (J. Olsson, a. a.)

karlar och afskuro tömmarne med knif och höllo fångföraren, medan de befriade fången, den 21 November. Ett rykte utspreds genast att han blifvit mördad, och förmodligen var det för att få detta af myndigheterna trodt, som hans hustru inställde sig uti änkedräkt i Gefle för att göra efterfrågningar efter sin dödade man. Dessutom hade en kvinna i Lynäs, för att gifva händelsen utseende af ett mord, stänkt blodet af en killing på vägen. Snart insågs dock, att det hela var ett påfund för att lättare hålla profeten dold.

Erik Jansson hade emellertid af vännerna blifvit förd till Ren i Bollnäs och därifrån till Voxna, där han doldes hos bonden Peter Källman. Dit kommo ock Jonas Olsson, Blombergsson och åtskilliga andra män och kvinnor från Alfta, Bollnäs, Söderala och Ofvanåker, hvilka samlades i tysthet för ett hålla gudstjänst och nattvard. Länsmannen fick dock snart aning om förhållandet, hvarför han i hast samlade ihop en handfull folk och begaf sig dit för att gripa honom. Då de församlade sågo honom nalkas, öppnades ett fönster, och en karl (Jonas Olsson) hoppade ut och sprang af alla krafter därifrån. Länsmannen, som trodde, att detta var Erik Jansson, satte efter honom, och härigenom bereddes tillfälle att gömma profeten. Då man kommit underfund med listen, gjordes ett försök att genom misshandling förmå gårdsfolket att bekänna, men förgäfves.[1]) Gömstället var likväl numera osäkert, hvarför Erik Jansson och Källman på skidor begåfvo sig till Tofåsen i Ofvanåker, där den förre hölls dold en tid i en ladugård, hvarefter han i slutet af Januari förflyttades till Sven Olsson i Grängsbo, Alfta, och då äfven detta ställe blef osäkert, begaf han sig till Mora och Malungs socknar i Dalarne, hvarest han mestadels vistades hos en förmögen hemmansägare, Linjo Gabriel Larsson i Östra Fors Härifrån synes han hafva gjort några påhälsningar i Helsingland, vanligen förklädd i kvinnodräkt, med hatt och kappa. Det berättades äfven, att han låtit utbryta de två stora framtänderna, för att blifva mindre igenkänlig. Han uppmanade nu ifrigt till utvandring, därvid biträdd af sina "präster", som brukade jämföra hans nya uppträdande med Kristi uppståndelse. Kronobetjäningen gjorde ifriga efterspaningar, men förgäfves. Fram på våren bröt han upp från Dalarne och begaf sig genom Härjedalen till Norge, som han troligen en gång förut besökt.[2])

I Dalarne hade nämligen Erik-Jansismen på den sista tiden vunnit ej ringa utbredning. Dalfolk brukade mycket begifva sig till Helsingland för att söka arbete, och läseriet var därigenom redan förut spridt i åtskilliga socknar. Under år 1844 voro två kullor från Östra Fors i Malung, Maria och Kristina Olsdotter, på

[1]) Så berättas händelsen af Jonas Olsson och Nils Hellbom; — en notis i G. L. T. att detta passerat i Söderala, synes hvila på ett misstag.

[2]) Under denna resa skref han ett sändebref till trosfränderna, hvari han som exempel på sin svåra förföljelse nämner, att han "var så utblottad, att han måste ha sin vänstra hand till stöd under papperet, då han skref med den högra".

kardarbete i Söderala, Norrala och Forssa. Under sin vistelse därstädes kommo de i beröring med Erik Jansson och blefvo vunna för hans lära, och efter hemkomsten började de söka göra proselyter. Försöket kröntes på flere håll med framgång, synnerligen hos hemmansägaren Linjo Gabriel Larsson i Östra Fors, en förmögen och ansedd familj. Äfven några missionärer från Helsingland, såsom Olof Jonsson i Stenbo och Anders Berglund från Alfta, kommo snart till Malung, och på återresan åtföljdes de af L. G. Larssons äldste son Lars, hvilken, sedan han erhållit nödig instruktion och utbildning, blef de nyvunna lärjungarnes apostel.

Samtidigt begynte en skräddaregesäll från Mora, Anders Blomberg, som äfven någon tid vistats i Helsingland, att med fanatisk ifver utbreda Erik-Jansismen i Mora. Han blef fördenskull inkallad till förhör inför församlingens kyrkoherde, den 22 Mars 1845, hvarvid han öfveröste denne med otidigheter och förbannelser. För detta sitt beteende blef Blomberg afförd till länsfängelset i Falun, men då Svea Hofrätt förklarade honom rubbad till sina sinnen, så att han ej kunde till något ansvar fällas, insattes han på hospitalet i Uppsala.[1])

Läran hade emellertid vunnit fast fot i Mora och Malung och äfven spridt sig till Lima och Falun, hvarest dock blott enstaka anhängare vunnos. Som nämndt är, vistades Erik Jansson själf en tid fördold i de båda förstnämnda socknarne, och åtskilliga af hans apostlar gjorde flere resor dit. I början af 1846 besöktes Mora och Malung af Sofia Schön, som medförde underrättelser och förhållningsorder från profeten. På flere ställen brändes Luthers skrifter, likväl ej offentligt. I sin omvändelseifver företog sig Linjo Lars Gabrielsson, åtföljd af en helsingedräng (troligen Erik Olsson i Tranberg) och en kvinna, en missionsresa till Norge, hvarifrån han dock snart återkom.[2])

Äfven inom Härjedalen lyckades Erik Jansson att vinna några anhängare, dock ej många. Troligen på våren 1846, då han tog vägen genom denna provins till Norge, slog han sig för någon tid ned i Långå by i Hede. Där vann han för sig två af de förnämste bönderna, Olof Jonsson och Sven Jonsson, jämte deras familjer. Desse anställde bokbrasor, och vid en af dem fick äfven bibeln göra de andra böckerna sällskap, men en kvinnlig släkting till den, som anställde autodaféen, ryckte den heliga boken ur lågorna. Prästerskapet gjorde försök att taga dem ur deras villfarelse, men förgäfves. Vid ett af kyrkoherdens besök i Långå lär en Erik-Jansist hafva spottat honom i ansiktet och vid anmärkning mot detta hans beteende sagt: "Hvad skulle jag göra

[1]) Med Kungl. Maj:ts tillstånd blef Blomberg sedermera från hospitalet uttagen af sin hustru. Båda reste till Amerika. (Tidn. f. Falu län o. stad 1847, N:o 42.)

[2]) Vesterås Domk. prot. Tidn. f. Falu län o. stad 1846, N:o 6. St. Kopparbergs läns tidn. 1845, N:o 7. H. V. 1846, N:o 7. Ekman, a. a. s. 637. Uppgifter af en brorson till L. G. Larsson.

annat, då djäfvulen står framför mig.“ Nils Hedin från Söderala (han var född i Hede) besökte Härjedalen vid samma tid men blef snart drifven därifrån. — Äfven i Sveg hade två familjer slutit sig till rörelsen.[1])

Slutligen må nämnas, att inom flere socknar i Gestrikland och Uppland, som t. ex. Torsåker, Nora, Bälinge och Skuttunge, vunnos enstaka anhängare; likaledes i Sala-trakten. I Bälinge utöfvades proselytverksamheten af en person vid namn A. Rosenberg, hvilken därför också fick mottaga varning af domkapitlet. Äfven från Arbrå voro vid ungefär samma tid en man och tre kvinnor inkallade. Dock mottog domkapitlet snart underrättelse, att alla personer ifråga återkallat sin villfarelse. — Till Skuttunge anlände på sommaren 1846 en missionär från Helsingland, hvilken höll möten på flere ställen i socknen. Enligt en berättelse, hvars sannigsenlighet dock är obestyrkt, skall han under en sådan gudstjänst, hållen i det fria bredvid en gärdesgård, då herden stod på den ena och hjorden på den andra sidan, hafva utdelat nattvarden, hvarvid potatisskifvor och sur mjölk fått företräda brödet och vinet. Slutligen utdrogos några stänger ur gärdesgården, och syndarne, som af predikanten fått löfte om fullkomlig förlåtelse, kröpo genom hålet, dymedelst afskrapande sina synder.[2])

På våren 1846 utkommo de af Erik Jansson utlofvade nya böckerna, nämligen: “Förklaring öfver den Heliga Skrift eller Cateches, författad i frågor och svar af Erik Jansson“ samt “Några sånger samt Böner, författade af Erik Jansson“. Ett tryckeri hade nämligen blifvit anlagdt i Ina af C. G. Blombergsson. — Katekesen innehåller ett företal och en inledning samt är därefter delad i fem hufvudstycken. Språket är som merendels i Erik Janssons skriftliga alster betydligt svamligt och osammanhängande, och det ständigt återkommande grundthemat är de troendes fullkomlighet och Erik Janssons gudomliga sändning, hvilket allt sökes bevisas genom tillämpning af berättelser och profetior ur gamla testamentet. Öfver motståndarne uttalas de svåraste förbannelser, de äro samt och synnerligen utan misskund dömda till “helvetets eldspina“ eller “helvetets stenar“. — Egendomlig är behandlingen af 6:te och 7:de buden. Det förra handlar om nutidens prästerskap och dess lärdom, som är ett andligt horeri och “orsaken till den helvetes hordoms eld, som nu brinner inom hvarje kropps hydda“. Det sjunde budet handlar om frånröfvandet af evangelii ljus från nästan, hvilket kan ske på flere sätt och betecknas som stöld. Psalmboken innehåller 63 psalmer och 12 böner. Uti formelt hänseende äro de förra ytterst bristfälliga, ehuru det omdöme, som om boken i sin helhet fälles i Svenskt

---

[1]) Uppgifterna från Härjedalen äro dels samlade från Z. Ellmin: Utkast till en beskrifning öfver Härjedalen, dels mundtligen förf. delgifna af en intresserad Härjedalskännare, pastor E. Modin i Linsell.

[2]) U. P. 1846, 25 Febr., 21 Mars, 15 April, 20 Maj. Upsala, 1846, N:ris 50, 53, 55. H. V. 1846 N:o 18.

Biografiskt Lexikon, torde kunna anses för starkt[1]); ett par af bönerna äro t. o. m. jämförelsevis vackra. Fem psalmer (41—45) äro förklaringar öfver Johannis första bref, och fjorton andra (46—59) förklaring öfver Esra och Nehemia bok. I allmänhet förekomma uti dem alla temligen drastiska och till och med råa uttryck; föröfrigt äro de mer eller mindre långtrådiga, hvilket äfven författaren synes hafva befarat, då han slutar en af dem (ps. 31: "En lärorik psalm för den trogna ungdomen") med följande strofer:

Amen. Jag slutar denna sång.
Han som den förra är för lång,
För dem som Gud ej känner;
Ty jag för dem ej skrifvit har,
Som till eldspina evigt far,
Och äro världens vänner.

Amen. För er, som tror Guds ord,
Och tillhör Christi fårahjord;
Jag dessa sånger skrifvit,
För dem som igenlefda är,
Och Jesu lära helst har kär;
Er har jag detta gifvit.

Vidare trycktes några mindre skrifter af Erik Jansson, nämligen: "Afskedstal till alla de Sveriges innevånare, som förkastat mig, den Jesus hafver sändt eller förkastat namnet 'Erik Jansson' såsom orent, för det jag bekänt 'Jesu namn' inför människor" [2]) samt "En härlig beskrifning på människans tillväxt, då hon är, enligt Johannes 15 Cap., inympad uti det sanna vinträdet Christo; eller en sann förklaring öfver 2 Konungabokens 2; huru den som lika med Elisa hafver öfvergifvit allt, kan tillväxa under troende bön till att tala dubbelt så mycket som sin mästare"; — en bok, om hvilken författaren i företalet säger, att den icke är skrifven för de otrogna utan endast för de trogna, — och en skrift, som handlar om de trognas plikter och kännetecknen på den ofullkomlighet, som medför uteslutande ur samfundet. Sedan Erik-Jansarne mognat i sitt beslut att flytta till den nya världen, och egendomsgemenskap blifvit bestämd, som i det följande skall visas, infördes nämligen en sträng bikt för att skilja ovärdiga från deras gemenskap. Den fullständiga titeln på skriften lyder: "Några ord till Guds församling hvilka ord äro tagna utur Propheternas skrifter, rörande de plikter, som är att iakttaga för dem som jämlikt Jeremie 31 Cap. 34 äro lärde af Herran till att känna honom, eller som

---

[1]) "Aldrig har ett religionssamfund hållit tillgodo med en så långtrådig, oförskämd och vidrig sångbok; i det eländigaste versmakeri, som någon litteratur kan uppvisa, har man svårt att finna maken därtill."

[2]) Katekesen är utgifven i ny upplaga och finnes i Aug. Coll. och Sem. bibliotek. Psalmboken reviderades af Jonas Olsson 1857. Afskedstalet finnes infördt i Hallséns "Religionens frihet från lag", där likväl de värsta grofheterna äro aflägsnade.

skriften eljest uttrycker sig, vara helt ett med honom, till att i Christi stad kunna säga: "Jag, Herren, kan utransaka hjärtan och pröfva njurar, gifva hvarjom och enom efter hans vägar efter hans gerningars frukt", m. m. — Brukspredikanten P. N. Lundqvists i Maråker bok "Erik-Jansismen i Helsingland", hvilken utkom i slutet af år 1845, framkallade en motskrift af Erik Jansson: "Ett ord i sinom tid eller En kort vederläggning af Erik-Jansismen i Helsingland". — Dessutom trycktes åtskilliga sändebref, bordsböner, bordspsalmer m. m. (se bil. 3).

Myndigheterna började emellertid snart att uppmärksamma Erik Janssons alster, och Blombergsson blef stämd till åtal för flere af dem, särskildt Psalmboken, såsom innehållande okristliga och följaktligen mot den rena evangeliska läran stridande framställningar (isynnerhet uti ps. 1, v. 12, 5: 12—14, 41: 13, nästan hela 55 och sid. 215—216). Psalmboken, Katekesen och Afskedstalet blefvo belagda med kvarstad[1]). Blombergsson själf kunde dock ej anträffas, enär han vid denna tid redan var på väg till Amerika.

---

[1]) Söderhamns rådhusrätts prot. Maj 1846.

Erik-Jansarnes emigration och grundläggning af kolonien Bishop Hill. Erik-Jansismen i Danmark.

På våren 1846 anlände bref från Olof Olsson, hvari han ifrigt uppmanade till utvandring. Då han anländt till New York, sammanträffade han där med pastor O. G. Hedström, den svensk-amerikanske metodismens grundläggare. Denne mottog honom på det vänligaste och sökte att vinna honom för metodismen, hvilket ock utan svårighet lyckades, då metodismen och Erik Janssons lära i mycket hade likhet med hvarandra och Olsson redan förut hyst sympatier för den metodistiska läran. Hos Hedström vistades Olsson någon tid och gjorde sedan en resa inåt landet till Victoria, Knox County, Illinois, hvarest Jonas Hedström, en bror till den förre, vistades. Härifrån skref han till Sverige och rekommenderade Illinois som lämplig plats.

I hemlandet blef nu ifvern att komma till det nya Kanaan synnerligen stor och underblåstes af profeten och hans apostlar. Sannolikt skulle Erik-Jansismen vid denna tid gått tillbaka, alldenstund många började återvända till besinning, om icke genom förslaget till utflyttning det andliga svärmeriet med sig införlifvat äfventyrarelusten och förespeglingen af det goda landet bortom hafvet. Erik Jansson själf och hans närmaste män arbetade med rastlös ifver och hade många svårigheter att bekämpa. Pass för öfverresan måste erhållas, och Jonas Olsson reste till Gefle för att föranstalta därom men blef nekad [1]. Han vände sig då till Henschen i Uppsala med begäran om hjälp, och denne skref till Just. Kansl. Ämbetet en ganska skarp inlaga, som hade åsyftad verkan, i det att Erik-Jansarne erhöllo de begärda passen [2]. — En annan svårighet var att erhålla lämpliga fartyg. De få svenska skepp, som gingo på Amerika, förde i de flesta fall järnlast och voro utan anordningar för passagerare. De blefvo därför inrättade, så godt sig göra lät, för sällskapets behof, men i allmänhet fingo passage-

[1] "De voro som Farao, de ville ej släppa folket", säger han själf därom.

[2] Jonas Olsson, a. a.

rarne det ytterst obekvämt. Dessutom voro flere af fartygen så gamla, att de med möda motstodo sjön.

Hvad angår den ekonomiska sidan af saken, så anskaffades pänningar, därigenom att jordegendomar och lösören försåldes, och af den gemensamma kassan skulle öfverresan bekostas för dem alla. Många voro skuldsatta, och deras skulder skulle betalas; andra voro soldater och måste med stora summor lösas ur armén. En massa egendom bortslumpades på auktion för en spottstyfver, men det oaktadt blef den gemensamma fonden ganska stor. Linjo Gabriel Larsson tillsköt ända till 24,000 Rdr, andra tolf, nio, fem eller ett tusen o. s. v. Till och med de kläder, som ej till dagligt bruk begagnades, försåldes, ty alla skulle vara lika klädda. Erik Jansson hade själf uppgjort en plan, efter hvilken utvandringen skulle försiggå och beslutat att införa en fullständig kommunism[1]). Fyra personer, s. k. furstar, voro utsedda att taga hand om och förvalta den gemensamma fonden. Dessa voro Jonas Olsson, Olof Jansson på Vallen, Söderala (vanligen känd under sitt amerikanska namn Johnson), Olof Jonsson i Stenbo (i Amerika kallade han sig för Stenberg eller Stoneberg) och Anders Berglund från Alfta. Om någon afföll, blef han utesluten, utan att få sina pänningar tillbaka.

Erik Jansson hade under tiden i sällskap med Linjo Lars Gabrielsson vandrat öfver de norska fjällen på skidor och anländt till Kristiania. Där synes han hafva inväntat sin hustru och tre barn (en dotter, Charlotta, hade blifvit född i Juli 1844 i Forssa) jämte några andra samt i sällskap med dem afrest till Köpenhamn och Hamburg och därifrån via Hull och Liverpool till New York[2]). Lars Gabrielsson bestod resekostnaden. Själf tog Erik Jansson vid sin afresa hand om en del af den gemensamma kassan.

I Gefle samlades efter hand stora hopar af Erik Jansare, och många störande uppträden blefvo följden däraf. Redan i Falun begingos våldsamheter mot åtskilliga familjer från Mora, som voro där på genomresa, så att polis måste tillkallas och patrullera hela natten. I Gefle blefvo en del inkvarterade i en lada, andra i en sjöbod på Islandsholmen. De senare blefvo mycket utsatta för stenkastning och annat okynne. En mängd samlingar blefvo naturligtvis hållna, i synnerhet som trosförvandter redan förut funnos. Vanligtvis höllos de ej två gånger å rad på samma ställe, för att ej öfverraskas af myndigheterna. Tretton personer fingo

[1]) Se Några ord till Guds församling, 5:te och 9:de punkten. där de kommunistiska åsikterna tydligt uttalas. Det ser ut, som skulle nämnda bok vara ett slags "regeringsform", där "församlingens förste" härska med oinskränkt makt, och medlemmarne äro skyldige att "vid lifvets förlust i Gudi" uppenbara, om någon på något sätt bryter däremot.

[2]) Så berättas i Olssons skrift och i Svenskarne i Illinois. Uppgiften i Sv. Biogr. Lex. att resan skett öfver Hâvre, är tydligen oriktig. Jfr Norelius: De sv. luth. förs. sid. 72.

därför emottaga varning af prästerskapet, och då tre af dessa, hustrurna Westman och Sandelius samt styrmannen Åvall, ej läto det sig bekomma, blefvo de inkallade till domkapitlet i Uppsala den 26 Augusti[1]).

Med fartyg från Stockholm, Söderhamn, Göteborg, Kristiania och i synnerhet från Gefle begåfvo sig sektens medlemmar i väg. Själfva liknade de sig vid "Israels barn, som lämnade Egypten. Egyptierna hade af Moses blifvit förgjorda i Röda hafvet, men Sverige, detta djäfla näste, hvars prästerskap med sin djäfla lärdom bedrager sina åhörare till helvetets fördömelse, skall af Guds profet och utskickade, Erik Jansson, genom Herranom förgöras med eld och svärd". — En gumma, som yttrade, när hon kom om bord: "nog vet vi hur vi ha det nu, men Gud vet, hur det blir härefter", ansågs så svag i tron, att hon sattes i land som ovärdig att medfölja till det förlofvade landet[2]).

Huru stor ifvern var att medfölja, visas däraf, att hustrur rymde från sina män och späda barn, barn öfvergåfvo hem och föräldrar och tjänare sina husbönder. Från Malung och Lima rymde tio kvinnor, af hvilka två voro gifta. De gingo till fots till Helsingland, men blefvo anhållna i Ofvanåker af utskickade personer från Malung. De tre kvinnorna från Lima gingo fria, men de öfriga forslades till Gefle, där de förhördes. Resultatet blef, att de lössläpptes med tillsägelse att begifva sig till hemorten. De reste då till Falun, hvarest de vistades en vecka, hvarefter två af dem återvände till hembygden, men de öfriga begåfvo sig åter till Helsingland och lyckades åtfölja emigranterna[3]).

Från Malung begaf sig ett helt sällskap i väg med Linjofolket som ledare den 9 och 10 April 1846 till Kristiania. Snösmältningen hade då börjat, hvilket medförde stora svårigheter vid färden genom de djupa skogarne. På gränsen mellan Malung

---

[1]) Endast Sandelius infann sig. Åvall begaf sig på sjöresa, och Westman var af sjukdom förhindrad att inställa sig. Domkapitlet resolverade därför några månader senare, att varningen för dem kunde uteblifva, enär deras förbrytelse inskränkt sig till att upplåta rum för samlingar, som af sig själf upphört. (U. P. 1846, 26 Aug., 16 Dec.).

[2]) Då ångfartyget "Norrland" i början af Oktober afgick från Söderhamn, medföljde en äldre kvinna, som berättade, att hennes elfvaåriga dotter försvunnit, och hon hade starka misstankar, att hon blifvit lockad att medfölja till Amerika. Vid undersökning af ett fartyg, som just skulle afgå från Gefle, återfanns verkligen den saknade flickan, som under tårar omtalade, att när en flock Erik-Jansare tågat förbi hennes hem, hade en af dem gripit henne och burit henne ett stycke, hvarefter hon tvingades att medfölja. Vid andra tillfällen blefvo ock några förlupna hustrur af sina män uppsökta och återförda. Äfven blefvo flere personer nekade att afresa, emedan de ej hade andra pass eller prästbetyg än sådana, som blifvit utfärdade af deras profet, t. o. m. under diktade namn. (G. L. T. 1846 n:o 80).

[3]) Ekman, a. a. sid. 637. Uppgiften från en ännu lefvande brorson till L. G. Larsson.

och Dalby socken i Vermland ligger ett hemman, som heter Femtryan. Där bodde en familj i goda ekonomiska omständigheter, hvilken äfven medföljde.

I allmänhet var alla emigranternas resa förenad med många svårigheter och obehag. På skeppen voro s. k. furstar tillsatta af Erik Jansson, hvilka utöfvade en oinskränkt makt och myndighet öfver det s. k. gemena folket. Äfven skulle dessa sörja för proviant och dylikt, hvilket de ofta gjorde mycket illa, och sannolikt hade de ej själfva begrepp om resans längd och besvärligheter. Stor sjuklighet, nöd och elände blefvo därför följden.

Redan på Östersjön fingo en del svår storm. De hade förut fått försäkran af sin profet, att om de endast hade tillräckligt stark tro, skulle de ej angripas af sjösjuka. Ur denna villfarelse blefvo de dock snart tagna[1]). Ett fartyg, som afseglat från Söderhamn, led skeppsbrott utanför Öregrund, men alla passagerarne räddades och återvände till sina hem för att medfölja ett annat, som kort därefter afseglade från Gefle. Bland de skeppsbrutna voro Jonas Malmgren från Bollnäs och Sofia Schön. — Ett annat fartyg, fördt af en kapten Rönning, förliste med en besättning af 50 emigranter, af hvilka ingen räddades. Med detta fartyg följde kapten Hård och Blombergssons hustru och åtta barn[2]). Ett tredje fartyg förliste å New Foundland, hvarvid passagerarne räddades, dock med förlust af sin egendom. Då skeppet "Vilhelmina" i September 1846 ankom till New York, hade 22 barn dött under resan. Inalles omkommo 170 personer.

Sista skaran, 186 personer, afreste från Gefle den 17 Oktober 1846 med skeppet "New York"[3]). — Enligt uppgifter från pastorsexpeditionerna utgjorde Erik-Jansarne inom Gefleborgs län 913 personer (264 barn och 649 äldre), hvaraf i Gestrikland 36; 409 hade förut varit läsare. Under år 1846 utflyttade från länet 823 personer, af dessa ensamt från Alfta 346. Från Ofvanåker 44, från Voxna 40 o. s. v. Från Dalarne emigrerade 99 personer (9 från Falun) och från Uppland ungefär lika många. De båda Erik-Jansiska familjerna från Hede medföljde, och från Sveg två personer.

---

[1]) Schytte: Vägledning för emigranter, sid. 41.

[2]) Blombergsson och hans syster, fru Hård, hade medföljt en norsk brigg, som anlände till New York den 11 Juli (Jfr Helsi 1847, n:r 9).

[3]) Ungefär samtidigt afgick från Göteborg skeppet "Salida" med en laddning emigranter.

Erik Jansson anlände med sin familj till New York i Juni 1846. Där måste han stanna några veckor, emedan hustrun nyss nedkommit med en son; under tiden uppträdde han som predikant bland metodisterna på Bethelskeppet. Då hustrun blifvit stark nog att uthärda resan, begaf han sig till Illinois och Victoria, där han sammanträffade med Olof Olsson i början af Juli; med honom följde från New York en Mr och Mrs Pollock samt två kvinnor från Söderala och Falun.

Till Victoria anlände strax därefter det första sällskapet emigranter, nämligen dalfolket under L. G. Larssons ledning. Resan dit måste göras med ångbåt uppför Hudsonfloden till Albany, därifrån med kanalbåt till Buffalo, vidare öfver sjöarne till Chicago med "propellers". Från Chicago vandrade de fleste till fots till Victoria, under det att barn och åldringar färdades med packningen på därtill särskildt inköpta hästar och vagnar. Olof Olsson hade för 250 dollars ur den gemensamma kassan inköpt 80 acres land i Red Oak Grove, Weller township. Nu inköptes för 1,100 dollars 156 acres af sektion 8 i samma township. Hit flyttade den lilla skaran, och man inrättade sig så godt man förmådde. På platsen fanns en stockhydda jämte något odlad mark och boskap. De började nu att tänka på anläggandet af ett nybygge eller en "town" för de kommande skarorna, och sedan de något sett sig om i trakten, stannade valet på det tre (eng.) mil aflägsna Hoopal Grove, sekt. 14, township 14. Här inköptes af Erik Jansson själf 160 acres för 200 dollars den 26 September 1846. Samma dag inköptes ock för 400 dollars 320 acres å sekt. 23 och 24. Platsen var vackert belägen med en liten kulle, en källa, några ekdungar och en mindre å, South Edward Creek. Efter profetens födelseort fick den nybildade kolonien namnet Bishop Hill. — Olof Olsson skilde sig dock från Erik-Jansarne och bosatte sig på en farm nära Victoria. Inom årets slut hade dock såväl han som hans hustru och två barn bortryckts af döden[1]).

I förväntan på den snara ankomsten af en större skara medlemmar uppfördes med hast två stockhus, fyra större tält och ett s. k. kyrktält, bygdt af trävirke i form af ett kors och öfverspändt med segelduk samt rymmande 800 à 1,000 personer. Det var en vacker sida hos kolonisterna, som visade sig däri, att deras första tanke var att anskaffa en plats, där de kunde tacka och lofva den Gud, i hvars tjänst de ansågo sig stå och för hvilkens skull de voro martyrer.

Den 28 Oktober anlände Jonas Olsson med ett större sällskap. Bland dessa voro Erik Janssons båda bröder Jan och Peter; äfven modren hade medföljt, men dött under resan. Såväl

---

[1]) Det yngsta barnet, sonen Jonas, togs ej med, då fadren utvandrade 1845, utan han anlände först året därpå. Han blef sedan advokat och lefver ännu i Gava. Hans lefnadsteckning finnes att läsa i Sv. i Ill. sid. 299.

bland dessa som de följande flockarne hade många affallit och lämnat sällskapet i New York, emedan de till följd af den hårda behandlingen och de svåra lidandena på oceanen råkat i tvifvelsmål angående sin profets gudomliga sändning. De voro äfven fast öfvertygade, att de vid framkomsten till New York skulle kunna tala det "amerikanska språket" fullkomligt korrekt, ty Erik Jansson hade lofvat, att den Helige Anda skulle gifva dem kraft och förmåga att ibland hvilken främmande nation de än kommo, skulle de genast tala dess språk. Då de vid framkomsten sågo sig besvikna, uppstod hos många den smärtsamma tanken, att de voro bedragna[1]). Flere stannade i Chicago, bland andra Jan Jansson, profetens bror, och Johan Källman från Voxna.

Vid den kalla årstidens början kom en ny flock, så att cirka 300 personer voro samlade på kolonien. Kort därefter anlände ännu en skara, och hela antalet utgjordes af omkring 400, hvaraf 70 bodde vid Red Oak Grove.

Den 4 Juni 1847 förstärktes antalet af 400 män och kvinnor, utom barn. De flesta af dem hade afseglat från Gefle med skeppet "New York". Färden tog fem månader, emedan fartyget dels fördröjdes af stormar, dels måste ligga sex veckor i en engelsk hamn för reparation, och först den 12 Mars framkommo passagerarne, starkt medtagna af hungersnöd och sjukdomar, till New York. I staden fanns ännu kvar det sällskap, som afseglat från Göteborg, emedan kanalen mellan Troy och Buffalo var isbelagd[2]). Inga af emigranterna hade att utstå så ohyggliga lidanden som de som nu voro församlade i New York. En person (troligen från Bollnäs), som medföljt från Gefle men i New York öfvergifvit profetens lära, skildrar tillståndet sålunda:

"När fartyget ankom, så kommo ock genast Eriks profeter emot oss och gjorde anstalt om att en ångbåt tog oss alla, utan att vi först hunno ordna om våra saker, och förde oss till det öfriga sällskapet, som bestod af cirka 200 personer. Nu skulle sista välsignelsen af profeterna bekommas, men jag kunde icke få någon frid ibland dem, utan min oro och mitt lidande ökades dag från dag, så att äfven mina kroppskrafter började aftaga. Redan under resan hade jag äfven börjat försvagas, då jag under deras idkeliga predikande blef genomdorgad af detsamma och samma, särdeles bilder ur Höga Visan, som de ej förstodo, och därunder märkte kärleken hos dem vara förkolnad, hvilket upprörde mig ganska mycket och inverkade på min hälsa. Efter vår ankomst till Amerika såg jag deras ondska i full dager, huru de vandrade uppenbart ogudaktigt och behandlade folket som olyckliga slafvar. Sjukdomar togo öfverhanden efter den osunda maten, och emedan de som kreatur lågo hoppackade i osunda rum. På 14 dagar dogo

---

[1]) Jfr Schytte, a. a., sid. 44—45.

[2]) Jonas Olsson, a. a.

30 personer. De döda kastades 2 à 3 tillsammans i lårar och begrofvos utan jordfästning. Endast hälften af antalet på de döda uppgåfvo de. Af 350, som voro kvar, då jag skildes ifrån dem, voro säkerligen icke 50 fullt friska. Hvarje dag skulle göras underverk med att bota sjuka, men de blott reste dem upp och lade förbannelse för tid och evighet öfver dem, som ej trodde, att de voro friska, ehuruväl de med hvarje dag blefvo värre. Emellanat predikades, att så länge någon Achan fanns, kunde Israel icke vinna. De anställde ock fasta, som skulle räcka i 40 dagar, på det att skrymtare skulle blifva uppenbara; men medan folket fastade första dagen, var profeten Anders Andersson från Torstuna till staden och både åt och drack, och detta yttrade han man kunde göra i trons visshet. I stället för 40 dagar varade fastan blott en dag, ty flere hade redan gått ifrån dem, och då ansågo de det vara slut med alla skrymtare. De allra sjukaste söktes ut och fördes i ett källarrum under jorden, som här allmänt bygges. Här tillreddes sjukbädd öfver hela golfvet, och voro de flesta så svage, att de ej förmådde lyfta upp hufvudet. Skörbjuggen hade tagit sådan öfverhand, att köttet ruttnade från benen, och på en del lossnade lederna ifrån hvarandra, så att de jämrade sig och kvedo, då man blott rörde vid dem. Dagligen lofvades tecken, men tecknen uteblefvo, och deras tillstånd blef värre och värre. Brodd-Jonas[1]) blef satt till sjukhuspredikant, och han var ock nitisk i sitt ämbete. Tvänne timmar morgon och afton predikade han och utfor då i de hårdaste domar öfver deras otro, som gjorde dem sjuka, och sade dem, att om de ville kasta all sjukdom på honom, så skulle han taga den ifrån dem och de varda fria, men kunde de det icke, så skulle de för sin otro med de oomskurne kastas till helvetets stenar för tid och evighet. Under sådana predikningar fingo många gifva upp andan.

En kväll profeterades af Anders Andersson, att dagen efter skulle alla sjuka vara friska och ingen mera ligga. — — Morgonen kom, och profeterna Andersson och Hansson gingo in i alla rum och sade, att alla skulle stiga upp och kläda sig, huru sjuka de än voro. Under gruflig jämmer och klagan drogos då alla upp, påkläddes och sattes på stolar omkring elden. Deras anhöriga måste hela dagen sitta och hålla omkring dem, så att de icke skulle stupa i golfvet, och en förbannelse var lagd på den, som lade sig på bädden. Jag gick ner till de olyckliga, och när de fingo se mig började de att gråta, fattade i mina kläder och ropade, att jag skulle bedja Gud för dem, att de måtte få dö där de sutto, så att de ej skulle behöfva lägga sig. Då kunde jag ej uthärda längre utan beslöt att öfvergifva dem. Äfven styrman L.[2])

---

[1]) Troligen Jonas Hansson från Askesta i Bollnäs.

[2]) Ljungberg, enligt Jonas Olsson. Denne Ljungberg sökte stämma ledarne och hindra resan, hvilket dock ej lyckades. (Olsson, a. a.) Dock måste de som borgen lämna en stor summa af sin kassa.

från Gefle såg, att det bar på tok, och började öppet predika emot dem, att de voro falska profeter och befallde de sjuka, som då i fyra dygn setat på det viset, att lägga sig. Emellertid prisade de Gud för de stora tecken som skett och därföre att Gud sökt sitt folk. När sedan L. sade till Andersson och Brodde-Jonas, att han befallt de sjuka att lägga sig, så nekade de, att de gifvit denna befallning åt de sjuka, fastän hela församlingen var vittne därtill. Det finnes intet spår af sanning eller redlighet hos någon af dem, så hafva de förhärdat sig. De se dystra och mörka ut och kunna icke se folk i ögonen. Måndagsmorgonen gick jag ifrån dem och lämnade min hustru kvar, som ännu ej var fullt viss, att de hade orätt. Jag öfverlämnade åt Gud, att han skulle böja hennes hjärta, att hon själf skulle se faran, ty aldrig tänkte jag med våld taga henne därifrån, utan låta henne hafva sin fria vilja. Så fort jag kom ifrån dem, fick jag ett annat lif, kände en utgjuten kärlek i mitt hjärta till Gud, som jag aldrig förut vågat nalkas utan med fruktan och bäfvan. Jag ropade och bad, och Gud gaf äfven vittnesbörd i mitt hjärta och de kraftigaste försäkringar i ordet, som nu tydeligen på ett underbart sätt låg för mig. Tisdags afton hade min hustru varit nere i sjukrummet och hört Brodd-Jonas göra bön. Han höll då på med full ifver om de sjukas otro och därtill, huru sådana affallna andar, som han menade med mig, voro till hinder för Guds ords framgång, och med detsamma utöste all förbannelse. Min hustru kom i en stor ofrid och fann nu, att detta hvarken var Guds ord eller Kristi kärlek, och sade till dem, efter slutad bön, att om de ej kunde återgifva henne den frid, hon förlorat, kunde hon ej vara där längre. Alla de starkaste profeterna lofvade henne få hela deras kraft, och att de ville kasta sig till helvetet för henne, förr än hon skulle gå bort, och sade henne, att om hon skulle försöka gå därifrån, skulle jorden öppnas och uppsluka henne. Hon fick ej mera någon frid, och Torsdagsmorgonen gick hon ifrån dem. De ville ej återlämna oss våra saker, utan jag gick dit en morgon, medan de alla lågo, och återtog våra kappsäckar, så att vi fingo vårt linne med oss och större delen af våra kläder; men vår koppar och många nyttiga saker, som skulle kommit oss väl tillhanda, allt guld och silfver, om det ock var af minsta värde, intill klockboetterna, togs bort ifrån oss och hvar och en och såldes. På sådant sätt blef min hustru belönt för sin fem månaders tjänst på sjön, då hon skötte och vårdade de sjuka, som annars troligen förgåtts i vanskötsel. Hennes kappa togo de äfven ifrån henne, ock hvar och en som går därifrån blir helt och hållet blottad. Genom deras stora svek och list ha de samlat ihop otroligt mycket pänningar, och man kan finna Eriks stora slughet, som befallt Anders Andersson att endast han och L. skulle hafva kännedom om kassans storlek, och alla andra skulle vara i ovisshet därom, samt att allt skulle öfverlämnas åt Erik. Hurtig (en man från Gefle) såg deras oredlighet redan i Sverige och förehöll dem deras handlingar. Han blef därföre

genast utesluten, men han var ej förfärad utan reste jämte flera till Amerika och var där före oss. Han ville nu uppgöra räkenskap med dem för de medel, han fört i kassan, men de ville icke detta för någon del, utan bemötte honom med orimligheter. Han gjorde då saken kort och lät arrestera Anders Andersson, Fecker-Anders[1]) och Jonas i Osta. Därtill hade äfven L. en affär med dem. De fingo betala Hurtig och därtill sätta 400 dollars i säkerhet för att blifva fria, hvilka medel de väl troligen icke återfå, ty rättvisan här är svår att finna" [2]).

Den 26 April gjordes afresan från New York den vanliga vägen. Johan Björk från Alfta, Anders Andersson och en f. d. smed Hammarbäck voro ledare.

Den sjette flocken ankom 1849 under ledning af Jonas Nylund. Denne hade begifvit sig till Norge och där förmått en talrik skara att utvandra och sluta sig till kolonien. Mellan Chicago och La Grange angreps sällskapet af koleran och påträffades i ett jämmerligt tillstånd af nyssnämnde Anders Andersson, hvilken hade varit i Chicago i affärer, och som förde dem till Bishop Hill, hvarigenom den hemska sjukdomen där utbröt. Norrmännen lämnade snart platsen (utom tre) för att söka sin lycka på andra orter.

År 1850 ankom den sjunde skaran. Olof Johnson och Olof Stenberg hade varit i Sverige för att uttaga åtskilliga fordringar jämte omyndiga personers arf och hopsamla återstoden af Erik-Jansarne i Sverige. Resultatet blef en större pänningsumma[3]) och 160 personer, med hvilka Stenberg afseglade från Sundsvall. På oceanen dogo 10 personer. I Buffalo gick sällskapet ombord på en ångare, men Stenberg hade af snålhet försett sig med ett alldeles för litet förråd af proviant, så att hungersnöd och sjukdomar utbröto. I Michigan ökades eländet med koleran, hvari 50 à 60 personer afledo, innan ångaren nått hamnen i Milwaukee. En gammal svensk-amerikanare vid namn C. Blanxius, som händelsevis fick höra, att en skara landsmän anländt, föranstaltade genast om läkare och sjukvård. Då Blanxius erfor, att Stenberg var i besittning af flere tusen dollars, tvang han honom att betäcka kostnaden. Ungefär hälften af emigranterna dogo.

Senare på hösten samma år anlände en viss Jöns Andersson, medförande 80 kolonister, som afseglat från Gefle med skeppet "Condor", och år 1854 kom den sista skaran, 70 personer. Härmed var den Erik-Jansiska massutvandringen slut. Enskilda per-

---

[1]) Berglund.

[2]) Erik-Jansismen i Nordamerika, sid. 5 följ.

[3]) 6,000 dollars uppgifves det i Sv. i Ill.

soner hade ock utvandrat under tiden[1]), och hela antalet anses hafva stigit till ungefär 1,500 själar. Bland de sista utvandrareskarorna torde dock världsliga motiv hafva varit förhärskande för resan, emedan rykten hade spridt sig om koloniens välstånd.

I Sverige blef emellertid Erik-Jansismen så godt som alldeles utrensad, ty af dem som ej utvandrade, återgingo nästan alla till församlingen, eller ock slöto de sig till andra sekter. Ännu tills våra dagar har dock en och annan medlem left, som under hela tiden behållit tron på Erik Jansson som "det af Gud sända stora ljuset". Så t. ex. den ett par gånger omtalade Mårten Mårtensson, hvilken ända till sin död i Januari 1898 var en varm anhängare af sin mästares lära. Äfven Erik Janssons yngste, ännu lefvande bror, förre hemmansegaren Karl Lindewall, bosatt i Domta i Österunda, hyllar i hufvudsak sin broders åsikter.

Två af Erik-Jansarne, som i motsats till sin profet ej gillade barndopet, stannade kvar i Köpenhamn och begåfvo sig därifrån till Vemmeløvs socken på Själland för att uppsöka de där varande baptisterna och slogo sig ned vid Slagelse. Deras lära om syndfrihet vann bifall, och begynnelsen till ett nytt samfund gjordes därmed, att två af baptisterna läto sig döpa för tredje gången med det s. k. "syndfria dopet". Därvid timade den egendomligheten, att den ena personen, som ännu icke hade det "äkta" dopet och således själf stod utanför den nya församlingen, likväl döpte den andre, hvarpå denne till vedergällning döpte sin döpare. Den nya sekten kallade sig "De hellige Brødres forsamling" eller "Den hellige Brødremenighed". De grundade sin lära därpå, att den, som är född af Gud, kan icke synda (1 Joh. 3: 9) eller har synd i hela sitt väsen, men antogo omdopet som nödvändigt äfven för dem som redan undfått baptistdopet, hvilket de betraktade som ett Johannesdop. Dessutom erkände de nattvarden och införde fottvagningen. Ifall en broder föll i synd, hvilket kunde ske, när vaksamhet och bön försummades, skulle han omdöpas, emedan han vid det förra dopet ej var född af Gud. En af sektens ifrigaste medlemmar var en ung skräddaredotter från Pedersborg vid Sorøe, hvilken drog omkring i landet för att värfva anhängare. Sådana vunnos ock på några trakter såsom i Hvejsel socken i Ribe stift, Høve socken i Sorøe amt, med flera ställen. Snart kom sekten i stridigheter med myndigheterna, emedan med-

---

[1]) T. ex. Jon Olsson i Stenbo, som lämnade Sverige 1850. En roande skildring om honom läses i Norelius, a. a. sid 47—49.

lemmarne vägrade att sända sina barn i skolorna och ingingo äktenskap utan kyrklig vigsel. — De flesta af de hellige brødre flyttade därför till Fredericia i November 1847, emedan de där hade större frihet. De voro då cirka 40 personer och hade till präst en skräddaregesäll, Peder Jenssen från Pedersborg.

Den nya sekten gick dock snart sin upplösning till mötes[1].

---

[1]) Dansk Kirketidende 1846, n:o 57; 1847, n:r 73, 117. L. Kock: Den Danske Kirkes Historie i det 19de Aarh. II sid. 241—242.

Bishop Hill under Erik Janssons styrelse.

Redan från Bishop Hills grundläggning började profeten, eller som han också började kalla sig, biskopen Erik Jansson, att styra det hela med oinskränkt makt. Det första trängande behofvet var att anskaffa provisoriska boningsplatser åt de gång efter annan kommande skarorna. Då den kalla årstiden kom och med den en ny emigrantladdning, uppfördes med hast några stockhyddor jemte en mängd (12) s. k. "dug outs", jordkulor, som påminte om källare och voro uppbyggda af oskrädda stockar och anlagda i kanten af en däld, så byggda, att baksidan af husen var ingräfd i jorden. I dessa "dug outs" sammanpackades folket i stor myckenhet, så att osundheten förorsakade sjukdomar och dödlighet i hög grad. Febrar, frossa och diarré härjade våldsamt och kräfde många offer. De döda lassades på vagnar och begrofvos utan jordfästning; somliga fingo likkistor, andra ej[1]). Många tröttnade redan i början och öfvergåfvo kolonien, hvilket Erik Jansson sökte förhindra genom att om nätterna utsätta beväpnad vakt.

Att anlita läkare tilläts ej, utan Erik Jansson predikade, att deras tro skulle vara deras enda läkemedel, och de, som ej trodde, voro ej värda någon medömkan eller vård, utan en profetia utsades blott, att de skulle fara med de förbannade asen till helvetets stenar[2]). Predikanten Jonas Hedström hotade att anklaga Erik Jansson inför vederbörlig domstol, så framt han ej ville sörja för läkarevård, och detta föranledde antagandet af en amerikansk läkare, som äfven anlitades af profeten själf; dock fortfor länge den

---

[1]) Ofta sparades ihop, så att 7 à 8 begrafdes på samma gång. Det lär t. o. m. hafva händt, att de friska fingo ligga i samma rum som de döda kropparne. Under vintern 1846—47 dogo 50 personer i Red Oak, och under de första månaderna af 1847 dogo på Bishop Hill 96, däraf 11 i mässling. (Helsi 1848, n:r 30; Stoneberg, a. a).

[2]) Jfr "Tillståndet hos de till Amerika utvandrade Erik-Jansarne", sid. 6. — Profetiorna slogo dock ofta fel; särskildt berättas om Per Larson i Oppsjö, att han tre gånger blifvit af Erik Jansson befalld att dö utan att efterkomma befallningen. Tredje gången rakade han af sig skägget och gick upp till kyrkan och vigde sig med böner åt grafven. Då döden det oaktadt ej ville komma, fick han af Erik Jansson löfte att såsom Hiskias lefva 15 år till, men efter några veckor afled han. (H. V. 1848, n:o 9).

meningen, att de som "trodde" ej behöfde läkare, och den, som anlitade sådan, betraktades för en längre tid som otrogen, och de mest förskräckande straffpredikningar höllos mot sådana, som voro sjuka, emedan deras sjukdom var ett bevis, att de ej trodde Erik Jansson, den Gud hade sändt att vara en "försoning i folket".

Till följd af dessa predikningar såväl som till följd af långa och ofta förnyade fastor bortgick en betydlig del af det friska folket. Jonas Hedström var ifrig att värfva proselyter, och öfver 200 personer utgingo ur kolonien hösten 1848 och slöto sig till metodistkyrkan, hvilket blef en orsak till mycken träta och bittra dispyter rörande deras olika trosmeningar, hvilken strid länge fortfor. Mängden uthärdade dock och visade ett förunderligt tålamod, ty Erik Jansson hade fortfarande kvar sin stora makt öfver själarne och förstod att begagna den[1]).

En af de största svårigheterna var äfven att erhålla mjöl till bröd. Kvarnar funnos blott på långt afstånd, och svårigheter yppades flere gånger, då man sökte anlita dem. För att afhjälpa denna olägenhet anskaffades några mycket primitiva handkvarnar, på hvilka majsmjöl maldes för att användas till gröt, men denna måste koka i 10 à 12 timmar för att blifva ätbar[2]). Två kök hade blifvit uppbyggda, och i dem åto alla gemensamt, men matransonerna voro oftast otillräckliga och maten allt annat än smaklig. Erik Jansson sökte öfverskyla eländet genom att påbjuda upprepade fastor, och när hans folk klagade, fingo de vanligen till svar: "I borden kunna lefva på en åttondel mindre än I haden i Sverige, om I haden tro, men därför ären I sjuka och dön, emedan I intet tron, hvad jag hafver profeterat". Äfven detta hade till följd, att Hedströms och andras missionsverksamhet buro frukter. Kolonien kom i nejden i stort vanrykte, och de vanliga namnen på Bishop Hill och Red Oak Grove voro Sodom och Gomorra[3]). Snart afhjälptes dock nöden därigenom, att en större kvarn byggdes vid Edvardsån, men ofta tröt vattnet, så att medlemmar af kolonien fingo i uppdrag att trampa omkring kvarnhjulet. Senare användes hästar för att drifva detsamma.

---

[1]) Bref från 1847 och 1848 andas en fanatisk hängifvenhet för Erik Jansson, "lejonet af Juda stam, som har ögon som eldslågor och kan se in i våra hjärtan och uppenbara alla hjärtans tankar". Brefskrifvarna försäkra, att de ej hafva en enda tanke att öfvergifva Bishop Hill eller Erik Janssons lärdom.

[2]) Ofta måste de turvis under hela natten mala för att hafva mjöl för den följande dagen. (Nordhoff: The Communistie Societies, sid. 344).

[3]) En brefskrifvare omtalar i ett bref till Österunda, att koloniens grannar brukade begifva sig till gränsen och framvisa hvetebröd och andra lifsmedel för att förmå kolonisterna att öfvergifva sin profet, men dock i allmänhet med ringa framgång. En massa rykten, som allmänt troddes, såsom att Erik Jansson brukade förgifta misshagliga personer, sedan han profeterat om deras död, äro dock fullkomligt obevisade.

Oaktadt alla dessa svårigheter utvecklade kolonien en förvånande lifaktighet och arbetskraft. På våren 1847 började man att tillverka solbrändt tegel, hvaraf flera byggnader uppfördes, och ett sågverk sattes i gång vid Red Oak, hvarest fanns godt om ekar. Äfven ungsbrändt tegel begynte snart att användas, och rymliga och bekväma bostäder efterträdde så småningom jordkulorna. Ett stort hus användes som gemensamt kök, och alla medlemmarna intogo ock där sina måltider på samma gång. Genom allt detta förbättrades naturligen hälsotillståndet och var under år 1848 tämligen tillfredsställande. Nya sträckor inköptes; den 18 November 1847 100 acres af sekt. 17, Weller township för 380 dollars, och före nämnde års slut gjordes vidare följande köp: 80 acres af sekt. 17, 240 acres af sekt. 16 och ytterligare 39 acres. Den 4 Maj 1848 köptes af Cramer och Wilsie 40 acres af sekt. 17, Weller Township, och betaltes därför 1,500 dollars. Å detta land fanns såväl såg som skog, så att timmer och virke ej därefter behöfde saknas.

Äfven jordbruket bedrefs med all kraft. Redan en del af de inköpta delarne voro besådda med majs, andra uppodlades och förvandlades till hvetefält. Dessutom bedrefs linodling, hvilket af gammalt var en af helsingarnes hufvudnäringar. Skördarna, som i början voro tämligen ringa, blefvo så småningom utmärkta, i synnerhet hvad beträffar linet. Detta förarbetades af kolonisterna själfva och afyttrades därefter i trakten, där det rönte en ifrig efterfrågan. Redan år 1847 tillverkades och afyttrades 12,000 yards lärft, och de följande åren visa ett tämligen jämnt stigande. Säden skars i början på gammalt svenskt vis med lie, men så småningom anskaffades skördemaskiner. En väderkvarn fullbordades i Januari 1848, och snart därefter byggdes äfven en ångkvarn. Äfven ett bränneri började anläggas, ty brännvin begynte komma flitigt i bruk och lär till och med hafva anlitats af predikanterna som medel att "framkalla anden"[1]. Att brännvin började begagnas, sågs emellertid med ovilja af grannarne och gaf anledning till åtskilliga dåliga rykten. I allmänhet är dock deras arbetsflit, som sträckte sig till hvarje medlem i kolonien, hvilken ålder och hvilket kön han tillhörde, värd det största erkännande[2].

Det religiösa lifvet behärskades helt och hållet af Erik Jansson. Som nämndt är, uppfördes strax efter framkomsten till Bishop Hill ett kyrktält, hvarest gudstjänst hölls under den första vintern två gånger om hvardagarne och tre om söndagarne. Själf var Erik Jansson uppe hvarje morgon klockan 5 och manade till morgongudstjänst, som ofta varade i två timmar och bestod af bön

---

[1]) Jfr pastor Esbjörns bref den 23 Maj 1850 (Helsi 1850 n:r 27, H. V. 1850, n:r 31) och Londberg: Nytt bref från Amerika, sid. 4.

[2]) En noggrannare beskrifning på det industriella lifvet finnes i Sv. i Ill. sid. 29—37 och Mikkelsen, a. a. sid. 30—37.

och predikan. Vid jultiden 1846 anskaffades en ringklocka, som användes för medlemmarnes sammankallande till möten och de gemensamma måltiderna. Den andra gudstjänsten hölls på aftonen. Fram på våren 1847, då jordbruksarbetet begynte, blefvo morgon- och aftongudstjänster ersatta af ett kort middagsmöte, som vanligen hölls i det fria under några skuggrika träd. Predikant var vanligen Erik Jansson själf, ibland biträdd af Jonas Olsson, Anders Berglund, Nils Hedin, m. fl. — Att den religiösa ofördragsamhet, som utmärkte Erik-Jansarne i Sverige, ej hade minskats, kan förstås af följande skildring af en söderalabo, som gjorde ett besök på platsen: "Som det var söndag, fingo vi äfven höra Erik Jansson själf predika. De hade nyss börjat sin gudstjänst, då vi kom fram till platsen, vi hastade därför genast upp till kyrkan. Sedan de sjungit en lång psalm i deras egen psalmbok, började han predika på sitt vanliga vis om sin likhet med Gud, m. m. Men som Jansson nu till rättmätigt straff mistat ej blott sina öfverflödiga tänder, utan äfven de nödvändigaste och i deras ställe låtit insätta nya för att ändå kunna sköta sitt predikoämbete; men det oaktadt sladdrade han så, att jag ej utan stor uppmärksamhet kunde höra hvad han sade; dessutom hade jag ej heller lust att längre höra på hans orimliga tal, jag gick därföre ut att beskåda platsen och deras boningsrum. Jansson, som väl kunde förstå, att jag föraktade hans lära, kom genast ifrån sitt ämne och utropade: "Där ser ni med edra egna ögon, att djäfvulen måste ut, emedan det är honom omöjeligt höra Guds ord predikas i sin renhet. — — De bjöd äfven mig på aftonvard, men jag ville ej stanna, emedan de intet bjöd i någon annan afsikt än på det att de måtte få tillfälle att ösa ovett öfver mig, medan jag åt, och af detta slag tyckte jag mig redan fått nog"[1].

Sommaren 1848 förstördes kyrktältet genom vådeld, och samma tid började kolonisterna att uppbygga den s. k. gamla kolonikyrkan, som fulländades 1849. Den utgör en tre våningars byggnad, hvaraf öfre våningen består af ett enda rum, inredt till kyrka. De öfriga våningarne voro inredda till sofrum, och i den nedersta bodde de ogifta medlemmarne. Under den första tiden var giftermål förbjudet. Detta befanns dock hafva menliga följder, ty åtskilliga unga personer önskade att inträda i äktenskap, och då detta för några år fortfor att vara förbjudet, lämnade många platsen och gifte sig. Erik Jansson började då att predika, att han erhållit vittnesbörd, "att Israels söner och döttrar skulle inträda i äktenskap, föröka sig och uppfylla jorden". Förbudet mot äktenskapet förklarades hafva varit föranledt af "den nöd som för handen var", nämligen otillräckliga boningsplatser och dylikt, men nu, sedan denna svårighet var afhjälpt, tillsades såsom en befallning, att alla, som Gud hade ingifvit begär att gifta sig, skulle

---

[1]) Londberg, a. a. sid. 3—4, 6.

ofördröjligen sammanvigas, hvarom icke, så voro de fördömda till "helvetets stenar". Erik Jansson och hans präster voro synerligen ifriga att öfvertala och uppmana personer att ingå i det äkta ståndet och tjänstgjorde själfva som medlare mellan unga män och kvinnor. Dessutom ville Erik Jansson att åsikten: "naturalia non sunt turpia" skulle hyllas till en afskyvärd ytterlighet. Hvarje söndag gifte sig 20 à 30 par, så att giftermålsyran kunde ej pågå länge [1]. En paragraf i Erik Janssons lära, som af många blifvit fördömd, hade dock härigenom blifvit borttagen. Han trodde sig härigenom hafva gjort sitt lärosystem mera rimligt för dem, som icke kunde förstå dess "stora hemligheter". Äfven började han i sina predikningar blifva mera försiktig, och i sina samtal med till stället ankomna landsmän hördes han ej yttra något annat än att han endast var ett redskap i Guds hand att återföra människorna till de första kristnas heliga vandel. Hans skrifter framvisades ej. Den endrägt och inbördes kärlek, som tycktes råda medlemmarne emellan, ansågs som frukt af en lära, som sedan de första kristnas tider aldrig förr än nu kommit till ett fullkomligt lif. Vid denna tid ankommo till Bishop Hill flere svenskar, som vistats i Amerika före Erik Janssons ankomst, bland andra en f. d. länsman Erik Ulrik Norberg från Ullärfva i Vestergötland, förre sergeanten Johan Ruth från Stockholm, den store äfventyraren Erik Wester [2], m. fl. Till dem framställdes nödvändigheten att äga en sann religion, och allt hvad proselytmakeriet har till hands, uppdukades, för att öfvertyga om Erik-Jansismens företräden framför alla andra. Endast sådant, som med rimlighet kunde antagas, uppgafs såsom varande eller inbegripande allt hvad deras lära innefattade. På sådant sätt och med mycken försiktighet behandlades alltid främlingar, tills de blifvit så insnärjda och invecklade, både i anseende till familjeförhållanden och sin ekonomi, att deras affall från den obetänksamt antagna läran var på en gång deras husliga lyckas slut och deras ekonomiska ruin.

För undervisning och skolväsende sörjdes äfven, och redan den första vintren undervisade fru Margareta Hebbe uti innanläsning och skrifning. Många af de fullvuxna voro nämligen okunniga i bådadera. Fru Hebbe lämnade dock kolonien och efterträddes af en person med namnet Hellström. En likadan skola upprättades äfven i Red Oak. I Januari 1847 öppnades en engelsk småbarnsskola i en af jordkulorna, och en amerikansk prästman, Rev. Mr. Talbot, skötte undervisningen, biträdd af Mrs Sophia Pollock. Dessutom utvalde Erik Jansson tolf unga män (bland dem Nils Hedin) till att såsom apostlar eller missionärer bereda sig att draga ut och förkunna den nya läran. Dessförinnan måste de

---

[1]) Londberg, a. a. sid. 5.

[2]) Se om hans lefnadsöden Sv. i Ill. s. 184 samt Unonii Minnen, I sid. 331—335.

undervisas såväl i det engelska språket som i den Erik-Jansiska dogmatiken. Studierna leddes af de mera försigkomna medlemmarne, och till omväxling voro äfven de blifvande missionärerna utsedde att trampa omkring hjulet i den nyupprättade kvarnen vid ån.

Hvad angår skötandet af koloniens ekonomi, så hvilade den helt och hållet på Erik Jansson, hvilken därvid visade mycket oförstånd och stort lättsinne och var nära att åstadkomma fullständig ruin. Sedan läkare antagits på Bishop Hill och sådant blifvit bekant, inställde sig en engelsman vid namn Robert D. Foster, anmälde sig såsom "botanisk doktor" och sökte blifva antagen som läkare. Erik Jansson öfverlämnade saken till afgörande genom votering, men gaf sitt förord åt doktorn, som äfven antogs. En strid uppstod likväl mellan en af medlemmarne i kolonien, John Ruth (eller Root, som hans namn lyder i Amerika) och doktor Foster, på grund hvaraf Erik Jansson anmodade folket att genom votering afgöra, om Foster skulle afsägas från sin doktorsbefattning. Folket uteslöt Foster; häröfver förbittrades Erik Jansson och förebrådde folket deras otro, då de ej kunde få samma vittnesbörd som Erik Jansson, nämligen att Foster skulle kvarstanna. Mellan Ruth och Erik Jansson grundlades ock en fiendskap, som blef ödesdiger för dem båda. Erik Jansson uppgjorde nu ett hemligt kontrakt med Foster, att denne skulle vara hans husläkare, och ehuru arfvodet ej var af många kändt, så påstods, att Foster hade betingat sig 2,000 doll. årligen, och om folket skulle anlita honom, så skulle han därför betalas särskildt.

Foster förstod att helt och hållet bemäktiga sig Erik Janssons förtroende och förmådde hos honom uppväcka hat och misstroende mot sådana personer inom kolonien, som på något sätt sökte varna Erik Jansson att vara försiktig i sina affärer med Foster.

Vid La Grange, Western Township, 18 eng. mil från Bishop Hill, ägde Foster en egendom på 10,116 acres, hvaraf en obetydlig del var odlad, denna ämnade han sälja till Erik Jansson, men han utbjöd först grödan, bestående af hvete. Erik Jansson gaf ett allt för högt pris för grödan, som han trodde vara större; skörden, tröskningen, m. m. måste verkställas af Bishop Hills folk utan ersättning. Innan det blifvit bekant, huru denna spekulation utfallit, säljer Foster själfva egendomen till Erik Jansson, som därför betalade 3,000 doll.[1]); — detta belopp och arvodet för läkarevård af Erik Janssons hus uppsteg till en betydlig summa, hvilken Erik Jansson hade kontrakterat utan att nämna något därom till koloniens medlemmar. Han gjorde äfven betalningen utan att

---

[1]) Så enligt Sv. i Ill. och Stoneberg. Norberg uppgifver i sina anteckningar, att summan belöpte sig till 8,000 doll. men tillägger: approximativt, ty verkliga beloppet har ej blifvit kändt. Det är dock ej osannolikt, att Norbergs uppgift är riktigast.

rådgöra med någon därom, och då kontanta medel ej räckte till, öfverläts till Foster hela kreatursbesättningen, — hästar, oxar, kor, svin och kalfvar, — därtill vagnar, redskap klädespersedlar, sängkläder, spannmål, matförråder, m. m. hvarigenom kolonien blef utblottad på allt hvad den behöfde för att kunna uppehålla sig och sköta den jord de ägde. Häraf inträffade verklig nöd, och alla ledo brist, med undantag af Erik Jansson, som höll eget hushåll och inbefallde till sitt bord det enda och bästa som fanns. — Detta inträffade på sommaren 1849; samtidigt drabbades kolonien af en ännu svårare olycka. En emigrantskara under Nylunds ledning hade nyss anländt; som förut är nämdt, hade den blifvit angripen på vägen af asiatisk kolera och förde smittan med sig till Bishop Hill. Följden blef, att den hemska sjukdomen utbröt på Bishop Hill den 22 Juli och härjade tills i midten af September, understundom bortryckande ända till 12 personer i dygnet. Doktor Foster, som skrytsamt påstått, att af hundra personer, som kunde få koleran, skulle han rädda nittionio, misslyckades helt och hållet och kunde ingenting uträtta. Erik Jansson flydde nu från Bishop Hill med sin familj och reste till La Grange. Sedan han varit där någon tid, befallde han de friska att resa efter till denna plats, men de medförde smittan äfven dit, och koleran började härja svårt och bortryckte 70 personer.

I Missisippi ligger en ö, Rock Island. Där hade Erik Jansson år 1848 anlagt ett fiskläge, och några män voro där och idkade fiske för koloniens räkning. Dit reste Erik Jansson med sin familj och några kvinnor, men äfven där förföljde honom koleran och bortryckte hans hustru och båda yngsta barn. Foster var alltjämt hans följeslagare och förtrogne; betecknande för Erik Janssons blinda förtroende för Foster och äfven för hans lättsinne är, att Erik Jansson erbjöd att hålla ett vad på 10,000 doll. med några doktorer från Rock Island, att Foster kunde bota hans hustru, som vid det tillfället låg i den förfärligaste kramp i den hemska sjukdomen och afled få timmar därefter. Sonen dog samma dag. — Samtliga offrens antal uppgifves hafva varit 143; dock torde denna siffra vara för låg.

Återkommen till La Grange, där koleran emellertid afstannat, höll Erik Jansson en predikan, hvari han påstod, att folket hade mördat sin andliga moder och hans barn genom sin djäfla otro, men att det fanns vid den andliga moderns dödsbädd en kvinna närvarande , som hade fått hennes anda och skulle en gång uppträde med samma kraft som den hädangångna. Några dagar därefter predikades, att Israel icke skulle kunna räddas, om ej Erik Jansson trädde i nytt äktenskap, dels emedan hans lekamliga behofver fordrade det, dels ock, "på det att den andliga modrens anda och kraft skulle komma att med sina välsignelserika frukter lyckliggöra Israel. Efter den förödelse, som öfvergått Bishop Hill, skulle likväl bruds och brudgums röst höras på Jerusalems gator, och ingen gråt eller suckan öfver hädangångna makar och barn

fick visa sig, utan allt skulle vara fröjd i Herranom". — En söndag, ungefär tre veckor efter hustruns död, uppträdde Erik Jansson i kyrkan och höll en predikan, hvari han ånyo talade om sitt giftermål för Israels frälsning. Alla Erik-Jansarne skulle äga vittnesbörd i sig själfva, hvilken som skulle blifva den andliga modren, och äfven hon själf skulle hafva detsamma och därför efter gudstjänsten komma till Erik Jansson och säga, att hon var den af Gud bestämda andliga modren. Hvad vittnesbörd församlingen hade, är obekant, men att det var två kvinnor, som hade vittnesbörd att de voro utsedda af Gud för den lediga platsen, är allmänt bekant och af Erik Jansson offentligen förkunnadt. Valet stannade på Sophia Pollock, eller, såsom hon numera hette, Sophia Gabrielsson, som blef förklarad för den andliga modren, emedan hon hade det rätta vittnesbördet. De otrogna påstodo, att hon redan förut stått i otillåtet förhållande till Erik Jansson, ett rykte som emellertid saknar all grund.

Denna Erik Janssons andra hustru var född svenska och dotter till en handlande i Göteborg, hvilken gjorde konkurs, hvarefter dottern blef upptagen som fosterbarn af en välbärgad familj, som flyttade till New York. Vid unga år blef hon gift med en sjöman, som snart därefter gaf sig ut på resa och ej mer hördes af. En tid därefter gifte hon om sig med en Mr Pollock, föreståndare för en privatskola i New York. Denne gaf henne uppfostran, och hon biträdde honom med undervisningen. Båda medföljde Erik Jansson till Victoria, och då Bishop Hill grundlades, ingick hustrun till sin mans sorg som medlem af kolonien. Då hon snart därefter blef för andra gången änka, ingick hon nytt giftermål med Linjo Lars Gabrielsson, som efter ett kort äktenskap afled i koleran. Hon var en såväl å utseendets som begåfningens vägnar rikt utrustad kvinna, och samma dag som hon utsågs till koloniens andliga moder, öfvertog hon ledningen af det kvinnliga arbetet inom densamma, och biträdde äfven Erik Jansson som hans sekreterare. En vecka därefter firades bröllopet, som hölls i Erik Janssons särskilda boning. Brudgummen var glad och munter, men icke så hans gäster, som tycktes vara dystra och nedslagna, hvarför Erik Jansson yttrade, att det hela mera liknade en begrafning än ett bröllop.

Den nöd, hvari Erik Janssons obetänksamma och lättsinniga spekulationer bringat kolonien, var vid detta tillfälle till sin höjd, och mången, som med sans öfvertänkte tillståndet, bekymrades däröfver. Jonas Olsson, Nils Hedin och E. U. Norberg öfverenskommo att besöka Erik Jansson dagen efter bröllopet och förehålla honom hans öfverdådiga hushållning med en egendom, som skulle vara för gemensam räkning. Norberg hade länge ogillat de bestående förhållandena, men såsom mera en främling på platsen, hade han ej velat göra några anmärkningar, förrän Jonas Olsson och Hedin, som voro Erik Janssons första präster och förtrogne, öfvertalat honom att förena sig med dem för att bestraffa Erik Janssons handlingssätt. Dock hyste båda två en sådan fruktan

för sin mästare, att de ej vågade framställa sina klagomål, utan yttrade, att Norberg var missnöjd med Erik Janssons styrelse, och de hade kommit att tala därom. Förbittrad öfver deras falskhet och feghet, beslöt Norberg att taga hela skulden och missnöjet på sig och höll för profeten ett längre förmaningstal, hvari han yttrade, "att han länge med smärta sett, huru Erik Jansson föraktade och med hårdhet och lättsinne behandlade ett folk, som för Erik Janssons troslära öfvergifvit sina fäders tro, blifvit förföljda, lidit fängelse och sina egodelars försköfling, öfvergifvit sitt fädernesland och undergått de svåraste lidanden för att uppehålla Erik Jansson och hans lära. Folket hade arbetat öfver sin förmåga och sammanlagt sin egendom för att därmed bereda sin gemensamma välfärd. Folkets åsikter och meningar hade aldrig blifvit tillfrågade. I stället för att behandla dem som vänner och bröder, hade han bemött dem som slafvar, hvilka blindt måste lyda hans viljas lag, mot hvilken ingen hade någon rättighet att finna sig missnöjd". — Härpå svarade Erik Jansson helt lakoniskt: "Jag har handlat efter mitt vittnesbörd; den, som hade missnöje däremot, var bedragen af djäfvulen". — Jonas Olsson yttrade då, att han gillade Erik Janssons handlingssätt såsom en Guds styrelse, men Norberg fortfor i sitt ogillande, och hans förtroende för Erik Jansson var helt och hållet borta, oaktadt många försök gjordes för att öfvertyga honom, att profeten handlat efter Guds vilja.

Hvad angår La Grange, genom hvars köp den ekonomiska krisen förorsakades, så intecknades det till en firma i S:t Louis den 10 April 1850 för 2,000 doll., och året därpå gick landet under klubban och ur koloniens välde.

Mordet på Erik Jansson.

Tillsammans med Erik Wester och en person vid namn Zimmerman hade John Ruth eller Root slutit sig till kolonien på hösten 1848. Han var född i Stockholm, troligen af norrlandssläkt, och hade där tjänat som sergeant. Af okänd anledning begaf han sig till Amerika och tog tjänst i Förenta Staternas armé samt deltog i det mexikanska kriget. Då han kom till Bishop Hill, pågick "giftermålsepidemien" och Ruth trädde i äktenskap med Erik Janssons kusin, Charlotta Lovisa Jansson, dotter till Jan Andersson i Domta. Han var en vildsint och hämdgirig natur, och genom orättvis behandling af Erik Jansson, som därvid äfven eggades af Dr Foster, uppstod snart öppen fiendskap. Redan en månad efter giftermålet ville Ruth lämna Bishop Hill tillsammans med sin hustru, men Erik Jansson hade vid bröllopet förmått kontrahenterna att underteckna en förbindelse, att om mannen ville lämna kolonien, skulle han skilja sig från hustrun och låta henne blifva kvar. Själf vågade hon ej lämna platsen af fruktan att därigenom ådraga sig Guds vrede, ty alla lärdes, att Erik Janssons lära var den allena saliggörande, och den som öfvergaf den, ja, endast öfvergaf den plats, där den predikades, kunde icke blifva frälst. Då alla öfvertalningsförsök strandade på hustruns fasthet, begaf sig Ruth ensam därifrån och förde ett kringflackande lif i grannskapet utan att dock aflägsna sig för långt från kolonien, emedan han hoppades slutligen kunna förmå hustrun att följa honom. Under denna tid åtföljde han ibland en judisk gårdfarihandlare, hvilken sedan hastigt försvann, och Ruth misstänktes starkt att hafva rånat och mördat honom. Efter några månaders förlopp återvände han till hustrun, som under tiden gifvit lifvet åt en son. Allt fortfarande nekade hon att följa sin man, och hon uppmuntrades i sitt nekande ifrigt af Erik Jansson. Förbittrad häröfver utfor Ruth i skarpa hotelser mot dem båda, och beslöt att med våld tvinga hustrun till lydnad. För att likväl gifva handlingen ett sken af laglighet, medtog han ett par county-officers och i sällskap med dem och en ung amerikanare vid namn Stanley infann han sig en söndag hösten 1849 och afhämtade sin hustru, som af fruktan ej vågade göra något motstånd. Tillsammans med Stanley reste han genast därifrån med hustrun och

barnet, och county officers reste en annan väg. Han lämnade platsen vid middagstiden just som folket kommit ur kyrkan och begynt sin gemensamma måltid. Erik Jansson slog genast allarm och då Ruth hunnit mellan två och tre eng. mil, upphanns han af ett dussin beväpnade män, som togo fatt i hans häst och hindrade hans resa samt befalde honom att låta sin hustru följa dem tillbaka till Bishop Hill. Ruth framvisade en revolver och hotade att skjuta, men Stanley bad honom låta bli, emedan de voro öfvermannade, hvarför den förre gaf efter, och hustrun återfördes i en särskild vagn, som under tiden framkommit.[1])

Följande dag hade Ruth utverkat arresteringsorder å Erik Jansson och flera andra samt kallat sin hustru att vittna i målet, som skulle handläggas vid tingsplatsen i Cambridge. En county officer afhämtade hustrun, och hon utlämnades till honom utan svårighet. Denne var emellertid i hemligt förstånd med Ruth, och då hon anlände till Cambridge, innestängdes hon i ett rum å därvarande hotell, och ingen af hennes bekanta från Bishop Hill hade aning därom. Erik Jansson själf höll sig undan. Själf var Ruth ej närvarande vid tinget utan betjänade sig af advokat, och redan samma afton förde han sin hustru till några vänner vid nybygget Rock River. Några af de åtalade Erik-Jansarne gingo ed på, att Ruth brutit hemfriden på Bishop Hill under pågående gudstjänst, så att arresteringsorder utverkades på honom. Då arresteringen skulle äga rum, blef den emellertid hindrad af Ruths vänner.

På Bishop Hill uppgjordes många planer, huru Ruths hustru skulle tagas från mannen, och Erik Jansson yttrade, att, om det ock skulle kosta honom halfva Bishop Hill, måste det ske. Ruth, som fruktade att ånyo blifva öfvermannad, lämnade Rock River med sin hustru; hvart han reste, kunde ingen få reda på. En list måste därför begagnas för att utröna hans vistelseort. På platsen fanns en man, hvilken hade affallit från Erik Jansson, men just i dagarne återgått. Denne afsändes till det hus, där Ruth uppehållit sig, och insläpptes efter en sträng examinering. Han uppgaf sig vara förföljd af Erik Jansson och hade lämnat Bishop Hill samt ville nu råka Ruth för att meddela honom viktiga upplysningar rörande de åtgärder, som på Bishop Hill vidtogos mot Ruth. På detta sätt utröntes, att denne begifvit sig till Davenport och därifrån till Chicago, dit han anländt den 15 Mars 1850, samt att hustrun med barnet vistades hos Per Ersson i Grinda, Torstuna, hvilken var gift med hennes syster. Nu utrustades en styrka, som skulle begifva sig till Chicago för att uppsöka och återtaga Ruths hustru. De personer, som därtill utsågos, voro Jonas Olsson, C. G. Blombergsson, Olof Lind, Peter Jansson (profetens bror) samt den förstnämndes dräng[2]). Försöket lyckades genom hjälp

---

[1]) Mikkelson, a. a. sid. 38—39. Helsi 1850, N:o 46.

[2]) Sannolikt var hans namn Lars Stålberg.

af profetens äldste broder, Jan Jansson, och Ruths svägerska, så att såväl hustrun som barnet återföljde till Bishop Hill, den 18 Mars, där hon doldes, så att endast några få kände hennes vistelseort.

Då Ruth såg sig för andra gången beröfvad hustru och barn, kände hans raseri inga gränser, och han lyckades hopsamla en väpnad styrka på circa 70 personer, med hvilka han begaf sig till Bishop Hill för att arrestera Erik Jansson och återtaga sin hustru. Ingen af dem stod dock att finna, och alla efterspaningar voro förgäfves. Folkhopen gaf tillkänna, att om Ruths hustru ej öfverlämnades till dem inom åtta dagar, skulle de återkomma och nedbränna Bishop Hill. Erik Jansson vågade därför ej kvarstanna på platsen, utan begaf sig till S:t Louis med sin familj och Ruths hustru. Som hämnden äfven skulle sträcka sig till de fem andra våldsverkarne, vågade desse ej heller stanna, utan begåfvo sig med fyra andra till Kalifornien, ty guldfebern hade vid denna tid begynt sprida sig, och kolonins affärsställning var förtviflad.

Den 1 April återkom folkhopen och fordrade, att kvinnan skulle utlämnas. Som sådant nu var en omöjlighet, gafs ytterligare några dagars anstånd, med hotelse att uppbränna platsen i händelse af fortsatt tredska. Efter några dagar återkom folkhopen betydligt förstärkt och med bestämd föresats att nedbränna kolonin. Händelserna med Nauvoo voro i friskt minne, och hopens lidelser voro uppjagade till sin höjd. Norberg, som under tiden lämnat Bishop Hill till följd af Erik Janssons orättvisor, hade blifvit underrättad om den hotande faran och hvilken dag förstörelsen var bestämd att äga rum. Han hopsamlade i hast en väpnad skara, med hvilken han efter en kort strid lyckades bortdrifva mordbrännarne.

Misslyckad i sina försök svor Ruth att personligt hämnas på Erik Jansson och sände bud, att han ämnade skjuta honom vid första tillfälle. Erik Jansson lefde i S:t Louis på stor fot och agerade gentleman, under det hans förtryckta vänner lefde på Bishop Hill under nöd och brist samt måste uppbära alla de olägenheter, som Erik Janssons öfvermod bringat öfver kolonien. Genom insändare till tidningarne förstod han ock att framställa saken i en för sig fördelaktig dager och förvärfva åt sig betydliga lån. Äfven antecknade han sig vid denna tid för aktier i en järnväg till ett belopp af 50,000 dollars. Den 11 Maj återkom han till Bishop Hill. Det var en lördag. Följande dag predikade han för sista gången. Det har påståtts, att han i sin predikan yttrade, det han hade vittnesbörd, att ingen kula skulle träffa honom, men kolonisterna försäkra enstämmigt, att han var uppfylld af onda aningar och citerade om sig själf 2 Tim. 4: 6—8, samt, då han vid samma tillfälle mottog nattvarden, Matth. 26: 29. — Dagen därpå, den 13 Maj, reste han till tingsplatsen i Cambridge[1]); en

---

[1]) I svenska arbeten uppgifves allmänt, att Erik Janssons dödsdag var den 30 Maj. Så Unonius, Sv. Biogr. Lex., Cornelius m. fl. — Misstaget beror på ett fel i manuskriptet i Unonii arbete, hvilket fel ej blef rättadt. Härifrån har det spridt sig till de öfriga författarne.

mängd rättegångsmål, som voro anhängiga vid Henry County Court, fordrade nämligen hans personliga närvaro. Vid ett-tiden på dagen, då rätten hade åtskilts för middagsrast, var Erik Jansson i tingssalen, stående vid fönstret och samtalande med en advokat, Mr. Brainard. Plötsligt visade sig Ruth utanför fönstret och tillsporde Erik Jansson, om han skulle återfå sin hustru och sitt barn. Därpå svarade denne, att en sugga vore god nog till hustru åt Ruth. Några ögonblick därefter stod Ruth i dörröppningen, ropande Erik Janssons namn. Då denne vände sig om, aflossade Ruth en pistolkula, som genomborrade hjärtat på Erik Jansson[1]). Han föll på ryggen utan att yttra ett ord och afled efter några minuter; i fallet aflossade Ruth ett andra skott, som endast sönderrispade Erik Janssons kläder. Tingshuset var fullt af människor.[2])

Ruth häktades genast, och efter en tvåårig rättegång dömdes han till tre års fästning. Efter ett och ett halft år blef han dock benådad på grund af de många böneskrifter, som anländt till guvernören Mathiesen. Han begaf sig sedan till Chicago, där han skarpt misstänktes för att hafva tagit en verksam del i de många inbrottsstölder, som vid denna tid föröfvades i staden. Om några år dog han dock i elände. Bland de i Sverige kvarvarande Erik-Jansarne utbredde sig den tron, att han i fängelset blef "uppfrätt af maskar".

Erik Janssons död väckte i kolonien den djupaste sorg och bestörtning. Nils Hedin och Jacob Jacobsson voro närvarande i tingslokalen och medtogo den döda kroppen till Bishop Hill, hvarest den några dagar därefter begrofs. Många af kolonisterna kunde knappt tro på möjligheten af mästarens bortgång, utan väntade t. o. m. på hans uppståndelse.

Ett enkelt minnesmärke af trä utmärkte i början den plats, där Erik Jansson, Kristi representant och ställföreträdare, hvilar. Senare har dock ett vackert monument af sten blifvit rest.

---

[1]) Så tyckes hafva varit verkliga förhållandet. Erik-Jansarne själfva påstå, att de båda männen ej hunnit samtala ett ord, då Ruth kom direkt till dörröppningen, utan att Erik Jansson hade en aning, att han var på platsen.

[2]) Hvad angår de närmare omständigheterna vid Erik Janssons död, så hafva dessa tillika med några andra frågor varit föremål för en hetsig polemik mellan Hrr Unonius och Norelius. Se "Bihang" till Unonii "Minnen", Tidskrift för svensk ev. luth. kyrkohistoria i Norra Amerika af G. Norelius 1898, häft. 1 (ett "Svar på tal" af Unonius väntas utkomma). Norelius stöder sig på uppgifterna i Sv. i Ill. och påstår, att berättelsen i Sv. Biogr. Lex., som stöder sig på Unonii "Minnen", är vanställd, och att Ruth och Erik Jansson voro ensamna i rummet, då skottet aflossats. Kapten Johnson har dock i bref till förf. medgifvit, att berättelsen i Sv. i Ill. ej är riktig.

Bishop Hills corporation och öden under Jonas Olssons och Olof Johnsons styrelse.

Med Erik Janssons död började en ny regeringsform på Bishop Hill. "Biskopinnan" Sophia Jansson, "den andliga modern", tog genast styrelsen om hand och utsåg till sin hjälp Anders Berglund, och i dessa båda personers händer låg nu folkets väl eller ve. Berglund, begåfvad med en viss bonddryghet, förenad med den höga värdighet, till hvilken han blifvit utsedd, och beklädd, såsom han sade, med Elie mantel, ådrog sig snart folkets lydnad. Han ansågs stå uti Erik Janssons stad och ställe intill dennes son Erik uppnått en mogen ålder, då han enligt faderns profetia skulle "sitta på Mose stol". Svårast var att komma tillrätta med affärerna, som voro betydligt intrasslade, och en massa fordringsägare funnos. Dock upphjälptes detta genom att Olof Johnson hade lyckats från Sverige erhålla en större summa pänningar, hvarigenom ekonomin bragtes i något så när godt skick, och åkerbruket och industrin kunde åter begynna uppblomstra.

Berglunds styrelse blef ej långvarig. Som nämndt är, hade Jonas Olsson tillsammans med några andra män begifvit sig till Kalifornien, dels af fruktan för Ruths hämnd, dels för att söka genom insamling af guld upphjälpa Bishop Hills affärer. Efter många mödor anlände expeditionen till Hanktown i Kalifornien, den 11 Augusti 1850, hvarest Blombergsson afled strax därefter. I Hanktown fick Jonas Olsson underrättelse om Erik Janssons död, och han beslöt genast att återvända, emedan han ansåg sig som pretendent till den högsta värdigheten, och anlände till Bishop Hill den 8 Februari 1851[1]). Slug, vältalig och ytterst försiktig, började han verka hemligen bland några af sina mest ansedda

[1]) De öfriga återvände senare samma år med nndantag af en som kvarstannade. Något nämnvärdt guldförråd medfördes ej. Det berättas, att Jonas Olsson, som vid denna tid förmått Jon Olsson i Stenbo att till den gemensamma kassan lämna sin ej obetydliga förmögenhet och flytta till Bishop Hill, till de hemkomna skämtsamt yttrat: "Ni stackare ha varit på guldkusten och ingenting fått för kolonien, men här ser Ni frukten af mitt guldgräfveri här hemma". (Peterson: Sverige i Amerika, sid. 27.)

vänner. Den myndighet, som på Bishop Hill utöfvades, borde afskaffas, — alla skulle hafva lika talan och vara bröder. Erik Jansson var i Kristi stad och ställe, men denna värdighet hade blifvit gifven honom allena och kunde ej blifva ärftlig, emedan ingen kunde få Guds anda i samma mått som han. Ingen skulle nu vara herre öfver den andre, utan en fullkomlig jämlikhet i rättigheter skulle införas; den andliga modern vore öfverflödig. Sedan förslaget var meddeladt några personer, som gillade detsamma, började man predika öppet i samma syftning, i början försiktigt, men slutligen mera dristigt. En mängd personer funnos, som voro missnöjda med att styras af en kvinna, andra besegrades af Jonas Olssons energi och vältalighet, så att man började allmänt lyssna till hans ord. En strid uppstod likväl mellan Jonas Olsson och Berglund, hvardera med sina partier, men snart segrade den förre och vann steg för steg allas förtroende. Nu började ett slags demokratiskt-republikansk styrelse, något alldeles nytt för Bishop Hill och Erik-Jansarne. Personer utsågos, som skulle förvalta de olika grenarne af affärer och göromål, och de kunde därifrån genast skiljas, då folket så ville. Den sålunda tillsatta styrelsen hade täta sammankomster och beslutade gemensamt om koloniens angelägenheter. Folkets tanke i viktigare fall tillfrågades ofta, och alla tycktes anse, att en betydlig förbättring inträdt. Åkerbruket och de industriella anläggningarna upphjälptes i ej ringa grad, och de största skulderna voro afbetalade, så att den nöd, som förut rådt, efterträddes af välmåga, och allt började se lofvande ut.[1]) Redan på sommaren 1851 började kolonien försöka att odla broom-corn (Holcus lanatus), hvilket visade sig vara betydligt inkomstbringande. Linodlingen lönade sig äfven förträffligt. Den ena stora tegelbyggnaden uppstod efter den andra, och Bishop Hill förskönades genom vackra planteringar af ek- och valnötsträd. Många af kolonisterna voro skickliga handtverkare, och deras alster rönte stark efterfrågan.

Dock funnos personer inom kolonien, som voro missnöjda med detta jämlikhetssystem, och som önskade makt och myndighet för

---

[1]) Då Jenny Lind år 1851 besökte S:t Louis, gjordes ett försök af Erik-Jansarne och deras fordringsägare att förmå henne skänka en större summa till de nödstälda landsmännen på Bishop Hill. Försöket, som på ett temligen oförsynt sätt bedrefs af fordringsägarne i S:t Louis, misslyckades dock, som det troddes till följd af Pastor Unonii ingripande. Till följd däraf uppväcktes en storm mot denne, emedan han misstänktes stå i vägen för deras planer. Jfr Norelius, a. a. sid. 368, noten. — Unonius talade dock aldrig med Jenny Lind angående denna affär (ej ens mot fordringsägarne, som Norelius förmodar) och för att bemöta de otidigheter, som han var utsatt för af såväl Erik-Jansarne som deras fordringsägare, lät Jenny Lind i S:t Louis Intelligence genom sin sekreterare, Hjortsberg, införa ett beriktigande, som framställde händelsen i dess rätta dager ("Miss Lind's refusal to grant them any aid, was not founded upon any interferens of Mr U. On the contrary, she was governed solely by facts and circumstances, which came to her knowledge in Sweden, touching these parties"), och som vederlade en föregående insändare i S:t Louis Republican, som sökte nedsvärta Unonius.

att oberoende af folkets vilja kunna regera, t. ex. Olof Johnson och Jonas Eriksson från Söderala och Jonas Olsson, ehuru den sistnämnde hade mest inflytande och kan sägas vara den, som nästan ensam ledde koloniens öden under denna tid. Han var dock mera försiktig än de andra, men utgången visar, att han under ödmjukhetens mask dolde en ovanligt stark böjelse att härska öfver andra. För att komma till denna makt fordrades en betydlig förändring, och för att åstadkomma en sådan, måste man ånyo begagna sig af list och smygvägar. Redan hade åtskilliga insett nödvändigheten att få Bishop Hill incorporerad under statens lagar. Skulle gemenskapen äga bestånd, måste den ställas på säkrare grund än den hittills stått. Den fasta egendomen var svår att hålla tillsammans, emedan inköp alltid måste göras i någon privatpersons namn, och då denne dog, förorsakades ofta svårigheter att få egendomen lagd under koloniens välde. Allt detta begagnades som ett medel, och Jonas Olsson underrättade folket, att ansökan skulle afsändas till legislaturen för Bishop Hills incorporerande, och följande dagen skulle ansökan underskrifvas af alla personer inom kolonien, — män och kvinnor. Namnteckningarne fortgingo hela dagen; emot aftonen blefvo E. U. Norberg och August Bandholtz (en tysk murare, som af kärlek till en Erik-Jansisk flicka slutit sig till kolonien) anmodade att underskrifva petitionen. Dessa personer önskade först genomläsa petitionen och förslaget till korporationslagen. Det upptäcktes då först, att några sådana handlingar ännu ej funnos, utan att folket blifvit befalldt att teckna sina namn på blanka papperet, som vederbörande konspiratörer ämnade fästa till de handlingar, de ämnade insända till legislaturen. Norberg och Bandholtz vägrade därför teckna sina namn. — Nu uppgafs orsaken vara, att legislaturen hade begärt en namnlista på folket för att däraf se, huru många som önskade få kolonien incorporerad. Härpå svarade Norberg, att sådant kunnat ske genom att helt enkelt uppgifva antalet, men egenhändiga namnteckningar erfordrades icke. Afsikten var, att sedan medlemmarne tecknat sina namn, ämnade Olof Johnson, Nils Hedin och Jonas Olsson, som stodo i spetsen för detta bedrägeri, fästa papperet vid ansökningen, utan att folket kände dess innehåll. — Norberg fordrade därför, att handlingarne skulle framskaffas och kungöras för folket, hvarom icke, så ämnade han gå till legislaturen och upptäcka bedrägeriet, och därigenom skulle kolonien för alltid mista utsikt att erhålla corporation. Denna hotelse hade den verkan, att förslaget till kolonilagen efter mycken tvekan öfverlämnades till Norberg, som tillfrågades, om han för sin del gillade detsamma. Norberg gjorde då den anmärkningen, att de däruti uppgifna styresmännen icke blifvit valda af kolonien, utan opåkallade ställt sig i spetsen för styrelsen; vidare voro de genom släktskap med hvarandra förenade, hvarför fara vore, att de skulle bilda sig till en aristokratisk myndighet, under hvilken den individuella rättigheten skulle förtryckas. Förslaget innebar den meningen, att styresmännen utgjorde kolonien, och att all egendom tillhörde dem, samt att de

voro Gud allena ansvariga för sina handlingar. De kunde inköpa landsträckor, uppgöra kontrakt till ett obegränsadt belopp, utan att folket hade någon rättighet att sätta sig däremot, försälja koloniens fasta och lösa egendom och göra kolonisterna husvilla, utan att dessa hade någon laglig rättighet att förekomma sådant. Dessa anmärkningar meddelade Norberg offentligt till folket, som på grund däraf ogillade förslaget, och flere uppträdde och satte sig med häftighet emot detsamma. Dess undergång syntes vara bestämd. Jonas Olsson, som alltid med skicklighet undanröjt alla hinder, som stått honom i vägen, och vunnit ett sådant anseende, att hans vilja vanligen var lag, förklarade sig nöjd att utbyta förslaget mot ett annat. Detta gaf folket mera dristighet att yttra sitt högljudda missnöje, och de förklarade Olof Johnson för en konspiratör, som ville bringa dem under ett slags monarkisk styrelse. I denna kris kallade Olof Johnson Jonas Olsson afsides i ett sidorum, hvarest de rådplägade några timmar. Hvad där föregick, är obekant; men återkommen från den hemliga konferensen förklarade sig Jonas Olsson nöjd med förslaget, hvilket icke kunde eller borde förändras. Styresmännen behöfde den i förslaget bestämda makten, men folket kunde genom upprättande af bilagar inskränka deras välde och utöfva kontroll öfver deras verksamhet. Norberg invände, att bilagar kunde ej upprättas, som på något sätt upphäfde kolonilagen, hvilken utgjorde koloniens konstitution. Jonas Olsson öfvertygade folket, att sådant likväl kunde ske, och att kolonilagen dessutom vore mera en tom form. De behöfde inga världsliga lagar, ty de voro Guds folk med Guds lag i sitt hjärta och samvete och den Heliga Skrift som grundlag. — Nu tystnade allas munnar, och Norberg var den ende, som fortfarande uttalade sitt ogillande. Han trodde dock, att legislaturen aldrig skulle göra förslaget till en lag, och gjorde därför intet vidare motstånd. Genom partiintriger, ostron-supéer o. dyl. lyckades de likväl att få förslaget antaget („en lag, som nu står som ett vanskapligt vilddjur, trotsigt höjande sina sju hufvuden öfver folkets vilja, för att söndersarga individens rättigheter och mänsklighetens billigaste anspråk" enligt Norbergs ord).[1] — Till styresmän eller trustees voro utsedda Jonas Olsson, Olof Johnson, Jonas Eriksson, Jacob Jacobsson, Sven Svensson, Peter Jansson (profetens bror) och Jonas Cronberg. De fem förstnämnde voro alla söderalabor och genom släktskap befryndade med hvarandra; Cronberg var alftabo. Förslaget antogs 17 Januari 1853.

Det dröjde länge, innan styresmännen föreslogo antagandet af bilagar. Kolonilagen gaf dem tillräcklig makt att utföra allt som erfordrades, men någon bestämd förordning om intagande eller uteslutande af medlemmar fanns ännu icke, och efter all sannolikhet var detta den enda orsaken, hvarför styrelsen slutligen framställde behofvet af bilagars upprättande. Norberg och Jonas

[1]) Om förslagets (The Charter) innehåll, se bil. 4.

Olsson fingo i uppdrag att upprätta förslag, men som den förre sökte på allt sätt förskaffa folket rättigheter, förkastade styrelsen det sålunda uppkomna förslaget. En af koloniens advokater upprättade därefter på Olof Johnsons begäran ett förslag, som väl gaf folket skyldigheter, men inga rättigheter, hvilket förslag antogs 6 Maj 1854.[1]) Många, som ogillade förslaget, undertecknade likväl detsamma, emedan sådant var det enda bevis de ägde, att de voro medlemmar af kolonien.

Befästade i sin makt började styresmännen en foglig regering, äfver hvilken någon anmärkning ej kunde göras. Det såg ut, som ville usurpatörerna söka öfvertyga folket, att den despotism, som man befarat, ej var annat än ett obilligt misstroende till trusteernas redlighet och kärlek till folket och omsorg för deras lycka. Folket å sin sida begynte att fatta ett odeladt förtroende till sina trustees, och den fara, som låg däri, att så godt som oinskränkt makt hade blifvit lämnad i styrelsens händer, glömdes, enär det predikades, att allt världsligt borde vara af underordnad vikt och ringa betydelse mot den religiösa idé, som låg till grund för samfundet och sammanhöll dess medlemmar.

Genom en outtröttlig idoghet å alla sidor hade koloniens välstånd betydligt tillvuxit. Allt land, som tillhörde kolonien under Erik Janssons tid men sedan för skulder blifvit försåldt, hade nu blifvit återbördadt, hvarjämte flere nya landsträckor blifvit inköpta. Koloniens yttre anseende och kredit hade i finansielt hänseende vuxit betydligt, och många spekulanter och affärsmän voro angelägna att vinna styresmännens förtroende och inleda affärsförbindelser med dem.

I den berättelse, som trusteerna enligt bilagornas 5:te artikel utgåfvo den 21 Januari 1855, synes, att Bishop Hill då egde 8,028 acres odladt och ouppodladt land, 50 hustomter i Galva, värda 10,000 dollars, och järnvägsaktier, uppgående till 1,000 dollars. Boskapsbesättningen uppgick till 109 hästar och mulåsnor, 586 nötkreatur och 1,000 svin. Vidare upptogos lager af hvete, lin och broom-corn samt öfriga tillgångar till ett värde af 37,471: 02 dollars. Skulderna uppgingo till 18,000 dollars. Under de följande åren visade sig, att inkomsterna öfverstego utgifterna med cirka 44,000 dollars[2]).

En person, som besökt Bishop Hill 1853, beskrifver sina intryck på följande sätt:

"Vi voro i år i tillfälle att besöka kolonien och blefvo emottagna med stor vänlighet och gästfrihet. Allting tycktes därstädes stå på höjden af välstånd. Folket bodde i stora solida tegelhus. Vi hafva aldrig förut sett en så stor eller välodlad farm. En af trusteerna förde oss upp på en närgränsande kulle, hvarifrån vi

---

[1]) Se bil. N:o 4. The adult chartered members voro 526. År 1858 hade kolonien 655 medlemmar (147 män, 258 kvinnor och 250 barn). Stoneberg a. a.

[2]) Mikkelsen a. a. sid. 62.

hade utsikt öfver koloniens fält, hvilka sträckte sig miltals. På en plats voro samlade femtio ynglingar, hvilka med tillhjälp af lika många hästar och plogar upplöjde ett fält, där hvarje fåra var två mil lång. — På ett annat ställe fanns ett broom-cornfält på ett tusen acres, hvars afkastning skulle exporteras till Peoria för att därifrån utskeppas till agenter i Boston, och man väntade häraf en inkomst af femtio tusen dollars. Hela kreatursuppsättningen var synnerligen präktig och därtill äfven vårdad på ett utmärkt sätt. Stallet hade mer än hundra hästar, och man kan svårligen se deras likar. En morgon ledsagades jag till en inhägnad på fältet, hvarest korna mjölkades. Deras antal måste minst hafva varit två hundra, och mjölkerskorna voro cirka fyratio eller femtio. Där fanns en stor vagn, på hvilken var placerad ett oerhördt stort kärl, och hvar och en af mjölkeskorna tömde sin stäfva däri, sedan hon klifvit upp på en stege. Det hela varade i öfver en half timme. På söndagen besökte jag gudstjänsten, som bestod af bön och sång samt en predikan, som hölls af en af ledarne, och som ej innehöll något annat, än hvad hvarje medlem af ett kristet samfund kan få höra i sin egen kyrka. Med ett ord, jag bevarar af detta besök det mest angenäma minne“ [1]).

Hvad beträffar koloniens andliga tillstånd vid denna tid, så visade sig tydligt, att den fordna religiösa glöden afsvalnat, och att de materiella intressena trädt i förgrunden. Erik-Jansarne, som förut ej haft nog starka uttryck för statskyrkans formväsende och brist på ande, skattade själfva åt samma fel.

Regelbundna gudstjänster höllos, och den förnämste prästen var Jonas Olsson, biträdd af Anders Berglund, Nils Hedin och Olof Åsberg. Dock hade hvarje medlem rätt att uppträda som predikant, om han så ville. Gudstjänsten bestod i bön, sång och bibelns läsande och förklaring. Den Erik-Jansiska dogmatikens ytterligheter hade blifvit borttagna, och trosläran påminte mera om metodismen och det fordna helsingeläseriet. Erik Janssons katekes kom så småningom ur bruk, och psalmboken undergick en välbehöflig revision [2]). Främlingar, som besökte kolonien, förvånades öfver den vackra sången och ungdomens vårdade röster. Hvad däremot språket beträffar, talades en förfärlig blandning af svenska och engelska, somliga medlemmar talade dock engelska flytande.

En engelsk och en svensk skola funnos, hvari meddelades undervisning i läsning, skrifning och räkning samt obetydligt i några få andra ämnen. För s. k. högre bildning uttalade kolonisterna ofta sin fruktan, emedan den “endast bidrog att göra män-

---

[1]) John Swainson: The Bishop Hill Colony (Scandinavia Jan. 1885, sid. 6).

[2]) Några sånger och böner, författade af Erik Jansson. U. S. Galva, Ill. S. Cronsioe 1857.

niskor högfärdiga“. Dock började flere af styresmännen och prästerna att tillägna sig en ej ringa grad af kunskaper, men de sökte förhindra allmänheten att göra detsamma. Ett större skolhus uppbyggdes och fulländades 1860; — det var den sista byggnad, som af kolonien Bishop Hill uppfördes [1]).

År 1856 uppsattes på styrelsens initiativ en veckotidning, “Den Svenske Republikanen“, hvilken började utgifvas i Galva i Juli månad med S. Cronsioe som redaktör. Den blef dock af kort varaktighet. För öfrigt fingo tidningar ej förekomma inom kolonien.

Med de stora framgångarne började egenkärleken och fåfängan uppväckas hos några af trusteerna, särskildt Olof Johnson och Jonas Olsson, hvilka voro de mest inflytelserika. Jonas Olsson, som betraktades som koloniens både andliga och världsliga öfverhufvud, tillade sig inom densamma gärna titel af konung eller furste, och de öfriga trusteerna kallades prinsar. Snart började de båda nyssnämnda inbilla sig och dristade äfven inför folket påstå, att koloniens välstånd var endast en frukt af styrelsens visa ledning och lyckade spekulationer, i hvilka folket ej hade någon del; — en oförsynthet, så mycket större, som män, kvinnor och barn hade ansträngt sin yttersta förmåga för koloniens bästa, under det en del af styresmännen helt makligt skötte de lättare bestyren, som hvarken fordrade kropps- eller själsansträngning.

I samma mån som ärelystnaden växte, uppstod ett tydligt förakt för folkets vilja i viktigare saker, som angingo kolonin. Stora kontrakt och spekulationer uppgjordes och sattes i gång, utan att folket hade någon kunskap om saken, ja ofta utan att andra än Olof Jonsson och Jonas Olsson visste något därom. Om någon förfrågade sig, hur kolonins affärer stodo, fick han uppbära skarpa förebråelser för sina misstankar mot styrelsen. En sådan hade väl “Marthas bekymmer om mångahanda, men saknade apostelns anda, som förmanade, att hvar och en skulle i stillhet sköta sitt kall“. Det ansågs nästan som ett högmålsbrott att yttra sina egna åsikter rörande förvaltningen och predikningarna inom kolonien, och folket fördes därigenom till en slafvisk underdånighet för alla förslag, som präster och styresmän i sin åtrå efter anseende och välde stundom framställde, hvarigenom visserligen skenet bevarades, men folket i självfva verket beröfvades alla sina rättigheter. De husliga förhållandena voro ej sällan föremål för prästernas oblyga inblandningar, hvilket ofta föranledde oenighet makarne emellan och upplösning af äktenskapet. Dessutom voro trustees och präster angelägna att förhindra allt spridande af bildning och upplysning, på det att de ej skulle möta något motstånd mot sina despotiska åtgärder.

---

[1]) “Colonin Bishop Hill“ af F. H. Wistrand. (Frihetsvännen 1859 n:o 8). Stoneberg: a. a.

Bland de lagar, som framställdes till ofördröjlig efterlefnad, var det dock i synnerhet en, som hade ödesdigra följder, och som blef en af de förnämsta orsakerna till koloniens undergång. Som nämndt är, hade Erik Jansson utvalt tolf apostlar, som i Amerika skulle utbreda profetens lära. Den ende, som därvidlag hade någon framgång, var Nils Hedin. Han gjorde flere resor i de angränsande trakterna, hvarvid han dels sökte sälja lärft och andra af koloniens alster, dels sträfvade efter att värfva proselyter. Han vann någon framgång i Hopedale, N. Y., hvarifrån cirka 25 à 30 personer utvandrade till Bishop Hill, likaledes bland Oneida Perfectionisterna samt Rappisterna i Pensylvanien[1]). År 1854 gjorde han en resa till the Shakers i Pleasant Hill, Kentucky. Några af the Shakers anlände till Bishop Hill, och genom dem hade Hedin blifvit öfvertygad om celibatets fördelar och öfverensstämmelse med ett sannt kristligt lif. Jonas Olsson kom på den tanken, att genom införande af celibatslag skulle åtskilliga ekonomiska fördelar vinnas, hvarför han började lägga hinder i vägen för personer, som önskade inträda i äktenskap. Orsaken härtill uppgafs vara, att om alla unga kvinnor skulle gifta sig, skulle många af de yttre göromål, som de nu förrättade, ej kunna skötas af dem, och därigenom skulle kolonien förlora betydligt[2]). På sådant sätt förhindrades giftermålen ungefär ett års tid, men folket började visa sitt missnöje och förklarade förevändningarne ej vara tillräcklig anledning till förbudet. Då började Jonas Olsson i sina predikningar framhålla, att äktenskapet icke var en kristlig instiftelse utan tillhörde endast Gamla testamentets tid och hade i det Nya intet löfte om välsignelse och kunde ej betraktas för annat än en förening, grundad på endast köttsliga begär[3]). Matth. 22: 30 lämpades på uppståndelsen från syndens lif till det nya lifvet i Kristo, och de som sålunda uppstått, borde ej taga sig hustru, ej heller skulle kvinnor gifvas män. De, som redan voro gifta, skulle ej längre hafva äktenskapligt umgänge, ty enligt profetians ord skulle "deras söner komma fjärran efter och deras döttrar vid sidone uppfödda varda" (Es. 60: 4).

Redan förut hade tio af kolonisterna öfvergifvit Bishop Hill och slutit sig till the Shakers, bland dem "biskopinnan Jansson". När åter Jonas Olssons nya läror började genomdrifvas och påtrugas folket, som däröfver ej egde rättighet att yttra sig, utvan-

[1]) Om dessa samfund se: "Die religiös-communistischen Gemeinden in den Vereinigten Staten" af Otto Pfülf (Stimmen aus Maria Laach 49) samt C. Nordhoff "The communistic societies". — De nyförvärfvade proselyterna lämnade dock snart kolonin.

[2]) Se bil. n:r 5.

[3]) Uti en "appeal", undertecknad af 41 personer från Bishop Hill och 53 amerikanare och ställd till legislaturen, intygas, att predikanterna på Bishop Hill anförde som skäl mot äktenskapet "that natural generation was only the will of Devil, to multiply the fallen human race".

drade många från Bishop Hill för att uppsöka andra platser[1]. Inom kolonien rådde ett doft missnöje, men de, som upptäcktes vara af olika meningar med prästerna, uteslötos på grund af bilagornas 3:dje art. Den 7 Maj 1855 hölls t. ex. ett möte, hvarvid beslöts, att elfva personer skulle uteslutas[2].

En mängd missnöjda funnos ännu inom platsen, hvilka dolde sitt ogillande och afvaktade lämpligt tillfälle att öppet uppträda. Men som sådant tycktes blifva allt mera omöjligt, så slöto sig flera personer tillsammans under Norbergs ledning till ett hemligt förbund för att motverka den nya läran och värfvade i hemlighet anhängare till ett parti, hvars syfte var att kasta öfveända det rådande prästväldet. Ehuru detta parti organiserades med mycken försigtighet och deras rådplägningar höllos hemliga, upptäcktes dock hela sammansvärjningen genom några medlemmar, som affollo. En sträng ransakning påbörjades med alla, som kunde förmodas tillhöra förbundet, och många skrämdes att öfvergå till prästernas åsikter. Dock funnos personer som trotsade öfvermaktens hotelser och ej kunde förmås till eftergift, och Jonas Olsson vågade ej mot dem vidtaga stränga åtgärder. Särskildt besöktes Norberg upprepade gånger af såväl Jonas Olsson som de öfriga prästerna, hvilka försökte att åtminsone förmå honom att hålla sig neutral. Han skulle få tro, hvad han ville, man endast fordrade, att han ej skulle agitera i saken. På någon kompromiss ville dock Norberg ej ingå, hvarför han väckte mycken oro inom de trognas leder.

Nämnas bör, att amerikanarne i landet vid denna tid ej fått någon bestämd uppfattning om hvad som utgjorde Bishop Hills trosgrunder. Prästerna och alla, som voro dem tillgifna, sökte sorgfälligt att fördölja allt, som förmodades ej kunna gillas af ett mera frisinnadt folk. Äfven de, som lämnat Bishop Hill, brukade vanligen ej omtala mycket därifrån, emedan de ej ville utstå smälek för sina fordna åsikters skull. På årsmötet 1856 beslöts genom en motion af Jonas Olsson, att personer, som besökte Bishop Hill för att hälsa på släktingar och bekanta därstädes, måste bo på hotellet; om där ej fanns rum, skulle genom styrelsens åtgärd sådant ombesörjas. Ingen medlem hade tillåtelse att hysa hos sig någon besökande, såvida han ej fått särskildt tillstånd

---

[1]) Se bil. n:o 5.

[2]) Mötesbeslutet lyder sålunda: "Proceedings of a meeting the 7 of May 1855 for examination of a religious controversy within the Colony: It appeared during the examination of the controversy in question that the following persons disaproved the religious settlements that had been adopted within the Colony and by spreading and dissiminating sentiments contrary to them that the Colony in conformity with the holy scriptures adopted and thereby desturbed the peace and harmony and by so doing were guilty according to the 3th paragraf of the By-Laws to be expelled from the Colony, to which expultion they themselves with free will agned and abdicated all relationship with the Colony."

därtill. Dock funnos åtskilliga, som hade utspridt rykten om egentliga förhållandena. Detta förorsakade trusteerna och prästerna många olägenheter och åtskilliga hvassa stickord från amerikanarne. Bland annat hade blifvit berättadt, att kvinnorna höllos i en sådan fruktan att öfvergifva Bishop Hill och följa sina män, då de lämnade eller blefvo drifna ifrån platsen, att de trodde sig begå en dödssynd, om den minsta tanke hos dem uppstode att öfvergifva det ställe, som var det enda, där Guds ord rätt predikades. För att likväl öfvertyga amerikanarne, att sådana rykten voro en uppfinning af Bishop Hills fiender, påfunno Jonas Olsson och Olof Johnson den utvägen att utvälja en kommitté af amerikanare, som skulle utransaka verkliga förhållandet. Till denna kommitté sändes sådana qvinnor, hvars män hade lämnat Bishop Hill. Kvinnorna hade förut blifvit noga inlärda, huru de skulle svara på de frågor, som troddes blifva till dem framställda. Kommittén, som hörde hvarje kvinna särskildt, insåg snart, att de voro instruerade att gifva lika svar på frågorna och samfäldt påstå, att männen öfvergifvit dem, hvarför frågorna framställdes på ett sådant sätt, att de invecklades i trassel och motsägelser och måste berätta hela sitt lärosystem, och på fråga, om de läst detta i bibeln, måste de svara, att det var den lära, som deras präster predikade. Kommittén gaf sitt skriftliga intyg, som ej allenast bekräftade de rykten, som blifvit utspridda, utan ännu mera gaf en inblick i förhållandena på Bishop Hill.

Nu fingo kvinnorna af Olof Johnson uppbära skarpa förebråelser för sitt beteende, och de förnekades att återvända till kolonin, förr än de återkallat sin berättelse eller åtminstone framställt hårda anklagelser mot sina män. En annan sammankomst hölls därföre för detta ändamål. Somliga kvinnor sökte väl att utfundera orsaker, som skulle alstrat ovilja makarne emellan, men större delen förmåddes tillstå, att intet annat fanns, som kunde betraktas som förorsakande oenighet, annat än de olika trosmeningarne. Olof Johnson lät skrifva skiljobref mellan åtskilliga af kvinnorna och deras män och måste med harm erfara, att listen ej blott misslyckats, utan att Bishop Hills anseende lidit en obotlig skada.

Det despotiska äktenskapsförbudet, hvarigenom ej blott personer förbjödos att inträda i äktenskap, utan äfven de redan gifta voro förbjudna att lefva som äkta makar, blef en källa till svåra slitningar och mycket elände. Några exempel bland de många anföras här såsom belysande tillståndet inom kolonin. En af kvinnorna, hvars man af Jonas Olsson och Olof Stenberg blifvit öfvertalad att lämna henne, begick självmord i förtviflan[1]. Ett annat äkta par, Erik Svensson och Brita Svensson, hade genom

[1]) Se bil. n:r 6.

prästernas öfvertalning förmåtts att skiljas[1]). Sedan mannen undertecknat skiljobrefvet, afflyttade han från Bishop Hill och uppehöll sig på olika orter ungefär ett års tid. Han började dock ångra sitt förhastade tilltag och förebrådde isynnerhet Jonas Olsson, som varit den egentliga orsaken, samt skref till honom ett hotande bref, hvari han frågade, hvilkens hustru Erik Svenssons maka framdeles skulle blifva, Svenssons eller Olssons. Uppskrämd af hotelserna och fruktande för en annan Ruths-tragedi, uppgjorde Jonas Olsson en plan för att förekomma all ytterlighet. Erik Svenssons hustru och barn sändes till mannen, sedan den förra förut hade blifvit noga instruerad, huru hon borde förhålla sig för att göra vistelsen för sin man så odräglig som möjligt vore. Hon började framkomma med de mest öfverdrifna pretentioner men vägrade på samma gång att i sin mån bidraga till vårdandet af hemmet och de husliga bestyren. Följden blef, att de mest häftiga uppträden egde rum mellan makarne. Som de förut lefvat lyckligt och endräktigt, var det ganska tydligt, att hennes plötsliga sinnesändring och bitterhet mot sin man ej var annat än en öfverenskommelse mellan henne och Bishop Hills präster. Deras planer lyckades äfven. Erik Svensson tröttnade slutligen att strida med en hustru, som förut varit honom kär, men genom intriger från prästernas sida blifvit förvandlad till hans bittraste fiende. Han flyttade därför till Kentucky och förenade sig med the Shakers, hustrun åter upptogs åter på Bishop Hill, dock icke förrän prästerna i orten utspridt en mängd rykten, huru Erik Svensson lefvat i oenighet med sin hustru och slutligen rymt ifrån hustru och barn samt lämnat dem i ett värnlöst tillstånd. Nils Hedin, som i synnerhet visade sig verksam härvidlag, blef dock helt öppet tillsagd af åtskilliga amerikanare, att det hela blott var en listig tillställning för att söka utplåna den öfvertygelsen, som redan rotat sig bland amerikanarne, nämligen att Bi-

---

[1]) Skiljobrefvet är af följande lydelse: "We the undersigned Eric Svensson and Brita Svensson, husband and wife, have this twelft day of May 1856 mutually agreed to separate our interest and by this act do (as far as our own action is concerned) solemnly divorce ourselves from all the vows and obligations taken upon us in the marriage relation; and we further agree and bind ourselves to permit each other to quitly and peasably and without any interfience from either, of us, pursue such course in life as shall be deemed by each the best to pursue from our interest on the judgement of each dictate; and Eric Svensson as father of Olof Peter and Jonas, children of himself and said Britta Svensson all claimes to or controll over said children; for her to have and exercise such influence right and direction to them as in her judgement shall seem best. And the said Eric Svensson and Britta Svensson also agress to let the said children remain in such controll of the said Britta Svensson quitly and peasably and without any interfirence on his part in any way as shall hinder the said Britta Svensson in her contract as above specified.

ERIC SVENSSON.	BRITTA SVENSSON.
(Sigill).	(Sigill).

shop Hills präster för en lång tid ej gjort annat än spridt oenighet inom äktenskapen och fördrifvit sådana, som ej ville underkasta sig prästernas nycker.

För att bevisa, att ofvanstående förhållande ej är det enda i sitt slag, meddelas här en annan berättelse, som jämte flera andra äro besvurna inför vederbörlig auktoritet. — En svensk kvinna, Anna Hansson, önskade att sluta sig till Bishop Hill i slutet af November 1856, men hennes man, Lars Hansson, var emot detta förslag. Jonas Olsson och Anders Berglund instruerade henne därför, huru hon skulle förhålla sig. Hon borde nämligen neka sin man allt äktenskapligt umgänge med henne och för öfrigt i allt uppföra sig uppstudsigt emot honom, hvaraf följden skulle bli, att mannen slutligen skulle samtycka till skiljsmässa och hustrun kunde därefter blifva medlem af kolonien. Lars Hansson fick dock snart visshet om rätta förhållandet, hvarför han begaf sig till Bishop Hill och träffade Jonas Olsson ensam i sitt rum. Han frågade då, hvad för samtal denne haft med hans hustru, och tilllade, att han nu skulle få umgälla sitt inblandande i andras äktenskapsförhållanden, hvarefter han drog fram en revolver, och, hållande den framför Jonas Olssons panna, försäkrade han, att han ämnade "sända honom till evigheten". Jonas Olssons rop och skrik hopkallade en mängd folk, som genast arresterade Lars Hansson. Han hölls i häkte, tills han förskaffade sig borgen för sitt fredliga uppförande. Huru saken slutligen utföll, är ej förf. bekant; revolvern, som hölls för Jonas Olssons panna, var dock ej laddad. — Många andra uppträden af liknande slag skulle kunna omtalas, men det redan anförda torde vara nog. De män, som hade lämnat kolonien och sedan ville besöka sina hustrur, blefvo med våld drifna därifrån. En metodistpräst, G. Shogren, hvilkens bror, Anders Shogren, hade blifvit fördrifven genom mötet den 7 Maj 1855, berättar utförligt om ett sådant besök, i "Chicago Daily Tribun" 9 Dec. 1856.

Uppretade af en mängd dylika skandalösa uppträden, hade emellertid åtskilliga personer, som tillhörde kolonien, beslutat att ej mera hemligt, utan öppet sätta sig till motvärn. Dessa voro Erik U. Norberg, Sven Johan Nordin, Olof Molin och Hans Nordström. Af fruktan att detta slutligen skulle kunna förorsaka en upplösning af kolonin, beslöto styresmännen att sammankalla ett möte, på hvilket de ämnade utesluta de mest dristiga motståndarne, på det att de mera fogliga skulle läras att frukta för följderna att sätta sig emot despotismen. Detta möte hölls den 31 Oktober 1856. Protokollen hafva på det sorgfälligaste blifvit hemlighållna, men genom en artikel i "Chicago Daily Tribun", 19 November 1856[1]) har Norberg i korthet berättat, hvad som på

---

[1]) Artikeln i fråga är skrifven af Norberg och undertecknad af de fyra männen.

mötet beslöts, och hvilka olagligheter, som därvid begingos[1]). Olof Johnson föreslog strax vid mötets början, att kvinnor och barn äfven skulle få rösta vid detta tillfälle, och oaktadt de nyssnämnda fyra männen protesterade mot denna olaglighet såsom stridande mot bilagarne, antogs förslaget. Därefter antogs en resolution, så lydande, att om några medlemmar önskade träda i äktenskap, skulle de därtill begära tillstånd af styrelsen, som hade att taga saken i öfvervägande; bifölls deras begäran, skulle kontrahenterna begifva sig till någon plats, där äktenskap voro tillåtna. Om någon åter trädde i äktenskap utan att begära tillstånd, skulle han uteslutas från kolonien. Norberg och de tre öfriga nekade bestämdt att gå in på ett sådant förslag, hvarför de blefvo förklarade för uteslutna, och hvarje medlem inom kolonien förbjöds på det strängaste att med dem hafva någon den minsta beröring. Ingen af de fördrifna återfick något af sin egendom[2]).

Flere tidningar uttalade ett högljudt förakt för styresmännnens förfarande och ogillade deras åtgärder (t. ex. Chicago Daily Democrat, Dec. 16, 1856 och Genesee Republic, Februari 17, 1857),

---

[1]) På denna uppsats följde ett svar, den 4 December, undertecknadt Henry W. Wells, Vincent Ayers, Geo. F. H. Wilson, Thos F. Davenport, Richard Mascall och W:m Ayers, däri Bishop Hills rätt framhäfves, men Wells begagnade sig af falska "statements" mot Norberg (se bil. N:o 7), och det hela bidrog till att göra Bishop Hill ytterligare vanryktadt.

[2]) Detta sätt att neka såväl de som frivilligt lämnade kolonien som dem, som blefvo fördrifna därifrån, att återfå något af sina egodelar, kan nästan synas otroligt, men bekräftas af en massa uppgifter, bland annat af de bref, som finnas från kolonisterna till hemorten. Så t. ex. skrifves i ett bref till Alfta, dat. 22 Maj 1858: "En stor del af oss har sträfvat i 8 och 10 års tid och nu lika väl får gå tomhändta ifrån dem; jag vet äfven somliga, som Jonas Olsson har tagit kläderna ifrån; det är mer än 300 som har fått gå därifrån nära blott och bar, som har förtömt sina ungdomskrafter ibland dem. Jon Olsson från Söderala är herre och konung, och de öfriga prinsarne följer honom efter, och så regerar de som de bäst tycker. Lata äro de själfva, gör nästan ingenting, men räknar ut och ställer till det ena bandet först och det andra sedan, som de lägger uppå folket."

Helena Lindwall (Jon Jonssons i Hamre dotter) skrifver den 25 Aug. 1857: "Kära vänner, jag måste glömma allt annat och komma till en liten lefnadsbeskrifning om mig själf, det jag förmodar är intresserande för Eder att höra; ni undrar väl, hvarföre jag icke hälsar ifrån min moder; men jag måste säga, att jag har intet sett henne på mer än ett halft år. Jag lämnade Bishop Hill och min moder för två år sedan (jfr Sv. i Ill. sid. 150), och jag har varit där endast tre gånger sedan jag gick därifrån, för folket på Bishop Hill vill icke gärna se oss, sedan vi har gått därifrån utan de kallar oss då sina fiender, o. s. v. Jag vet att min moder vill se mig, men hon törs intet säga så, för då påstår de, att hon känner mig efter köttet, och se hon är i en sådan stark tro på dem, att jag tror aldrig, att jag kan få henne därifrån. — — — Jag tog den utvägen att gå därifrån, ehuru svårt det var att skiljas från min moder, när vi var endast de två igenblifna af vår faders hus, men hvad ville jag göra, jag tröttnade att längre gå där och arbeta för ingenting sedan jag icke längre kunde tro dem; jag tänkte att det var nog att de hafver mitt arf, som jag intet har fått ett runstycke utaf, utan jag gick blott och bar endast det jag hade på kroppen. Men sedan meddelade mor mig ett bolster och en kudde utaf det vi hade hemifrån, det var allt hon kunde göra och det andra hade kolonien".

och amerikanska folket i landet upprestes och ville med våldsam hand, om ej annat hjälpte, skaffa Norberg och hans vänner rätt. Norberg ogillade amerikanarnes förslag, nämligen att gå till Bishop Hill med 4,000 man och tvinga styresmännen till skadeersättning för olagligt uteslutande från kolonin. Efter någon öfverläggning framlade Norberg ett förslag för att därigenom stilla amerikanarne och för att måhända vinna det åsyftade ändamålet. Förslaget innehöll att ingå med en petition till legislaturen med begäran om upphäfvande af Bishop Hills Colonilag och tillsättande af en kommitté för att fördela kolonins egendom lika mellan alla dess medlemmar.[1]) De af medlemmarne, som voro missnöjda, kunde därigenom utbekomma sin andel och skilja sig från kolonin, de andra däremot, som önskade kvarstanna under kolonins styrelse, kunde bilda sig till en ny koloni och förändra sina lagar efter sitt eget godtfinnande. Detta förslag antogs af amerikanarne, och en petition med 1,500 underskrifter insändes till legislaturen. Norberg, biträdd af senator Graham, infann sig vid legislaturen för att pådrifva petitionens antagande. Bishop Hill hade ditsändt lagman Ramsay, som biträdd af senator Hendersson verkade för Bishop Hills styresmäns förmån. Efter tre veckors tid hade frågan kommit så långt, att det berodde på en mans röst, att kolonilagen skulle upphäfvas. En af senatorerna, som skulle afgifva den afgörande rösten, uppsköt frågan gång efter gång under förevändning, att han ej stadgat sin opinion i frågan och kunde icke utan mera öfvervägande af saken lämna sin röst åt någondera parten. Samtidigt började äfven Graham att visa sig vacklande och började att till Norberg framställa förfrågningar i försiktiga ordalag, om han ej möjligen för tusen dollars ville återtaga petitionen, hvilket dock Norberg på det bestämdaste vägrade. — Några dagar därefter uppgaf Graham, att han för viktiga privata angelägenheter måste göra en resa till hemorten för några dagar, men han skulle snart återkomma för att fullborda målet. Samma dag, som Graham reste, ankom Olof Johnson till legislaturen, — han hade per telegraf blifvit efterskickad -- och saken afgjordes skyndsamt till förmån för styresmännen. Det kan anses som fullkomligt bevisadt, att Bishop Hills pänningar förnämligast bidragit till utgången.

Genom denna köpta seger steg styresmännens mod och tilltagsenhet ännu mera. Folket på Bishop Hill inbillades, att Gud var med styresmännen, och ingen kunde stå dem emot. Norberg tröttnade dock ej utan fortsatte oförtrutet, därvid biträdd af andra, hvilka liksom han troligen äfven eggades af utsikten att erhålla andel af kolonins stora förmögenhet, som under år 1857 med säkerhet kunde uppskattas till en million dollars. Snart voro emellertid kolonins dagar räknade, och de storartade affärsspekulationerna medförde fullständig ruin.

---

[1]) Se Svenska Rep. och Gamla och Nya Hemlandet, Febr. 1857. — Om förslagets fullständiga lydelse, se bil. N:o 8.

Olof Johnsons affärsspekulationer och koloniens upplösning. Bishop Hills och dess medlemmars senare öden.

Redan så snart de sju styresmännen fått koloniens öden om hand, började hos flere af dem, särskildt Olof Johnson, visa sig en stor benägenhet för affärsspekulationer. Tillfälle därtill felades ej heller. År 1853 anlades en stad, Galva (ordet är en rådbråkning af Gefle), fem mil från Bishop Hill, och då den snart därefter blef station vid den under samma tid fullbordade Chicago-Burlington-Quincy-banan, erhöll den ett snabbt uppsving. Olof Johnson började genast att för Bishop Hills räkning sätta i gång en mängd industriella företag, hvilkas mening var att göra kolonien rik och välmående. Själf var han en man med skarp affärsblick, kraftfull vilja och stor djärfhet, och det dröjde ej länge, förrän han så godt som ensam skötte hela koloniens affärsverksamhet från sitt kontor i Galva, synnerligen som han i styrelserådet hade erhållit kontroll öfver fyra af de sju rösterna. Koloniens inre angelägenheter sköttes mestadels af Jonas Olsson, som förnämligast lade an på utveckling af åkerbruket. Denne senare har blifvit skarpt klandrad, emedan han ej begagnade det stora inflytande, som han inom kolonien ägde, till att hejda Olof Johnsons framfart, äfven då han ogillade denne, hvarigenom en krasch skulle hafva kunnat undvikas.

I början fick Olof Johnson en storatrad framgång. Genom Krimkriget hade åtskilliga varor stigit högt i kurs, och goda affärer gjordes i hvete, broomcorn och andra af Bishop Hills produkter. Men med framgången följde ökad spekulationslust och växande öfvermod, och snart drogs Olof Johnson in i en fullständig hvirfvel af de mest olikartade affärsföretag, såsom bankrörelse, järnvägsspekulationer[1]), spannmålsmäkleri, affärer i kolgrufvor, bräder, fläskpackning, m. m. Snart hade han tagit sig vatten öfver

---

[1]) Tillsammans med Robert C. Schenk, en tid Amerikansk minister i England, och några andra personer uppgjorde Olof Johnson ett kontrakt på 5 millioner dollars att bygga järnvägen The Western Air Line Rail Road och tecknade för Bishop Hills räkning aktier till en million dollars.

hufvudet, och då 1857 års finansiella kris kom, hvilken hade sina följder öfver hela landet, gjorde Bishop Hill den ena stora förlusten efter den andra, hvarigenom de hopsamlade kapitalen till stor del strökö med.

Nu började kolonien att få ögonen öppna för Olof Johnsons affärssvindel, ty åren 1858 och 1859 medförde endast förluster, och för att afbetala skulderna måste ganska kännbara försakelser göras af kolonien. De försök, som gjordes att sätta i gång nya affärsföretag, strandade på de dåliga tiderna. Inom kolonien rådde split och oenighet till följd af Jonas Olssons tyranni och det despotiska äktenskapsförbudet, och den forna gemenskapen var så godt som alldeles borta. Försök gjordes visserligen af Nils Hedin att återställa den gemensamma gudstjänsten, men utan framgång. — Styresmännen voro förblindade nog att ej vilja gifva efter något af sin makt, oaktadt folket ifrigt yrkade därpå och fordrade, att kontroll skulle utöfvas öfver styrelsens åtgärder. Den ende, som tycktes inse folkets berättigade kraf, var Peter Jansson, som ock afgick från sin trusteebefattning år 1859. I hans ställe valdes Olof Stenberg.

Att kolonien under dessa förhållanden skulle kunna fortsätta att vidare existera, ansågs snart som en omöjlighet, och det redan 1857 af Norberg uppgjorda förslaget till delning började vinna allt fler anhängare. Under senare hälften af 1859 började det dessutom inom kolonien bli bekant, att trusteerna för att betäcka förlusterna hade upptagit större pänninglån från åtskilliga privatpersoner, bland andra en Mr. Alexander Studwell från New-York. Kolonien fordrade nu på ett möte, att redovisning skulle lämnas angående rätta förhållandet. Flere af trusteerna anförde till sin ursäkt, att de ej hade någon kunskap därom, emedan Olof Johnson ensam skötte dessa affärer, och denne vägrade på det bestämdaste att lämna någon som helst redovisning. På några medlemmars fråga, om han lånat pänningar från Studwell, svarade Olof Johnson, att en summa af 50,000 doll. hade blifvit upplånad, men detta var en privataffär mellan Studwell och Olof Johnsson, hvilken senare i skarpa ordalag undanbad sig koloniens inblandning i denna sak.

På grund af dessa och andra förhållanden begynte kolonimedlemmarne att allt mer och mer inse, att enda sättet att undvika ekonomisk ruin var att upplösa den hittills gällande gemenskapen och ändra bilagarne. På årsmötet i Januari 1860 fattades därför beslut om gemenskapens upphörande, hvilket äfven efter många tvistigheter kom till stånd den 14 Februari samma år, och medlemmarne, som voro 415, erhöllo uti tillgångarne hvar sin aktie. De bildade då två partier, Olsson-partiet och Johnson-partiet, af hvilka det senare ansågs mera frisinnadt. Det förra ägde 265, det senare 150 aktier. Men Olof Johnson förskaffade sig snart förvaltning och kontroll såväl öfver hela sitt eget partis som äfven öfver Olsson-partiets affärer.

På samma årsmöte framlade trusteerna enligt sin skyldighet en årsberättelse, hvilken utvisade, att kolonien egde mellan 13 och 14,000 acres odladt och ouppodladt land, fastigheter i Galva, aktier och fordringar i åtskilliga företag, m. m. Tillgångarne uppgingo i ett som allt till 846,270 dollars, skulderna till 75,644 dollars. Denna berättelse funno dock medlemmarna misstänkt, hvarför de begärde en granskning af böckerna. Olof Johnson, Jonas Eriksson, Sven Svensson, Jakob Jakobsson och Nils Hedin vägrade likväl på det bestämdaste att utlämna dem. Sammanträdet hotade att blifva stormigt, då Jonas Olsson räddade situationen genom att i ett imponerande tal till folket förklara, att granskning af böckerna var en rättvis fordran. Genom sitt inflytande bragte han saken därhän, att beslut fattades, att en kommitté skulle tillsättas för granskning af räkenskaperna, och efter tre veckors tid skulle de tvenne senaste årens böcker utlämnas, men de föregående årens däremot ej[1]).

Den 7 Februari samma år antogs nya bilagar, enligt hvilka koloniens trustees hvarken kunde sälja eller köpa fast egendom, ej heller göra några kontrakter eller skulder, för hvilka kolonien blefve ansvarig, såvida ej kolonien på lagliga möten öfverenskommit därom och genom uppdrag befullmäktigat föreståndarne att så göra[2]).

Snart gjordes af en "special Master in Chancery", som hade att granska de utlämnade böckerna, den öfverraskande upptäckten, att under de tre veckorna hade trusteerna lagt upp nya böcker för år 1860, och dessa, ej de ursprungliga, lämnades åt kommittén. Orsaken därtill var, att en skuld på 42,759: 33 dollars sökte döljas. Allt detta gjorde, att folket förlorade förtroendet för sina trustees, och upplösningen af kolonien påskyndades. Genom en resolution, antagen den 13 November 1860, blef äfven Olof Johnson afsatt från sin trusteebefattning på grund af att han obehörigt tillegnat sig förvaltning och kontroll öfver koloniens affärer, handlat i strid med bilagarne och var olämplig att sköta affärerna m. m.[3]). Han lyckades dock snart genom intriger ställa så till, att han den 24 Maj 1861 blef återinsatt i sin befattning, och äfven kunde han ej undvaras för utredandet af de intrasslade affärerna. Han skötte dem nu återigen så godt som ensam.

På våren 1861 inträffade individuell delning af Johnson-partiet, så att hvar och en fick sin andel tillerkänd. Olsson-par-

---

[1]) Kapten Eric Johnson sökte visserligen genom några insändare i "Frihetsvännen" och "Gamla och Nya Hemlandet" att gifva en mera moderat skildring af sagda möte, men dels blef han öfverbevisad, dels nekade G. o. N. H. att intaga hans insändare, "emedan den ej ansågs bevisa något och tillståndet på Bishop Hill ansågs allmänt kändt". (G. o. N. H. 1860 n:r 61).

[2]) För den fullständiga lydelsen af dessa bilagar se Mikkelsen, a. a. sid. 76, följ.

[3]) Resolutionen kungjordes i tidningarne och finnes intagen t. ex. i "Frihetsvännen" 1860, n:r 50.

tiet följde snart exemplet, så att därefter hade all slags gemenskap upphört. Denna åtgärd hade till följd, att Bishop Hill för en tid gick starkt framåt i välmåga. Egendom till ett värde af 248,861 dollars ställdes till trusteernas förfogande att afbetala koloniskulden, som nu visade sig vara 118,403: 33 dollars, och fem års tid blef dem gifven därtill med skyldighet att redovisa för hvarje år.

Snart kommo dock ytterligare svårigheter för de hårdt pröfvade kolonisterna. Det visade sig nämligen, att det nyssnämnda beloppet ej var tillräckligt för skuldens afbetalande, och oaktadt egendom för 52,000 dollars och en summa af 56,000 dollars därjämte blifvit lämnade, ingick ej från trusteerna någon berättelse öfver skuldens afbetalande, utan dessa ursäktade sig med, att af den egendom och de aktier, som blifvit lämnade, kunde blott föga realiseras på grund af de dåliga tiderna, och många aktier och reverser voro värdelösa. Därför kom i början af år 1868 en begäran på en ny större summa. Nu var dock tålamodet slut, och en rättegång inleddes med trusteerna, hvilken blef både långvarig, kostsam och förargelseväckande. Att redogöra för denna skulle blifva allt för vidlyftigt[1]). Då Olof Johnson helt hastigt och utan föregående sjukdom afled den 18 Juli 1870, hvilade den för en tid, och till sist slöts den 1879 genom en kompromiss. För att betala 1860 års skuld på 118,403: 33 doll. hade då med rättegångskostnader, räntor, m. m. åtgått kontant 413,124: 61 doll. och i egendom 259,786 doll., tillsammans 672,910: 61 dollars. Saken kan synas otrolig, men bevisas af officiella uppgifter.

Efter upplösningen 1860—62 lämnade en stor del af Erik-Jansare Bishop Hill och flyttade till andra trakter. Jonas Olsson sökte att bilda en församling, som skulle hålla fast vid den gamla läran, men försöket slog fel. År 1867 gjordes försök af Second Adventists att värfva proselyter, hvilket äfven lyckades, i det att en dylik församling bildades 1870 på 150 personer, till hvilken äfven Jonas Olsson slöt sig[2]). Kort därefter delades denna församling i två på grund af några tvistigheter i läran; den ena leddes af Jonas Olsson och en person vid namn Martin Johnson, den andra åter af John Hallsén, Peter Wexell, m. fl. Ett stort antal af de fordna kolonisterna hafva omfattat den metodistiska läran. En dylik församling bildades 1864 med 15 medlemmar, men snart tillväxte den lilla församlingen med rask fart. Olof Stenberg och Anders Berglund blefvo predikanter inom densamma. Till Svedenborgianismen hafva äfven några anslutit sig, bland andra Helena Lindwall och Lovisa Hård (f. Blombergsson). Många slöto sig dock ej till något samfund utan stodo utom alla församlingar.

---

[1]) För en utförligare skildring af denna process, se Sv. i Ill. sid. 50—52. John Swainson, a. a. sid. 6, följ. och The Illinois Swede 1869, n:r 29, 1870 n:r 12, 13, 19, 28.

[2]) I strid mot sina fordna åsikter gifte sig Jonas Olsson 1872, ett år efter andra hustruns död.

Den 23—24 Sept. 1896 firades femtioårsminnet af Bishop Hills grundläggning. Vid jubiléet sågos öfver 2,000 deltagande, däribland 99 af the adult chartered members från 1853; af trusteerna lefde två, Jonas Olsson och Sven Svensson, den förre 94 år gammal; af den första utvandringen funnos äfven två, Peter Johnson och Lars Eriksson[1]). Tal höllos af kapten Eric Johnson, grundläggarens son, advokaten John Root, son af Erik Janssons kusin och hans baneman, samt af Hon. J. W. Olsson, Olof Olssons i Kinsta son. Ett monument af granit aftäcktes, "Dedicated to the memory of the hardy pioneers who, in order to secure religious liberty, left Sweden, their native land, with all endearments of home and kindred, and founded Bishop Hill Colony, on the uninhabited prairies of Illinois".

För närvarande är Bishop Hill en liten by på cirka 330 invånare. De stora byggnaderna stå obebodda och hålla på att förvandlas till ruiner; de ståtliga alléerna och planteringarne äro dock kvar, och allt talar om en förgången storhet. Bland de fordna kolonisterna har döden gjort rika skördar på de senaste åren. Berglund, Norberg, Hedin, Stenberg, alla hafva de gått till hvila; endast Jonas Olsson lefver ännu såsom en gengångare på ruinerna af ett verk, som till stor del varit hans egen skapelse[2]). "Biskopinnan" Sophia Jansson dog år 1888 på ett fattighus i Chicago; sonen, kapten Eric Johnson, är nu bosatt i Nebraska och utgifvare af en tidning; dottern är sedan 1875 änka efter en kapten A. G. Warner. Af de fordna kolonisterna finnes en liten skara på 15 män och omkring 25 kvinnor då detta skrifves ännu kvar i lifvet. Alla akta de högt Erik Janssons minne, och de fordna vedermödorna under hans regemente äro glömda; de se blott i honom befriaren, som i Sverige bidrog till det af dem med skäl hatade konventikelplakatets upphäfvande, och som i den nya världen lät dem komma i åtnjutande af en af människans dyrbaraste förmåner, nämligen religiös frihet.

Genom Erik-Jansismens historia löpa jämsides en klar ljusstråle och en mörk slagskugga. Ingen kan neka, att Erik Janssons sträfvande i början innebar ett bestämdt bemödande att vilja förhöja i friskhet andelifvet i Kristi kyrka, och själf var under denna tid såväl han som sektens öfriga hufvudmän personer med en lefvande tro och ett uppriktigt sökande efter frälsning. För att utan hinder kunna få bekänna sig till den tro, som de ansågo för den sanna och rätta, tvekade ej heller hundradetals personer att öfvergifva hus och hem och slita alla band, som fäste dem vid

[1] Galva Weekly News 1896, 1 Okt.

[2]) Sedan detta skrefs, har underrättelse kommit att Jonas Olsson aflidit.

fädernesland, släkt och vänner. Det arbete, som dessa emigranter utförde i ödemarken, är ock storartadt, och under deras idoga händer förvandlades vildmarken till en blomstrande ängd och de fattiga utvandrarne till välmående jordägare. — Men såväl Erik Jansson själf som de öfriga ledande personerna kunde ej bära framgången i såväl andlig som lekamlig utveckling, hvarför det andliga högmodet efterträdde den fordna ödmjukheten, och sträfvandet efter jordiska egodelar förledde dem att begagna sig af de mest okristliga och förkastliga medel, och ingen hänsyn togs till kolonisternas bästa, utan de blefvo blott medel i ledarnes händer för vinnande af rikedom och anseende. Så kunde utgången ej blifva annan än en, och Bishop Hills tragiska historia är ett lefvande bevis, att på högmod följer fall, på synd följer straff, af hvilket äfven oskyldiga ofta hårdt drabbas.

Kort framställning af Erik Janssons lära.

Erik-Jansismen kan betraktas som ett reformförsök inom den evangelisk-lutherska kyrkan, och liksom det sextonde århundradets reformation angriper den själfva medelpunkten af lärobegreppet. En systematisk framställning af Erik Janssons lära försvåras dock betydligt genom den ytterst godtyckliga skrifttolkning, som stiftaren gjort sig skyldig till, äfvensom därigenom, att Erik Jansson påstår sig i många punkter vara ense med svenska kyrkans lära och Augsburgiska bekännelsen men det oaktadt gör betydande afvikelser därifrån. (Så t. ex. i fråga om arfsynden och nattvarden). Hans egen katekes och öfriga skrifter äro dessutom mycket dunkla och orediga. För öfrigt synes han hafva tagit intryck från de metodistiska skrifter, som vid hans tid funnos i vårt land, äfvensom från Svedenborg och Böhme, hvilka författare med all sannolikhet voro af honom kända[1]). De båda kardinaldogmerna i hans lära äro de pånyttföddes fullkomliga frihet från all synd samt tron på Erik Jansson såsom sänd af Gud, och kring dessa två punkter rör sig hela systemet. Såsom trosnorm antages bibelns kanoniska böcker[2]).

I sin lära om Gud fasthåller Erik Jansson med bestämdhet treenighetsbegreppet[3]). Ett bland Erik-Jansarne allmänt antaget

---

[1]) Ofta använder han en allegorisk bibeltolkning, som erinrar om Svedenborg, se t. ex. Katekesen, frågorna 117, 120—122, m. fl. ställen.

[2]) Kat. Inl. 1 frågan. — Någon utförligare vederläggning af Erik-Jansismen förekommer ej här, alldenstund en förträfflig sådan finnes i kyrkoherden Lundqvists arbete om Erik-Jansismen i Helsingland, sid. 104—186.

[3]) "Jag tror", heter det i Kat. 77 fr. "1:o) att Gud är och förblifver en enig Herre, som är oupplöslig uti alla sina egenskaper; och att han uti all denna sin stora kraft hafver skapat himmel och jord, samt gifvit allt hvad han deruti hafver gjort, lif och förmåga att, under tillväxt, förhärliga hans ära; ty Gud såg uppå allt det han gjort hade, och si, det var ganska godt. 2:o) Tror jag, att en enig Herre var i Christo och försonade verlden med sig själf, eller att ordet, hvarigenom allt är gjordt, det gjordt är, blef kött och bodde ibland oss; och att detta ordets anda, som i begynnelsen sväfvade öfver vattnet, gifver alla lif, som tror på ordets uppenbarelse i köttet; ty det eviga och väsentliga Gudomsväsendet, förebrådde intet verlden deras synder; utan hafver beskickat bland oss försoningens ord. 3:o) Tror jag att den enige Gudens ande, lefver med sin lags inskrifna pligter uti alla som tror på ordets

talesätt var uttrycket "Gud bor i mörkret" (1 Krön. 6: 1)[1]), hvarmed de troligen velat antyda något saligt underbart, ehuru de själfva ej kunde göra reda för, hvad det egentligen ville säga. För öfrigt står Erik Jansson i fråga om uppfattningen af Guds sinnelag på gammaltestamentlig grund. Gud är den stränge domaren, som hårdt straffar sina fiender och gläder sig åt deras undergång [2]).

Skapelsehistorien i Genesis tolkas af Erik Jansson allegoriskt. Att jorden var öde och tom och mörker var på djupet, syftar derpå, att "verlden har legat öde, släkte ifrån släkte, tom ifrån allt evangelii ljus, och mörker var på djupet i alla människors hjertan", såsom ock Esaias uttrycker sig i 60: 3. Liksom Gud i skapelsens stund framkallade ljus midt uti mörkret, så har ock Erik Jansson kommit med det sanna ljuset; himmelens fäste, som skapades på den andra dagen, afbildar den nya himmel, som har kommit genom ordets predikan; jorden med all sin växtlighet afbildar rättfärdighetens frukter, som uppgå för alla dem, som åstunda att vara lika med den fruktbärande jorden; solens ljus liknas vid Guds barns verksamhet, och "nattens lilla ljus" är "en liknelse till alla, som uti sin egen visdom regerar uti denna verldens mörker" o. s. v.[3]).

I frågan om det ondas uppkomst anser Erik Jansson, att det onda ej uppkommit genom affall från Gud, utan liksom Gud har gjort såväl mörker som ljus, så har han skapat såväl det goda som det onda, allt för att förhärliga sig själf. "Alla vilddjur och obehagliga fåglar äro en afbild uppå de människor, som Hes. 22 och Matth. 23 kap. omrörer. Men de måste likväl uti all sin verksamhet tjena Guds barn och förhärliga Guds sak" [4]). Då människan Adam skapades på den sjette dagen, var han man och kvinna i en person, i ett kött. Men sedan afskildes kvinnan från mannen, "på det de skulle kunna föröka sig efter Guds vilja" [5]). Predestinationsläran tillbakavisas. "Guds kärlek kan icke tvinga någon själ att fly till hans nådefulla vård eller salighet, utan alla äro

---

lif uti sig, eller uppå dess uppenbarelse på vårt dödliga kött, igenom korset"; o. s. v. En viss dragning åt pantheismen märkes åtskilliga gånger, såsom i det nyss anförda yttrandet om den Helige Ande och på flere andra ställen, t. ex. Kat. 76 fr., där det heter: "Han uppfyller allting med all sin eviga fullkomlighet och är likasom en pärla, som ingen kan taga eller omfatta till sin egendom, utan att omfatta henne helt och hållet" o. s. v.

[1]) Kat. 38 fr. Erik Janssons sändebref (bil. II) m. fl. st.

[2]) Psalm B. 13: 11, 17: 10. Erik Janssons afskedspsalm v. 6 (Hallsén a. a. sid. 36). Några ord till Guds församling, 6:te punkten.

[3]) Kat. 78—84 fr.

[4]) Kat. 84—85 fr.

[5]) Kat. 88—89 fr. Detta påminner om Böhme och är troligen äfven hämtadt från honom. Ännu 1849 fanns i Långbyn i Forssa handskrifna öfversättningar af Böhme, hvilka utgjort enskilda läsares uppbyggelseskrifter. (Landgren: Om de antin. rörelserna, sid. 328, noten).

lemnade fritt val"; — "liksom en moder vårdar sig om sitt barn, så vårdar Gud sig om menniskan; men när barnet görer motstånd, oaktadt modrens alla försök att göra det godt, så måste hon lemna det till spillo" [1]). Människan skapades således med fri vilja, ty eljest vore hon bunden vid Gud, "och om Gud hade bundit Adam vid sig, så hade Adam och Gud varit lika med Adam och Eva, när de voro båda skapade i ett kött; och hade följaktligen ingen förökelse af Adam kunnat uppfylla hela jorden" [2]). Hon hade således förmåga att kunna afvisa ormen från sig [3]), men då hon i stället lyssnade till ormens tal, föll hon i synd.

Erik Janssons uppfattning af synden är nästan fullständigt pelagiansk. Den fria viljan blef efter syndafallet densamma som förut, hvadan någon arfsynd ej finnes, utan läran om arfsynden är "ett presternas eget påfund och ej grundad i bibeln" [4]). Dock anser ej Erik Jansson i likhet med Pelagius, att det finnes människor, som aldrig hafva syndat, och som bevis därpå anför han 1 Joh. 1: 10. Döden kom i världen, hvilket var en följd af att människan har syndat, icke därför att hon har synd. Gud sade: "på hvar dag du däraf äter, skall du döden dö", och hvad Gud sagt, kunde icke ändras. I fråga om begärelsen öfverensstämmer Erik Jansson med den romersk-katolska läran, då han säger, att den onda begärelsen är ett straff och icke en synd [5])

Människorna fortsatte dock att synda, säges vidare, oaktadt Gud utgaf lagen som ett rättesnöre, och oaktadt Moses' och profeternas varningar. "Vilddjuret uppstod och öfvervann helgonen", och människorna blefvo sålunda allt mera "bortkomna från sitt ursprung", och därför upplågade Guds vrede öfver mänskligheten. Men Gud sände sin Son i världen och försonade i Kristo världen med sig själf. Angående återlösningen har Erik Jansson knappast yttrat mera, än att Jesus påtog sig världens synder och be-

---

[1]) Kat. Inl. 4—5 fr.

[2]) Kat. 90 fr.

[3]) Som exempel på Erik Janssons godtyckliga och fantastiska bibeltolkning kan anföras ur Kat. 90 fr.: "Hvad det vidkommer att ormen kunde närmas Eva i Guds lustgård, det var Adams fel, som stod och afhörde ormens djefla list, så väl som han förut hörde Guds stränga straffdom, eller att han skulle döden dö, den dagen han åt af kunskapens träd; ty Gud var ingen orsak till Evas samtal med ormen. alldenstund han gjorde Adam till herre öfver alla skapade djur, och följaktligen egde förmåga, att kunna afvisa ormen från sitt eget kött".

[4]) F. D. 1845, 18 Okt. Hallsén har i sin bok (sid. 38), en artikel, som söker bevisa, att läran om arfsynden är obiblisk.

[5]) På en samling i Kinsta i slutet af Maj 1844, då Erik Jansson af Olof Olsson uppmanades att rättfärdiga sig i afseende på det spridda ryktet om förhållandet till Karin Ersdotter, yttrade han: "Det var ett Guds straff öfver mig, därför att jag ett par dagar hade trott att Magister Sefström var en sann kristen, och detta var en svår synd". Huru detta åter kan öfverensstämma med hans syndfrihetslära, blir en annan fråga. Jfr ock E. J. sid. 165, noten.

talade dem med sitt lidande och sin död. "Våra synder äro inknutna i svetteduken, som Jesus lämnade i grafven", var ett allmänt antaget talesätt bland Erik-Jansarne.

För att blifva delaktig af denna Kristi förtjänst fordras från människans sida endast tron, hvars begrepp dock ej närmare bestämmes. I likhet med metodisterna, anser Erik Jansson att hela omvändelseverket är utan grader och ej successivt utan ögonblickligt. Väckelse, upplysning och ånger behöfva ej föregå, utan tron, "som är lätt att vinna", är fullt tillräcklig. Däremot följa upplysning och ånger efter tron[1]). Den människa, som fattat sin frälsare med tron, är absolut syndfri, icke blott så, att synderna äro henne förlåtna och Kristi rättfärdighet henne tillegnad som vore det hennes egen, utan synden i sin helhet är borttagen eller med rötter uppryckt, så att ej det minsta syndens frö finnes kvar. Härmed äro vi inne på hufvuddogmen af Erik Janssons lära, hvilken sats kan betraktas som ett drifvande af den lutherska rättfärdiggörelseläran in absurdum, och som rättfärdiggöreläsrans yttersta vänster. Romerska katolicismen sätter människans rättfärdiggörelse genom Kristus såsom en den gudomliga nådens fortskridande verksamhet inom människan, så att hon i mån af sin sedliga fullkomning varder allt mera rättfärdiggjord inför Gud och kan äfven hinna här i lifvet den fullkomlighet, att hon öfverflödar i goda verk. Protestantismen finner den Heliga skrifts lära icke öfverensstämmande med denna bekännelse. Människan kan icke vara i gemenskap med Gud utan att vara helt rättfärdig; men hennes medskapade rättfärdighet är förlorad, och den genom nya födelsen förnyade andliga människan är ej fullt vunnen, emedan syndens makt ej är fullt öfvervunnen. Men tron är Guds gemenskap, och i och genom denna är människan fullkomlig genom Kristi henne tillräknade rättfärdighet, och denna lefvande tro bär frukt i lefvernets till allt större fullkomlighet fortskridande helgelse och i förening därmed tillväxande vishet och salighet, till dess allt varder fullkomnadt genom segern öfver döden i den troendes död. Med godkännandet af protestantismens grundsats att tron allena är rättfärdiggörelsens grund och medel, vill metodismen förena den satsen, att människan inom detta lifvet kan uppnå den fullkomlighet i lefvernets helgelse, att det onda icke mera låder vid henne. Erik-Jansismen går ännu ett steg längre, så att människan i samma ögonblick hon har den rätta tron också är helgad och fullkomnad, så att i allt hvad hon tänker, talar eller gör, icke mera finnes någon synd. Den lutherska kyrkan lär: tro på syndaförlåtelse genom Kristus, så äro ock synderna dig förlåtna. Nå väl, menar Erik Jansson, tro också att självfva benägenheten till synd är borttagen, att helgelsen är fullbordad, så är ock

[1]) D. D. 1845, 18 Nov. Kat. Inl. 21—22 fr. Såsom bevis på, att tron utan föregången upplysning och ånger är tillräcklig, anföres Ap. Gärn. 15: 8—11 och Rom. 4.

köttets benägenhet till att synda borttagen och helgelsen fullbordad. Kristus är den troendes lif, men i det hjärta, där Kristus lefver, kan icke synden bo. I tron gifves den Helige ande, som renar, upplyser och helgar människan, så att all ofullkomlighet är försvunnen. Den troende kan därför icke heller bekänna sig vara en fattig, syndig människa; han är rik, han är ren genom Guds nåd och kraft i honom.

På följande sätt försvaras denna hufvudsats: Johannes säger, att "hvar och en, som gör synden, han är syndens träl" (Joh. 8: 34), och "den som gör synden, han är af djäfvulen". — "Hvar och en, som är född af Gud, han gör icke synd, ty Hans säd förblifver i honom; och han kan icke synda, ty han är född af Gud" (1 Joh. 3: 8—9). Däraf drages den slutsatsen, att de genom tron på Kristus pånyttfödde icke kunna synda. Vidare heter det: "I skolen vara helige, ty Jag är helig" (1 Petr. 1: 16), "Varen fullkomlige, såsom Eder himmelske Fader är fullkomlig" (Matth. 5: 48). Vore nu i mig något syndigt, vore jag ej fullkomlig eller helig, och då vore dessa ord förgäfves sagda, hvilket är omöjligt. Vår frälsare säger: "hvar och en plantering, som min himmelske Fader icke har planterat, skall med rötter uppryckas". Nu är såväl själfva syndafördärfvet som synderna en plantering, som den himmelske Fadren icke har planterat, således är det visst, att den skall uppryckas, oeh vi tro, att detta är skedt bland de trogna, ty när Gud borttager synderna, hvilket han lofvat alla som tro, så tager han icke bort blott en del utan alltsammans, så att intet därutaf är kvar. Det står ock, att Gud rengör våra hjärtan genom tron (Ap. Gärn. 15: 9). Då det är ur hjärtat, som onda tankar, m. m. utgå (Marc. 7: 21) och hjärtat är rengjordt, så kan sådan orenlighet där vidare hvarken finnas eller utgå, eljest skulle en källa gifva från samma mynning, sött och bittert vatten, hvilket Jakob säger är en omöjlighet (Jak. 3: 11). — Vidare säger Paulus i Gal. 2: 17: "skulle vi, som nu söka varda rättfärdige genom Kristus, ock ännu själfva befinnas vara syndare, så vore Kristus en syndatjänare. Bort det!" Det är således klart, att om hos mig, som är rättfärdig genom Kristum, något finnes kvar af syndafördärfvet, är jag en syndare, och då uppstår den orimligheten, att Kristus vore en syndatjänare. Ytterligare säger samme apostel i Gal. 2: 20: "Jag lefver, dock icke nu jag, utan Kristus lefver i mig". Det är således icke jag, som lefver, d. v. s. min gamla människa är död, och det som är dödt, det är icke mer till, och Kristus lefver i mig i stället, nämligen genom tron, hvaraf följer, att i mig finnes intet syndigt, ty Kristus kan ej bo tillsammans med något syndigt. Således är äfven all syndalusta, alla onda begär borttagna, "ty har Herren tagit min synd bort, och jag är helt ren från all orättfärdighet, så kan icke onda begär finnas hos mig, alldenstund jag är Guds helga tempel, hvari Gud bor"[1]).

---

[1]) Kat. 67 fr. Ett ord i sinom tid, sid. 12.

En egendomlig tolkning har Erik Jansson af ordet: "Kristus är kommen i köttet" (1 Joh. 4: 2) och liknande utsagor (t. ex. Joh. 1: 1, 1 Tim. 3: 16, Ebr. 2: 14). Därmed menar han i rak strid med sammanhanget, att Kristus har kommit i hvar och en af de trognas kött. Däraf följer, att i de trognas kött kan ej bo något syndigt, ty Kristus och Belial kunna ej förlikas. Sådana ställen åter, som Rom. 7, 1 Joh. 1: 8—10, 5: 16, 1 Kon. 8: 46, Ordspr. 20: 9, Rom. 3: 19 "dels omrörer dem, som äro döde i öfverträdelser och synder, och dels omtalar deras lif, som jämlikt Gal. 5 har mistat Kristum för sin strid med kött och blod" [1]).

Visserligen bedes uti femte bönen i Fader vår: "förlåt oss våra skulder", men "Jesus bad sjelf denna heliga bön, och det oaktadt han var lika ren som sin himmelske Fader sjelf från alla brott och skulder. Och dessutom hörer Gud icke syndare, utan den som är rättfärdig, honom hörer han; och därför skole vi, som äro fullkomlige, såsom vår himmelske Fader fullkomlig är, bedja för vår nästa eller för dem, som äro igenlefda, att deras skulder skall förlåtas, såsom vi ock förlåte dem oss skyldige äro; d. ä. vi kan icke annat än förlåta dem, som stå i skuld inför Gud, som uti oss är, och därutaf måste Gud förlåta alla skulder, som vi liksom Jesus Kristus sjelf tager på oss, såsom vore de våra egna brott" [2]).

Skulle dock någon ej alldeles våga lita på alla dessa utsagor med tanke på andra Skriftens språk, som ej passa in med de dragna slutsatserna, eller skulle tycka med sig själf, att benägenheten till att synda ändå i någon mån finnes kvar, så gäller det att som Abraham tro, där intet hopp är (Rom. 4: 18). Den som annorlunda tror, han förringar Kristus, hvilken, "liksom en konung, när han befallar sina undersåtare, att göra det han gärna vill, äfven gifver dem medel i händerna, att fullgöra all hans vilja, och om han befaller, att hans närmsta vän skall klädas i en lika skrud, hvari han själf är klädd, så är han äfven mäktig att fullgöra det han befaller" [3]). Således, den som tror, att han har synd, han har det ock, men den som tror, att han är utan, han är ock utan.

Af det sagda framgår, att Erik Jansson anser de trogna fullkomliga [4]) (Matth. 5: 48), och de känna ingen syndig lusta, ingen

---

[1]) Ett ord i sinom tid, sid. 7. Hvad angår Rom. 7, så finnes i Erik Janssons självbiografi en predikan öfver detta ämne, hållen i Enånger, Njutånger och Hudiksvall.

[2]) Kat. 111 fr. Under en predikan i Trogsta (Mars 1844) uttalade sig Erik Jansson utförligt härom.

[3]) Ett ord i sinom tid, sid. 8.

[4]) Jfr Erik Janssons psalmbok 5: 12, 14:

Ljus och fullkomlighet jag har;
Ty Guds fullkomlighet jag eger.
Jag är fullkomlig som min Far,
Hvaraf jag evig sanning säger.
Med Jesus uppå Fadrens hand
Jag råder öfver alla land.

benägenhet till det onda, ingen frestelse eller någon strid med något ondt hos dem själfva, utan en oafbruten frid och fröjd i den Helige anda[1]) (Phil. 4: 4, 1 Thess. 5: 16). Vår gamla människa är korsfäst med Kristo (Rom. 6: 6) heter det; då en människa är korsfäst, är hon död, sammalunda med den gamla människan. — För att kunna hålla fast vid denna åsikt om de trognas fullkomlighet måste Erik-Jansarne tillgripa sådana åtgärder som att lögnen försvaras med åberopande af Moses och Aron (2 Mos. 5: 1—3), Abraham (1 Mos. 12: 10 följ.), Jakob (1 Mos. 27), Rahab (Jos. 2. Ebr. 11: 31), Tobias ängel (Tob. 5: 7); bitterhet och vrede få namn af nit (Ps. 18: 27) o. s. v. Vidare ursäktade de sig ofta med att säga: "Det gör detsamma, hvad köttet gör; det är allt fullgjordt".

Troende föräldrar afla utan synd födda barn, och dessa barn blifva en "helig säd", delaktiga af och inneslutna i Kristi kärlek redan här på jorden[2]).

Likväl kan ingen i detta lifvet nå en sådan fullkomlighet, att han ej åter kan falla[3]), och de troende blifva alltjämt frestade, ehuru frestelserna, liksom hos Adam och Eva, blott komma utifrån. Det bevis, som härvid anföres, är Eph. 6: 12: "Vi hafva icke en strid med kött och blod" — nämligen med vårt eget kött och blod — "utan emot furstligheterna, mot myndigheterna, mot världshärskarne i denna mörkrets värld". (De följande orden uteslutas). Därom, säga Erik-Jansarne, bär hela vårt lif vittne. Jak. 1: 14 tillämpas blott på de otrogne. Men ej blott "världen" erkänna de kunna fresta dem, utan djäfvulen går omkring som ett rytande lejon och söker hvem han uppsluka må, och Gud kan ej binda det han förut förkunnat frihet[4]), utan hvar och en eger frihet att liksom Esau förakta sin förstfödslorätt eller, såsom Loths hustru, se sig tillbaka[5]). De trogna måste för den skull bedja och icke förtröttas samt ropa till den himmelske Fadren dag och natt[6]), ty "den som icke genast med trons böneljud kastar satans glödande skott eller skråkula ur vägen, han ger satan tillfälle att bana ytterligare väg, och den

---

Fullkomlig är jag som Gud är,
Hans Faders lif jag i mig eger;
Den kropp jag här förgänglig bär,
Gör allt som hör till Kristi seger,
Till dess den stund jag dödas skall,
Då står jag fri från dödsens fall.

[1]) Kat. 67 fr. Ps. B. 8: 8. Ett ord i sinom tid, sid. 12.

[2]) Kat. 126 fr.

[3]) Här anför Erik Jansson Aug. Bek. 12 art. "då nämligen på ordet *kunna* lägges tillbörlig vikt" (F. D. 11 Okt. 1845).

[4]) Kat. 68 fr.

[5]) Kat. Inl. 28 fr.

[6]) Kat. 114. Särskild vigt lägges vid huslig andakt. (Några ord till Guds församling. 3:dje och 4:de punkten).

fria viljan blir genomträngd af begär"[1]). Som exempel framhålles berättelsen om David och Bathseba. — De andliga fienderna äro sålunda djäfvulen och världen, men ej det egna köttet.

Angående sakramenten har Erik Jansson yttrat sig tämligen oklart, men då såväl han själf som hans anhängare hafva förklarat, att Erik-Jansarne därvidlag öfverensstämma med kyrkans lära och Augsburgiska bekännelsen, så torde en del af hans orediga uttryck i såväl katekesen som psalmboken vara tämligen betydelselösa.

Döpelsen anses nödvändig, ty Jesus själf lät döpa sig till ett tecken, att alla skola följa honom efter. Äfven "är klart, att helige barn böra döpas, när de inträda i en ny värld, för att strida mot hela djefvulens kringfarande i syftning att uppsluka, hvilka han finna kan, nämligen alla, som ej äro döpta med anda och vatten, hvarigenom de äger förmåga att likt Jesus själf stå honom krafteliga emot vid alla försök"[2]). Hvad har då dopet för verkan, då det sker bland de otrogna? — Jo, svarar Erik Jansson, enligt 5 Mos. 28 äro alla barn "förbannade när de otrogna redan uti moderlifvet och följaktligen fördömda efter den straffdom som följer fädernas missgerningar allt intill tredje och fjärde led". Men "de barn, som äro döpta med vatten och ande, ikläder sig den salighet, som åtföljer tron, den Gud verkar". — "Ty Jesus säger, att barnen hörer himmelriket till, efter de hafva kommit till honom vid dopets stund"[3]). Men "så fort barnet kan nämna Guds namn eller vara i det allra ringaste olydigt, utan att det genast lägger sådant, igenom en christlig undervisning, till rygga, så är det åter under sina fäders förbannelse. Därför kan inga barn frälsas från helvetets eldspina, som otrogna fäder uppföder till rof för djeflarne"[4]). — Hvad beträffar formen för dopet, så tyckes det på Bishop Hill hafva utförts genom bestänkning.

Nattvarden anses äfven nödvändig, men de vilja naturligtvis ej mottaga Kristi lekamen och blod såsom utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse, utan nattvarden är för dem en åminnelsemåltid, uti hvilken Kristi lekamen och blod äro närvarande och åtnjutas af hvarje nattvardsgäst, oberoende af hans sinnesbeskaffenhet[5]), men blott den trogne får del af dess välsignelse, som består i ett "tillväxande i visdom, ålder och nåd för Gud och menniskor"[6]). De otrogna "förenas med djeflarnes lif och ursprung". — Af åtskilliga uttryck i katekesen och psalmboken (t. ex. Kat.

---

[1]) Kat. 68—69 fr.

[2]) Kat. 126 fr.

[3]) Kat. 123 fr.

[4]) Kat. 125 fr.

[5]) Ps. B. sid. 221—222.

[6]) Kat. 139 fr.

137, 139 fr. Ps. B. 18: 5, sid. 221) framgår, att Erik Jansson synes luta åt den katoliserande uppfattningen, att nattvarden äfven är ett försoningsoffer, som kan begås för andra. Denna åsikt tyckes dock för anhängarne hafva varit fullkomligt okänd, och ännu lefvande Erik-Jansare försäkra, att de aldrig hört talas därom, och att nattvarden inom sekten aldrig betraktats eller begåtts på detta sätt[1]).

Hela detta "evangelii ljus", som Jesus och hans apostlar förkunnade, blef dock snart "öfvertäckt med mörker", emedan de trogna "hemföllo uti ett afguderi, som bestod i ett älskande af frid, den stund Gud ville att blodet skulle fortfara att strömma för sanningens skull" [2]). Den tanken uppstod hos dem, att Gud ville gifva dem framgång genom beskydd af världslig makt, "men detta var tvärtemot Jesu ord, då han säger, att han ej är kommen att stifta frid utan svärdet", och då Konstantin den store tog de kristna under sitt beskydd, stiftade han ej häller inbördes frid, emedan kärleken förkolnade i de trognas hjärtan, så att de alldeles glömde Jesu förmaning, som bjuder att gå ut i hela världen och lära allt folk. Dessutom gjorde sig Konstantin skyldig till det afguderi, som omnämnes i Zach. 5: 1—4, ty han tillstadde, att kyrkomöten blefvo hållna, och dessa möten voro "djäfla inrättningar", på hvilka tjufvar och menedare blefvo dömda såsom fromma. Allt detta föregafs vara Kristi och hans apostlars befallning men var i stället den satans list, om hvilken Paulus profeterat i 2 Thess. 2. Ty, "då satan såg, att alla försök misslyckades under en tid, då flera tusen Jesu efterföljare läto blodet rinna för sanningen, så tog han den utvägen att stifta frid; och det lyckades honom så långt, att Christi lära blef innesluten i fördolda rum" [3]). — "När nu alla kristna sekter äro grenar ifrån den romerska kyrkan, kan då mörkret vara ringare uti kroppens lemmar än det är i själfva ögat", brukade Erik Jansson säga i sina predikningar i Forssa och på andra ställen. Detta andliga mörker anses hafva räckt till närvarande tid (1840-talet), och alla lärare, som därunder uppträdde (t. ex. Luther och Arndt), voro djäfvulens tjänare och falska profeter. Med synnerlig hätskhet angriper Erik Jansson "den själamördaren Luther (däri påminner han om Svedenborg), som visserligen bröt med påfvens lära, klöf den midt itu", men själf framkom med en lika farlig villfarelse, nämligen sin lära om rättfärdiggörelsen, hvilken betecknas som en "täckmantel att skyla ondskan med". Likväl gick evangelii ljus ej förloradt, ty himmel och jord skola förgås, men ej Guds lefvande ord. Häraf följer, att

---

[1]) "If his writing or expression in regard to the Lords Supper savors at all of Catholicism, he did not in any manner support or draw any support from this belief", skrifves t. ex. till förf. i ett bref, undertecknadt H. Nordström, Mrs M. Nordström, O. H. Westberg.

[2]) Kat. 6 fr.

[3]) Kat. 7—8 fr.

“fastän satans trogna tjänare öfversätta bibeln, så tillstäder icke Gud, att de få ändra ordets mening, oaktadt vissa meningar uttalas med orätta uttryck“, af hvilka den trogne likväl ej förvillas[1]). Luthers bibelöfversättning är därför riktig, oaktadt öfversättaren “brinner i helvetet“ [2]). Men alla andra läroböcker, som tillkommit under denna tid, innehålla läror, som strida mot bibeln, och emedan kommande släkten däraf kunna förvillas, böra alla sådana böcker förstöras, hvilket äfven befalles i Ap. Gärn. 19: 19.

Först i närvarande tid har detta mörker blifvit skingradt, och detta har skett genom Erik Janssons ankomst i världen. Han förklarar sig själf vara ett omedelbart Guds sändebud till vår tid och den ende, som lär skriften rent alltifrån apostlarnes dagar. Guds Ande talar genom honom, hvaraf följer, att allt, som han förkunnar, är Guds ord. Att Erik Jansson vid sitt första uppträdande med sin predikan om trons ögonblickligt helgande kraft själf var bländad af sin läras skenbara sanning, är utom allt tvifvel. Men märkvärdig är den hastiga öfvergången från ett ödmjukt och sökande sinne till försöket att uppträda som profet och undergörare, till tillförsikten att kunna meddela den Helige ande genom handpåläggning och bön, och äfven blott genom den magiska tjusningskraften af en blick eller ett handslag, till förklaring af ett fullkomligt utrotningskrig mot kyrkan genom att förbränna dess godkända andaktsböcker, och af uppror mot världslig öfverhet. — Allt mer och mer steg hans tillförsikt genom framgången, och om han ock misslyckades i sina försök som profet och undergörare, var han alltid färdig att kasta skulden på de andras otro och dymedelst rädda sitt anseende. Slutligen ansåg han sig helt och hållet stå i Christi stad och ställe och tillämpar på sig sådana uttryck som “Jag är den gode herden“; — “Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden“; — “Jag är det sanna vinträdet“ m. fl. Hans skrifter öfverflöda af olika uttryck om hans sändande af Gud och likhet med Kristus. — “Erik Jansson har liksom Gud i skapelsens stund sagt uti Christi stad: Varde ljus; — och det vardt ljus“. — “Detta är Guds verk att tro på mig, som står i Christi stad och har blifvit lämnad alla de egodelar uti händer, som Jesus Christus hafver fått af sin Faders härliga makt“. — “Då det nu ställes i fråga, att jag är det sanna vinträdet, och att jag har samma vingårdsman som Jesus Christus ägde, då han ägde medvetande af all sin Faders himmelska vård, har jag följaktligen makt att säga: nu ären I rene för det tals skull, som jag hafver talat med Eder“. — “Därföre, hvilken som icke blifver i mig, han skall bortkastas såsom en gren och förtorkas“. — Då du nu hafver klart ljus uppå din förening med min Fader i Christo, som i mig är, så vill jag vidare visa dig, att allt, det du vill hafva af din Fader i Christo,

---

[1]) Kat. Inl. 3 fr.

[2]) D. D. 18 Nov. 1845.

så måste du finna när mig, som är i hans stad". — "Så bjuder jag dig, som själf är helig, såsom Gud helig är"; — "Gud har beslutat, att jämlikt Amos 3: 7 genom mig uppenbara sina hemligheter"[1]. Några bevis ur den Heliga skrift kunna naturligtvis ej anföras, men de behöfvas ej heller, menar han, alldenstund Kristus, då det begärdes, att han skulle låta se tecken af himmelen, svarade, att "tecken skall ej gifvas dem". (Orden "utom profeten Jonas' tecken" utelämnas)[2]. Vidare skall den härlighet, som Erik Jansson i Kristi stad upprättar, öfvergå den, som Jesus och hans apostlar utförde i alla land; Kristi tillkommelse är uppenbar till sin höjd genom Erik Janssons lydnad inför Gud[3]. Frälsning finnes för den skull endast genom honom[4], och "att misstro den Gud hafver sändt, är det största afguderi, som Guds ord omrörer, ty den honom rörer, han rörer Guds ögnasten. Ingen större synd kan göras under solen"[5], ty detta är den synd, som icke kan förlatas. Den, som Gud sändt, skall äras som Jesus själf, och de trogna måste ock vårda sig om hans familj och liksom Johannes taga den i sin vård, ifall Erik Jansson som ett Jesu vittne likt Jesus slutar sitt lif under mördares händer[6]. Den, som tror på Erik Jansson, han varder förnimmande, att hans lära är af Gud, och varder upplyst af den Helige Ande[7]. Han kan således ej falla genom okunnighet eller genom falska underrättelser, att den Gud sändt har ändrat något af det han förut yttrat. Därför har han ingen ursäkt för sin synd, ifall han affaller[8].

Erik Jansson har ofta blifvit jämförd med Thomas Münzer, och det finnes många likheter dem emellan. Båda hyste ett starkt hat till Luther, emedan han stannat på halfva vägen med sin reformation. Båda sade sig vara komna att upprätta Guds rike på

---

[1]) Kat. 79 fr. En härlig beskrifning, sid. 4, 5, 6, 22. (Några ord till Guds församling, sid. 14, 21 (10:de och 11:te punkten). I skriften En härlig beskrifning, m. m. söker Erik Jansson att på samma sätt som Kristus framställa liknelser. — Det påstås äfven, att på Bishop Hill gick hans öfvermod till den förfärande grad, att han en gång under en dammbyggnad utropade: "Om du, o Gud, ej gifver god väderlek, så att vi kunna fullborda det arbete, vi ha för händer, så skall jag sätta dig af din allmakts säte, och du skall ej regera hvarken i himmelen eller på jorden, ty du kan icke regera förutan mig".

[2]) Såsom ett slags bevis på hans sändande af Gud brukade såväl han som anhängarne anföra: I Skriften talas ingenstädes om en falsk profet eller en falsk apostel, utan alltid om flere. Således, då Erik Jansson är blott en, då ingen annan lärer som han, kan han icke vara en falsk apostel. Han står ensam mot alla lärare, liksom Micha stod ensam mot de 400 falska profeter.

[3]) Kat. 79 fr.

[4]) Kat. Inl. 6 fr.

[5]) Kat. 2 fr.

[6]) Kat. 32 fr.

[7]) Kat. Företalet, sid. 13.

[8]) Kat. 93 fr.

jorden i synlig måtto genom att utrota tyrannerna och upprätta en alldeles ren och fullkomlig kyrka, enväldigt styrd af dem själfva, emedan de voro begåfvade med Guds Ande. Den bestämdhet, med hvilken de predikade sina meningar, den dristighet, med hvilken de framhöllo sina gudomliga uppenbarelser, de lockande löftena om en stor andlig och timlig lycksalighet samt de svåra förbannelserna öfver motståndarne, allt verkade mäktigt på folket, som i dem sågo profeter, hvilka man måste höra och lyda. På nästan hvarje blad i Erik Janssons skrifter uttalas svåra förbannelser öfver de otrogna, hvilka samt och synnerligen äro dömda till "den sjö, som brinner med eld och svafvel" eller "helvetets eldspina och stenar"[1]. De trogna böra bedja Gud om deras fortkomst till helvetets nedersta rum[2], samt att de här i lifvet måtte falla i den ena synden efter den andra (Ps. 69: 28). De äro ej ens vår nästa, utan ett med mandråparen Satan; den som mot dem öfvar lögn och falskt vittnesbörd, begår ingen synd, blott det sker till gagn för Guds saks skull; likaså är deras dråp ej något brott inför Gud (2 Mos. 2: 11—15; Jos. 2: 3—5; Ps. 15; 1 Sam. 20: 28—29 m. fl. st.)[3]. — Deras gudstjänst får ej bevistas af de trogna, hvilka ju ej kunna deltaga i syndabekännelsen; dessutom gäller om den Hes. 16, Hos. 8: 14, 9: 1. Gud har äfven förbjudit att bygga altaren af huggen sten samt ropar ve öfver alla bergskyrkors byggande.[4]. Världslig ordning och öfverhet kallas för oordning[5]. Till och med till världslig visdom och all mänsklig vetenskap äro de otrogne oduglige och döma därom som den blinde om färgen; endast den, som har Guds Anda, utransakar allting[6]. — Skulle någon af de trogne affalla eller visa det ringaste tvifvel i något afseende eller begå en grof synd, skall han först förhöras inför församlingen, och om han ej bättrar sig, skall han uteslutas och öfverlämnas till helvetets eldspina[7]. Det är då till och med tillåtet att dräpa honom, hvilket försvaras med berättelserna om Pinehas samt Ananias och Saphira[8].

Snart skulle ock alla otrogna utrotas (Ordspr. 2: 22) och landet tagas i besittning, liksom Israels barn utrotade Kanaans folk

---

[1]) I synnerhet skildras de fördömdas kval med stor utförlighet och bjärta färger i Några ord till Guds församling, sid. 24—26, där Gud själf säges tillsammans med de trogna fröjda sig åt deras kval.

[2]) Ps. B. 23: 11. Kat. Föret. sid. 6.

[3]) Kat. 34, 53, 55 fr.

[4]) Kat. 25, 26 fr.

[5]) Dock påstod Erik Jansson vid ransakningen i Delsbo, att det borgerliga samhället är en gudomlig inrättning, hvarför ingen har rätt att afvika från lagarne, så vidt de öfverensstämma med Guds ord. (D. D. 1845 18 Nov.).

[6]) Kat. 83 fr.

[7]) Några ord till Guds församling, sid. 4, 6—7, m. fl. st.

[8]) Kat. 34 fr.

och mottog sin arfvedel. Då anses Guds rike och Herrans härlighet hafva kommit i hela sin kraft, och då hafva äfven profetiorna i Hes. 47: 1—12, 4 Mos. 14: 21, Es. 11: 1—10 och Hab. 2: 14 gått i fullbordan.

En man, som kände Erik Jansson personligen, umgicks med honom och aldrig stod på fiendtlig fot med honom, har med anledning af de berömmande ord, som fälldes öfver Erik Jansson vid halfsekelsfesten i Bishop Hill, bland annat yttrat om hans lära följande träffande ord: "I huru välvilligt ljus jag än ville se saken, kan aldrig den Erik-Jansiska rörelsen i vår provins anses som en af dessa Herrens nådevindar, som blåsa lif i de döda benen, utan en af dessa våldsamma stormar, tyfoner, hvilka stundom draga fram öfver ekvatorialtrakterna och väl kullstörta åtskilligt murket och därigenom göra nytta, men på samma gång upprycka mycket, som borde bevaras, och därigenom göra ännu större skada".

Bilagor.

I.

Concept till Erik Janssons predikan under hans första Helsingeresa.

1. Om du har af ordets predikan fått ett stygn uti ditt hjärta, efter som folket erfor enligt Ap. Gärn. 2: 37, så bör du förstå, att Gud själf har öppnat ditt hjärta för att emottaga nåden af löftetsordet, d. ä. du måste tro, att sedan du genom ordets predikan är omvänd eller har vändt dig till den som med Petrus kan säga dig hvad du göra skall, att du eger del af den Helige Andes gåfva, och denna gåfva är din egendom genom din döpelse i Jesu Kristi lekamen till syndernas förlåtelse. "Ty Eder är löftet gjordt och Edrom barnom och alla dem som fjärran äro, hvilka Herren vår Gud härtill tillkallande varder".

2. Hvad som vidare rörer din bättring är att du lyder Herrans ord, som i likhet med Esaias 53, du bör ropa trösteliga, spar icke, upphäf din röst såsom en basun och förkunna mitt folk deras öfverträdelser och Jacobs hus deras synder. Du får icke blifva ibland dem som han talar om uti 2—5 versen, utan dem skall du likna, som helt efterkomma det följande ord uti det nyssnämnda kap. och verser. Ty du kommer att möta sådana djefla andar, som påstår, att du först skall gå och hafva sorg öfver dina synder, eller med andra ord, du måste känna en sådan styggelse uti ditt hjärta, att du skall ligga uti helvetet och lika som der bada i förtviflan och sedan kunde vara skicklig att emottaga nåden i Kristo. Ja! de säger, icke kan någon göra bättring genom detta ropande: jag tror midt uti mörkret att jag eger all den nåd och salighet du eger som nu står i Kristi stad för att bedja i Kristi stad att jag är försonad, tillsägande att det är högst orimligt att tro, det en människa kan förlåta synder och gifva det de säger sig undfått till hvar och en som tror; detta och mycket mera skall du möta ifrån djefvulens predikanter uti verlden. Men tro dem icke, utan tro Mose och profeterna, hvilkas skrifter du igenfinner

uti evangelisternas och apostlarnes skrifter. Gör du den fasta, som Herren säger, att du göra skall, gif lösa dem som du med orätt bundit hafver, släppa dem, som du betungar, gif dem fri, som du tvingar, haf bort allehanda tunga, d. ä. såsom jag alltid förklarar detta ämne. Du som har själf varit bunden i dina synder, skall nu komma i håg, att du har bundit andra, så att de i både andlig och lekamlig mening har brutit emot skrifterna. Du säger jag skall i dag liksom Faraos tjenare komma i håg deras synder och genast vara medel att frälsa en oskyldig Josef utur fängelse. Gif först själf tillbaka hvad du har orätt bekommit, så kan du sedan predika för andra dina medbröder uti synden, och på en sådan väg kan du göra dem fri, som du tvingar, och hafva bort allehanda tunga.

3. Bör du märka, att denna förmåga, som här omröres, kan du icke erhålla på andra vägar än såsom all skrift säger i likhet med 5 Mose Bok 30: 11—14; Rom. 10: 16. Ty hvad gäller det dig, om du vill tänka uti ditt hjärta att detta budet är fördoldt eller fjärran ifrån dig, då skriften säger, att det icke är i himmelen, så att du måste säga: ho vill fara oss upp till himmelen och hemta oss det, att vi må hörat och görat? — Ty ordet är ganska hardt när dig i dinom mun och i dino hjerta, att du det göra må. Ja! detta är det ordet om trona, som vi predika. Ty om du bekänner med dinom mun Jesum, att han är Herren, och tror uti ditt hjärta, att Gud hafver uppväckt honom från de döda, så varder du salig. Ty skrifterna säger, att hvar och en som tror på honom, skall icke komma på skam; d. ä. om du på denna vägen i likhet med Jerem. 12: 16 vill emottaga Guds rike under ett vanligt svärjande eller lärer af Guds folk att svärja vid Guds namn, så visst som Herren lefver; likasom de tillförene hafva lärt mitt folk svärja vid Baal, så skola de uppbyggas bland mitt folk; jag säger, den salighet kan icke erhållas på andra vägar än att tro likasom Rom. 4 lärer oss, att tro på det hopp, der ej något hopp är, m. m.

4. Kan ingen antaga denna nåd och blifva beståndande utan att först veta, att den är sänd, som lärer honom svärja vid Herrans namn. Ty om jag icke vet att han är sänd, så måste jag hafva hemligt tvifvel uti min själ, och detta hemliga tvifvel hindrar mig från delaktigheten af hans lif i Kristo, som lofvar mig frid. Ty det är ingen åtskillnad på dem som tror att de kunna gifva nåd, som icke äro sända såsom Rom. 10 lärer, och honom, som tviflar på dem, som äro med de fridsamma, som friden gifva kan; — åt hvilken sida du vänder dig, så går du miste om frid och salighet.

5. Då du tror, att Gud hafver sändt mig, så måste du tro, att enligt Rom. 10: 17 tron är utaf predikan, men predikan genom Guds ord; d. ä. genom predikandet till dig öfvertygas du att tro det ordet säger, emedan du hör att det icke predikas egna drömmar eller egna ord, utan med anda och kraft.

6. Kan du icke tro, att allt är Guds ord, emedan du icke förstår, hvad Jesus Kristus menar med det ordet tillkommelse; detta ordet, som du själf kan läsa uti Matth. 24: 27—37, Luc. 17: 20, 1 Petr. 3: 20. Du har alltid hört, att alla tiders präster säger: skriften menar den yttersta dagen, men så lärer dig icke skriften; detta ordet tillkommelse begagnades uti skriften i likhet med betydelsen af samma ordet uti 5 Mos. 2: 25. Här säger han: "i dag vill jag begynna", m. m. Se der, om du icke ser, att Gud låter sina tjenare komma högre och högre för att regera på jorden. Och der kan du äfven se, att det icke var meningen om Jesu Kristi tillkommelse eller sittande på sin härlighets stol. På hvilken stol Jesus kan sätta sig utan sådana upproriska strider som skriften omrörer på hvarje plats der detta ordet begagnas.

7. Om du tror, att Gud har begynt att gjort mig stor, så måste du tro, att allt hvad du läser i bibeln är skrifvet om hvad du göra skall, är skrifvet enligt 5 Mos. 5: 3 för oss, som nu alla lefver. -- Äfven denna himmelska sanning missförstår en hel verld. Verldens förderfvade tjenare tror att mycket uti skriften icke hörer oss till, som nu äro här på denna dag och alle lefva, men denna nyssnämnda skrift vittnar, att det var icke ett förbund, gjordt med dem som var närvarande uti köttet och hörde ordet, efter såsom orden lyder i 2 Mos. 19: 5—6: "om I nu hören min röst och håller mitt förbund, så skolen I vara min egendom för allt folk; ty hela jorden är min, och I skolen vara mig ett presterligt konungarike och ett heligt folk. Dessa äro de ord, som du skall säga till Israels barnom". Ja! dessa äro de ord, som Gud befaller mig, som är här på denna dag och lefver ibland Eder att säga Eder, om I viljen höra det eller icke.

8. Bör du, som tror på det hopp, der ej något hopp är, vakta dig för tviflande tankar. Ty du läser uti Rom. 4: 19—21, att Abraham tviflade, då Gud ställde mörker för honom till ett ljus, och han trodde på det hopp, der intet hopp är, att han skulle varda mångas fader, som sagdt var till honom: "så skall din säd vara". — Ty utan tron är det omöjligt täckas Gudi, det du sjelf kan vidare läsa uti Ebr. 11 och uti Jac. 1: 6—8. Derföre skall du som säger dig hafva vilja för att tro intet tvifla på hvad dig lofvadt är.

9. Bör du finna nödvändigheten af denna förut nämnda tro, emedan du ser dig sakna Guds rike uti dig. Ty egde du Guds rike uti kraft, så kunde du aldrig känna begärelse till det som ondt är, men nu känner du begärelse till okyskhet och till lättfärdighet; och ho kunde hinna uppräkna alla begär uti din själ och uti ditt onda hjertas djefla boning? Du vet sjelf, att du är full af afund och ögnalusta och är frestad till högmodigt lefverne, midt under det du söker efter att lefva med änglaödmjukhet inför verlden, m. m. Och hvad skall jag vidare säga? Du må själf döma, om din tro icke är mera vådlig än djeflarnes. Icke kan fikonaträdet, mina bröder, bära olja, eller vinträdet fikon? Så

kunde ingen källa gifva salt och sött vatten från samma mynning. Ja! skriften är klar uti detta ämne, att du i likhet med Matth. 12: 33--34 måste blifva helt god eller ond. Ty der hjertat med fullt är, deraf talar munnen.

10. Afslutades alltid mina predikningar med en kraftig bön, hvari jag framställde mig såsom sänd af Gud med ljus och fullkomlighet och profeterade ofta hvad som skulle komma att ske efter predikan. Aldrig misslyckades något företag, utan så som det har blifvit profeteradt, så skedde det, hvilket mycket åberopades såsom bevis mot alla tviflande. — Många skola tro till en tid, men då frestelsen påkommer för ordets skull, strax förargas de. Men du, som lefver och har tillfälle att höra dessa ord, du bör vittna att mitt tal är sanning! Amen. Amen.

II.

Erik Janssons inlagor till Domkapitlet i Upsala och Kungl. Bef. H. i Gefle.

Till Högvördiga Dom Capitlet i Upsala!

I anledning af den kallelse jag erhållit hos Konungens Befallningshafvande i Gefle den 13 dennes att inställa mig till förhör härstädes, i dag den 18:de, får jag i all ödmjukhet gemensamt med hvad jag mundteligen vill göra sjel för mig, om det hopp som i mig är, bedja, att få inlämna denna min skrifteliga talan som följer. — Jag bekänner och tror att Guds ord, som Guds ande har skrifvit genom Propheterna, Evangelisterna och Apostlarna, hvarför jag tror, att Gud icke kan strida mot sig sjelf i ordet, utan hvad han lofvat, det måste ske, som han vill skall ske och s. v.

I följd deraf, tror jag att Gud icke har afseende till personen, då det är frågan tillegna sig Guds löften i hans ord; ty när Apostelen Jakob säger, att Gud hafver födt oss efter sin vilja, genom sanningens ord, så säger Gud på andra bibelställen, att det måste ske och stå redo, det han framkallar, och när allting är möjligt den som tror, så är det möjligt som Gud har lofvat i ordet när vi bedja derom troende och icke tvifla på hans löfte, att vi skola få allt hvad han lofvat; derföre, när Jesus säger, att han gör de blinde seende, som känna hans missgerningar, så står det fast, att han icke kan göra dem seende, som förakta Guds andes kraft, som kommer af ordets predikan; ty Gud tvingar ingen till att tro, der intet hopp är eller synes; men den som tror, att Gud i Christo har tagit bort våra synder med sin död, han uppstår äfven med honom ifrån syndens lif, emedan Christi lif icke kan förlikas med synd och orenlighet, som Gud säger hos Profeten Hesekiel i 36 Cap. 25, 26 och 27 verser med flera, att Gud gör oss lösa ifrån all vår orenlighet, och än vidare, att han ränsar oss ifrån alla våra synder med sin död, hvilket allt öfverensstämmer med att Gud sjelf är den som oss helgar som han helig är, när vi tro det, att Christi lif skall uppenbaras i vårt dödliga kött, som öfverensstämmer med att Guds ord, som hörer till den, som är rättfärdiggjord i Guds sons blod, och helgas af Guds anda, som är Fadrens anda i Christo Jesu, hvarmed vi äro

beklädda, som tro Jesu uppståndelses kraft, och hans sittande på Guds högra hand, hvarigenom Gud sjelf, med sin anda blifver i vårt kött genom tron på Jesu frukt af hans uppenbarelse i köttet, som är att hafva hans lif lefvande i oss; häraf se vi Gud dömer rätt i Hesekiels 33 Cap. 12 v., att den rättfärdige icke kan lefva om han syndar, det är, som Johannes säger i sin första Epistels 3 Cap., att den som är född af Gud kan icke synda, m. m.

Härvid böre vi nu märka, först, att detta tros lif, endast bekommes efter som epistelns 4:de och i synnerhet 10 Cap. till de Romare beskrifver, huru vi utan gerningar varda rättfärdiga, som öfverensstämmer med att Guds ord, och i synnerhet Episteln till de Epheser, der det heter, att af nåden äre ni frälsta; men här bör märkas hvad som följer, att vi äro Guds värk, skapade i Christo Jesu till goda gerningar, m. m. består vår berömmelse i Guds kraft och makt, som icke är för kort att rena oss, som han sjelf är ren o. s. v. För det andra, när nu Gud står vid sitt löfte. att han förmår bevara oss i sin härlighet som han har tagit oss till sig, för att sköta oss, som ett ler i krukomakarens hand, utan synd till alla goda gärningar skickliga; så har Gud icke bundit oss vid sig, då vi tro det som Apostelen säger (öfverensstämmande med allt Guds ord) i Episteln till de Romare i det 5:te och 6:te Cap., nemligen, att qvinnans säd är mer än mäcktig att söndertrampa ormens hufvud; ty det arf vi ega i Christo, är större än det vi ärfde i Adam, m. m. Men nu, som sagt är, bandt icke Gud Adam i paradiset, utan lemnade honom frihet, genom det ordet du, att få välja lif eller död; så ock den som Gud har efter sitt löfte, inblåst sin anda uti, såsom i Adam, det är genom ny födelse, återfått det lif som Adam mistadt; han kan åter som Adam af samma djefla list blifva bedragen att göra det ondt är, som i Hesekiels 33 Cap. står, att då skall hans förra rättfärdighet icke påtänkt vara m. m. Häraf se vi att rätta tillbedjare icke kunna annat än tillbedja i anda och sanning altid. att de som frukt bära måtte alltid rensas af Guds makt, så att de mer och mer frukt bära, och förklaras i Guds sons belätes ljus, ifrån den denna klarheten till den andra, då de lefva af tron, och gå af tro i tro altid; ty utom detta kunna vi icke stå faste intill endan; men den som icke undandrager sig trons lif och saliga frid och fröjd i den heliga anda, han frälsar sig och andra, då han lyder Guds röst i ordet och i synnerhet i 14:de Cap. i Epist. till de Corientier, der en hvar blir uppmanad att bedja i trone, om prophetsians gåfva, för att vara viss genom andans vittnesbörd, att det ena bibelordet gifver ljus till ett annat, församlingen till förbättring o. s. v. gifver då ordet en viss röst ifrån sig, så att det blifver en lifslukt för dem som tro, men en dödslukt för dem som icke tro. Till ett slut bekänner jag äfven att jag är viss i mitt sinne af Guds rika nåd, att jag af tron på Guds löften är sammansmält med den kärlek som Jesus säger skall vara i och öfver dem som äro ett hjerta och en själ, hvarom han sjelf beder i Joh. 17:de Cap. hvaraf följer att jag är sänd, efter som Jesus sjelf säger, att vi äro sände

som hafva vittnesbörd, att alt Guds ord vittnar med oss, derföre beder jag i all ödmjukhet att en hvar gifver akt på tidens tecken; ty det sker icke något nytt under solen, utan bibelns ord stå fasta för alla tider —

Jag önskar och beder att Guds rika välsignelse flödar i och öfver oss alla som tro i Jesu namn. Amen!

Upsala den 18 December 1844.

Eric Jansson.

Till Konungens Befallningshafvande i Gefle!

I anledning af att jag trenne gånger har emot lagen blifvit förd i tvång och häktelse, som Jesus säger skall ske den, som han sänder för att tala Guds ord, till lifs åt dem som tro och till döds åt dem som icke tro, så får jag ödmjukast bedja om, att få inleda följande talan.

Jag vill i all ödmjukhet erinra hvad lagen och Guds ord yrkar, att jag skall landsförvisas för villomeningars utspridande mot Evangelii lära; så har jag icke enl. K. L. 1686 och 1813 och 1736, 4:de befaller vederbörande att iakttaga, som öfverensstämmer med Upsala Mötes beslut af 1593, der det heter, att Guds eller bibelens ord skall blifva rättesnöret för allas tro och lefnad, hvarför ock den skall med Guds rena ord varnas, som de hör lära villfarande meningar m. m. Men detta har icke af vederbörande ännu blifvit verkställdt efter som K. L. och Guds ord säger, att det skall ske, ty det har ingen af dem sökt med Guds ord att rätta mig i laga ordning. Men jag prisar ändå Gud! för den rika nåd, att hans ande alltid har uttalat sitt ord på ett sådant sätt, att det ena bibelordet har lemnat ljus åt ett annat, ty Gud kan icke strida mot sig sjelf, efter han är ordets ljus, lif och allt, hvarför jag förmår allting genom honom, som mig mäktig gör, att förklara hans ord efter Guds löften i ordets sanning der Gud säger öfverallt; att han icke har anseende till personen, och i synnerhet i Jacobs 2:dra Capitel der vi ser; att många bli straffade som lagens öfverträdare efter de nu som förr gör anseende till personen o. s. v. Vill jag visa, att jag ej kommer att dömas efter Kungl. Maj:ts placat af den 12 Januari 1726 förrän den Kung får afgöra domen, som svurit Regeringsformens 16:de § med flere som säger, att vi framför allt skall blifva vid Guds rena och klara ord, såsom det i de Prophetiska och Apostoliska skrifter är skrifvet, hvilket öfverensstämmer med U. M. B. af 1593, hvilket än står fast, att ingen ting af hvad namn och person det vara må, får införa några meningar som strida mot bibelns ord, hvarföre, om det skulle finnas

någon mening i sjelfva Symbolum, som kan visas, att han icke står på den grund som är utlofvadt och besvuret att den skall stå, så har det skett, som det står i Hes. 13 Cap. De säga, att Gud har sagt det, fast det icke är så. Jag må nu fråga med Apostelen; om lag är mot Guds löfte i ordet? Men jag får svara som han med Guds andas ljus; Bort det. Konungars och Förstars råd och hemlighet skall man förtiga, men Guds verk skall man härliga prisa och uppenbara, och efter detta verk är af Gud, så kan ingen slå det neder, fast många strider mot Gud, så måste vi som tro mera lyda Gud än menniskors beslut och råd. Ja! vi kan icke förtiga, det vi hafva sett och hört i och af Guds sanning i ordet, och prisad vare Gud, att vi alla har svurit oss under de lagar som säger, att Guds ord skall gälla framför allt; derföre när menniskor vill hata dem som tro och tala, så säger Gud igenom Mose; att han önskar att allt Herrens folk profeterar i den ordning som 14 Cap. till de första Corinthier bjuder och det öfverensstämmer med allt Guds ord, ty vi skall säga dem sanningen om de vill höran eller icke, när Christi kärlek tvingar oss dertill, och när vi menniskor säger att vi icke får samlas tillsammans för att läsa och höra Guds ord så säger Gud, att vi skall vara endräkteligen tillsammans för att uppbygga hvarandra af Jesu härliga tro, hvaraf den rättfärdige lefver och sprider lif åt andra. Ja, om flere tusen vore församlade, som trodde Guds ords löften och kraft. I följd af det som nu är skrifvet och hvad mig har händt i denna tid, så får jag ödmjukast anhålla, om att få pass till Forssa, der jag nu är lagligen mantalsskrifven och hemmansegare, eller ock genast protokoll öfver hvarföre jag hålles fången mot lagen. Jag har ställt vederhäftig borgen mot mig om jag har eller skulle bryta något mot lagen, och sjelf har när Konungen begärt ransakning på det att sanningen en gång skall göra mig fri.

Gefle Länshäkte den 5 Januari 1845.

Eric Jansson.

III.

Sändebref från Erik Jansson.

"Till alla som säger sig tro, men pröfva hvad Eder tro är, om Jesus Kristus bor i Eder som skriften säger:

Frid vare med Eder som tror Guds löften! Jag får nu sätta mig ned omgifven af maka och Barn, som beder att Guds rike må komma snarligen med makt i den som tror. Jag har frid i Guds frid alltid, och önskar med trogna böner, att alla som tror måtte i kläda sig en profets lön; Ty de som icke för har veta af den heliga anda fast de har kallas Christi lärjungar, måste nu genom händers påläggande tro, att de har den heliga anda till att förstå Guds ord och uttyda det åt andra till förbättring, m. m. Jag får Gud till pris berätta att några som tror har god insigt på vissa bibelställen, de ha fått lif i hvad det är att gå till Gud i mörkret och att Gud bor i mörkret, som han har satt för oss till ett ljus det är: Satan är vår tjenare, derför måste han skjuta sina glödande pilar till vår lemnande frihet eller vårt egna jag, som är tagit till Guds härlighet och makt, vari satan har intet, då vi lefver af tron; Ty när Djefvulen säger du beder icke utan återvändo, så tror dessa Jesu vittnen, att Satan är lögnacktig, men Gud är sannfärdig, som säger att vi kan icke göra något ont, derför stingar då satan Christus i helen så att bönens ande ropar heftigare och heftigare når dem, när de tror och tar Gud på hans löften, då han säger, att han bor mitt i detta mörker som är mitt egna jag, med sitt ljungelds ljus alltid. Märk äfven när satan säger du kan icke ega den nåd som ett Jesu vittne eger, så är djefvulen lögnaktig, som då är din tjenare som påminner dig, att du skall tro, att allting är möjeligt dig som tror, att du eger Guds frid som en vattuström som flyter in i allas hjertan, som trôr och anammar dig som sänd af Gud, ja, när du sätter dig till Guds ord, och satan säger, du är icke beklädd med kraft och rätt utdela lifsens ord, så tror du på de ting du icke ser, som du såg det; Ty Satan är lögnacktig, men Gud är sannfärdig, som säger att af din qväd skola flyta lefvande vatuströmmar, och det skall blifva i dig och andra ett springande vatten till evinnerligt lif! Ja! din och andras salighet skall uppgå som ett blåss, och mångas skymning skall

vara som en klar middag o. s. v. Den som detta rätt förstår, han ser nog satans list, när han säger att du kan verka mer för Guds rike med dina uträkningar, än Guds ord befaller dig att göra; Ty den som ser Förödelsens styggelse måste vara så angelägen att förtaga den; så att du icke får se dig tillbaka efter någonting hvad jorden tillhörer, för då blir du en illaluktande saltstod; förty alla Guds barn förvarar sina själar och ser sig icke tillbaka i syndens engd eller Egypten. Säger du ännu att du är oduglig, då gör du Jesu kraft till oduglig, om du tror dig ha tro, hvarom icke tror du icke Ammen. — Af Gud framgifvit genom

E. J. S."

En Erik-Jansares bordsböner, författade af stiftaren[1]):

Vi sitter på Guds nådes stol,
och dömer hela verlden!
Oss lyser himlens nådesol
Vi följer alltid herden
Och dömmer endast med guds ord
Som vist föröker Christi jord.

—

Jag Jesu lif i hjertat bär,
Och ingen synd hos mig mer är
ty Jesus dem har tagit bort
och rensat ut all otrons rot.

—

Vi himmelrikets nycklar har
som är guds visdoms gåfvor,
som alle trogne fäder bar
likt oss de rika håfvor,
Som vi i lerkärl bäre här
till dess vi lifsens krona bär.

---

[1]) Några bordsböner på prosa finnes äfven (tryckta af Blombergsson). De äro intagna i J. Hallséns Religionens frihet från lag.

IV.

The Charter of the Bishop Hill Colony.

An Act incorporating the Bishop Hill Colony at Bishop Hill, in Henry County.

Section 1. Be it enacted by the people of the State of Illinois, represented in General Assembly, that Olof Johnson, John Olson, James Ericson, Jacob Jacobson, Jonas Kronberg, Swan Swanson, Peter Johnson, and their associates and successors be, and they are hereby constituted and appointed, a body politic and corporate, by the name and style of "The Bishop Hill Colony", and by that name they and their successors shall and may have perpetual succession, shall be capable of suing and being sued, defending and being defended, pleading and being impleaded, answering and being answered, within all courts and places whatsoever, and they may have a common seal, to alter or change the same at pleasure; may purchase and hold or convey real and personal property necessary to promote and fully carry out the objects of said corporation.

The number of Trustees shall be seven, and the above named persons are hereby appointed and constituted Trustees of said corporation.

Section 2. The real and personal estate held and owned by said Trustees, in their corporate capacity, shall be held and used for the benefit, support, and profit of the members of the Colony.

Section 3. The business of said corporation shall be manufacturing, milling, all kinds of mechanical business, agriculture and merchandising.

Section 4. The said Trustees, above appointed, shall hold their office during good behavior, but are liable to be removed, for good reason, by a majority of the male members of said Colony.

Section 5. All vacancies in the office of Trustee, either by removal, death, resignation, or otherwise, shall be filled in such manner as shall be provided by the by-laws of such corporation.

Section 6. The said Trustees and their successors in office may make contracts, purchase real estate, and again convey the

same, whenever they shall see proper so to do for the benefit of the Colony.

Section 7. All the real estate heretofore conveyed by any person or persons to the Trustees of the Bishop Hill Society, shall be and the titles to said lands are hereby invested in the said Trustees above appointed, for the uses and purposes above specified.

Section 8. The said Bishop Hill Colony may pass such by-laws concerning the government and management of the property and business of said Colony, and the admission, withdrawal and expulsion of its members, and regulating its internal policy and for other purposes, directly connected with the business and management of said Colony, as they may deem proper, not inconsistent with the Constitution and by-laws of the State.

Section 9. This act shall be deemed and taken as a public act, and shall be construed liberally for the benefit of said Colony.

V.

The old By-laws of the Bishop Hill Colony.

At a meeting held by the adult male members of the Bishop Hill Colony in Henry County the sixth day of May, A. D. 1854 for the purpose of establishing By-laws for said Colony, the same was organized by calling Nils Heden to the Chair and appointing Eric N. Nordberg secretary.

Resolved: Whereas the Bishop Hill belong its origin and foundation upon that understanding of the Scriptures, which we have been tought to believe by those who have preached the same to us in our native land, that we should believe the promises of God as Abrahams did; that by the word of God our faith should be the same as Abraham; and that the principles of this faith were love of God and our neighbour; that by them we were required to do good to our neighbours according to the word of God; — and as the greater portion of the people in our native land, who believed in this faith were poor and but few had earthly riches, it was resolved in accordance with the Acts of the Apostles 4th Chapter, to put all our property together and that all should have an equal and common interest therein, and in obedience to our faith and the love of Jesus Christ, which was within us, we were led to give to others those things which we received whether they were spiritual things or temporal; and we also understood by the word of God, Rom. 10th Chapter that faith comes by hearing and the preaching of the word of God; and the excercise of a free consciense, and whereas the enjoyments of these prevelages by the people was held to be contrary to the laws and foundation of the established church of Sweden which we beleived had become corrupt both in her faith and practice and had departed from the true princepals of the word of God; and whereas for this reason the whole preisthood of the established church commended a violent and bitter persecution against us, because of our faith and in their wroth and madness cast many of our brethren into prison, whose fait and love was established upon the true foundation and who stood firm under these persecutions we resolwed to emigrate to the United States of America and settle

in this land of liberty and their in unity continue to shore an enjoy in common the preceeds of our industry by the establishment of this Colony for the benefit and reception of all who hold the true faith both in words and deeds; therefore we the untersigned, members of the Bishop Hill Colony in the County of Henry and State of Illinois, in order to secure a more complete union – establish harmony and justice and promote the general walfare and happiness, provide for our mutual protection and prosperity and obtain for ourselves and our descendents the enjoyment of republican freedom, do, in accordance with the provisions of an act of incorporation, granted to us by the legislature of the State of Illinois in the year A. D. 1853 for our better organisation and gouvernement adopt and establish the following By-Laws.

Article 1. Any person sustaining a good moral character may become a member of this Colony by transferring to the trustees thereof all his or her real and personal property, and subscribing to these by-laws. The board of Trustees shall determine the question of moral character and admission, and a majority of said trustees shall constitute a quorum for that purpose. The trustees may, in their discretion, refer the question of admission to a vote of the adult male members of the Colony.

Article 2. The property which any person on becoming a member of this Colony shall transfer to the trustees thereof, shall become forever thereafter the absolute property of the Colony; and on withdrawal or discontinuance of membership by any person, he shall not be entitled to compensation or pay for any services or labor he may have performed during the time he may have been a member; but it shall be at the option of the trustees to give to such person such things, whether money or property, as they, the trustees, shall deem right or proper.

Article 3. Any member, who shall be guilty of disturbing the peace and harmony of this society, by vicious or wicked conduct, or by preaching and disseminating doctrines of a religious belief contrary to the doctrines of the Bible which are generally received and believed by this Colony, may be expelled.

Article 4. It shall be the duty of the trustees of said Colony to regulate and direct the various industrial pursuits and business of said Colony in person or by such agents or foremen, as they may see fit to appoint from time to time, and to require such agents or foremen to account to them in such manner and at such time as they, the trustees, shall deem convenient and proper.

Article 5. There shall be held annually, on the second Monday of January in each year, a meeting of the adult male members of said Colony for the general transaction of business, at which time the Board of Trustees shall make a full and complete report of the financial condition and affairs of the Colony for the year ending on the Saturday next previous to such meeting. But the Board of Trustees, or a majority of them, may call special meetings of the adult male members of the Colony for the con

sideration and transaction af business, whenever in their opinion the interests of the Colony require it. And a special meeting shall convene whenever a majority of the male adult members of the Colony shall require such meeting, by signifying their request to the trustees in writing five days previous to such meeting.

Article 6. Our property and industry and the proceeds thereof shall constitute a common found, from, by and which it shall be the duty of the Board of Trustees to provide for the subsistence, comfort and reasonable wants of every member of the Colony, for the support of the aged and infirm, for the care and cure of the sick and the burial of the dead, and for the proper education of our children, and generally to do and transact any all business necessary to the prosperity, happiness and usefullness of the Colony, and consistent with the charter organizing the same.

Article 7. Whenever a vacancy shall occur in The Board of Trustees, the same shall be filled at an election held for that purpose by the adult male members of the Colony, and the person receiving the highest number of votes shall be trustee.

Article 8. These by-laws may be revised, altered or amended at any regular or called meeting of the adult male members of the Colony, by a majority of those present and voting at such a meeting.

VI.

Statement, made by Anders Shogren, member of the Bishop Hill Colony in Henry County.

State of Illinois
City of Chicago } s. s.
County of Cook

Anders Shogren being duly sworn depose and says, that he has been a member of the Bishop Hill Colony in Henry County and that he during the time he was a member of said Colony heard preaching by Jonas Olsson the leading preacher and the other preachers at Bishop Hill sitting forth as a doctrine of the Bible, that the mariage relation was an unchristian relation; that relation belonged only to those, who lived under the law of Moses and to the heathens, but was condemnatory to true Christians. On this ground the mariage vas not only forbidden those who wanted to become Christians in hits scriptural sence, but those that ware already married, could no longer continue in the natural generation as they truely would fall from the grace of God.

The deponent further says, that the preaching at Bishop Hill especially the preaching of Jonas Olsson, the leading preacher, was accepted and considered as the rule for the Colony and that the test of the membership an expultion from the Colony was exclusivly dependent on submission to the preaching at the Colony.

The deponent further says that he several times asked the leading preacher, Jonas Olsson, and other preachers to be joined in marriage, but was denied permission on the above mentioned ground, and for the reason, that if the females should marry, they could not perform their work out doors, such as the costumary done in the brickyard, stableyard, hogard any on the field.

In conclution the deponent says, that he and eight others were expelled from the Colony on the 7th of May A. D. 1855, because

of our disapproval of the doctrine of the marriage relation as unchristian, and that doctrine was first openly preached after the Colonys by-laws were adopted, or after the month of May A. D. 1854.

ANDERS SHOGREN.

Subscribed and sworn to before me this 27th day of Decembre A. D. 1856.

MICHAEL MC QUIRE.
Justice of the peace.

VII.

Statement, made by Jonas Westlund, concerning him and his wife, both members of the Bishop Hill Colony in Henry County [1].

During the summer A. D. 1855 Jonas Westlund did not possessed the mind to believe the preaching at Bishop Hill, "that it was contrary to the will of God that husband and wife should live together as such". I made my statement to the chief preacher at Bishop Hill Jon Olsson concerning this. At the same time we were crowded in our room, and I spoke to Olof Stenberg to get room. Said Olsson and Stenberg then spok to me concerning religion, and I began to consider if I should again believe the preaching, and they began to have some hope of me.

They then questioned me, "if I had the strength to move to an other room and have my wife where she was". I moved and left my wife and child in their room. Few days after said Olsson to me, "it is best you take care of your child, because your wife is from her senses." — If the took the child and left it with my sister. So we lived few weeks; I in one room, my wife in an other and our child with my sister, but as our child longed for me, I asked permission to move to our child, which at last was permitted. My wife came then to take our child and took it out af my arms, but Jon Olsson and Olof Åsberg (an other preacher) took hold of my wife and hold her, whereupon she left the child to me. Olof Åsberg said to me, that I did not know how bad my wife ware, and that I for such a reason "had not been harsh enough against her". My wife called me to her

[1]) Ofvanstående vittnesmål var lämnadt till en amerikanare af Jonas Westlund, men då Westlund blifvit förledd att återgå till Bishop Hills troslära, har han försökt att återfå denna handling. Dock stannade originalet hos Norberg.

and asked: "Why can we not live together as husband and wife?" I answered: "You know yourself, that this have happened, because we have concluded to obey. I have not done it in accordance with my own decree, but Olsson has been my adviser". — My wife did not thereafter speak to we for a long time. Last summer she took a razor and went to a desolate place and cut her throut, — as it seemes with intention to end her life.

VIII.

Bevis för falska "statements", begagnande af Bishop Hill mot E. U. Norberg.

State of Illinois }
Henry County } s. s.

Erik Hast, beeing duly sworne doth, depose and says, that on the day before yesterday the deponent was present, when Eric U. Norberg had a conversation with Vincent Ayers, in relation to an article signed by Henry W. Wells, and said Vincent Ayers, George F. Wilson, Richard Maskall (and others), and published in Chicago Daily Tribune, the 4th instance as a reply to a statement, made by Eric U. Norberg and others, published in said Tribune of the 19th November last, in regard to some difficulty at Bishop Hill in this County, in which conversation said Vincent Ayers denied to have signed said reply and that he ever seen the same either in writing or in print before said Eric U. Norberg, in my presents presented the Chicago Tribune of the 4th inst. The deponent further says, that said Vincent Ayers said that all that he know about the "reply", was that said Henry W. Wells once asked him, if he could state, that the Trustees at Bishop Hill in their dealings with said Vincent Ayers had observed the rules of moral honesty, to which said Vincent Ayers answered "yes".

Yesterday the deponent was present, when said Eric U. Norberg asked Richard Maskall if he said signed his name to said "reply", reffered to above, to which said Richard Maskall answered "no", and said, that some time ago he met said Henry W. Wells in Cambridge and was told by said Henry W. Wells, that a statement had appeared in print against the leaders of te Bishod Hill Colony, and that some Citizens of Henry County had made a reply to the statement and that the name of said Richard Maskall had been signed to said reply. To this said Richard Maskall made no answer. Some time after he (Maskall) sow said Henry W. Wells and Thomas Davenport and the reply was read to him, whereupon said Richard Maskall said: "I suppose it will have to

go", which answer Richard Maskall thought might been considered as an concent to the statement in the reply. After said Richard Maskall come home, he for the first time sow the statement and after a fair examination of the same *"could see nothing in the statement made of said Norberg and others, but what he believed to be according to the truth"*.

Eric Hast.
(Sigill).

Sworn to and subscribed before me this 13th day of December A. D. 1856.

Julius A. Pratt.
(Sigill.)
Justice of the peaces.

IX.

Norbergs förslag till den lag, hvarigenom The Charter of Bishop Hill skulle blifva upphäfd.

Section 1. Be it enacted by the people of the state of Illinois, represented in the general Assembly, that the act, entitled an act incorporating the Bishop Hill Colony in Henry County, be and the same is hereby repealed.

Section 2. That all the real and personal and mixed estate vested in the trustees of said Colony for the use of the members of said Colony, is hereby vested in three commissioners, herein after named to be by them destributed among all the members of said Colony. In the division of the said real personal and mixed property the Commissioners are only authorized to make deals and bills of sale to the members of said Colony, and to no other person or persons whosoever.

Section 3. Said Commissioners, before entering upon their duties, shall each take oath before a magistrate to perform their duties faithfully and impartially, and shall proceed to take an inventory of all the real, personal and mixed property belonging to the Colony, and have an valuation, made of the same for the purpose of assertaining how great and interest each member of the Colony is intitled to. Said Commissionares shall then dispose of said property publicly to such members of the Colony as will give the largest premiums on the valuation provided always that each member shall be entitled to his valuated share of estate, and the surplus premiums shall be equalty divided among the members.

Section 4. Said Commissioners, before dividing said estate amongst the members of said Colony, shall first ascertain the indentedness of said Colony, and if found to be any, shall sell at public venture such personal property as it may deem best to pay such indebtness, as well as the expences of this commission.

Section 5. Said Commissioners shall have power to summun all persons before them, and examine them under oath for the discovery of any kind of property belonging to the said incorpo-

ration or to ascertain any material fact necessary to carry into effect the object of this act. The Sheriff of the county in this state are commended to serve all process or summuns issuing from said Commissioners and for their services be entitled to fees and milage the same as if issued from the Circuit Courts of this State.

Section 6. Erastus Buck, J. S. Buckles and Ben. Graham, citizens of Henry County, are hereby appointed Commissioners under this act, and in case of non-acceptance, resignation or vacancy in said commission from any cause whatever, the Governer of this state appoint to fill such vacancy. Said Commissioners shall each receive four dollars each day for their services, which in the performance of their duties and ten cents for every mile of necessing travel.

Section 7. Said Commissioners shall give bond in the sum of Twenty five thousend dollars, payable tho the Governer of the State for any party, who may feel aggrieved and after thirty days from the passage of this act at the expiration of this time it will take effect, said Commissioners shall enter upon the duties of their office and a majority of said Commissioners shall in all cases be a quorum for the transaction of bussiness.